

1980
GRUODIS - DECEMBER
Nr. 10

KARYS

KARYS

1980
Nr. 10 (1567)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Ona ir Alfonsas Mikulskiai, mūsų iškilieji kultūrininkai	viršelis
Dr. P. Rėklaitis — Pasitraukimas per Lietuvą (pub.)	434
P. Matekūnas — Rusų partizanų-banditų siautėjimas Zarasų apskr.	439
H.L. Gaidis — Nepriklausomos Lietuvos ginklai	444
J. Vilčinskas — "Gediminas" prisiminimuose	448
A. — Keršto ir neapykantos knyga	450
K. Jankūnas — Kas vyksta Sov. Sąjungoj (pub.)	454
TREMTIES TRIMITAS	457
Ed. Vg. — Montrealio "Neringos" j.š. sukaktuvinėje šventėje	458
S. Kaunelienė — Čiurlionio Ansamblio viešnagej Detroite	463
Šaulių kronika	465
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai	468
KARINĖS ŽINIOS	472
KRONIKA	475

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 44 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 31/7 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$13.00, pusmečiui U.S. \$7.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$13.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

*Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais*

KARYS

*Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais*

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10 (1567)

GRUODIS — DECEMBER

1980

*SVEIKI SULAUKĘ KALĖDŲ ŠVENČIŲ!
NUOŠIRDŪS LINKĖJIMAI "KARIO" SKAITYTOJAMS
IR RĖMĖJAMS NAUJIESIEMS 1981 METAMS!*

Karolis Milkovaitis

NUPLAUKSIME Į LIETUVĄ

*O leisk man palydėt tave,
Baltasai debesie, —
Paukščių priglausk savo laive
Ir žeme — tau sudie.*

*Žvaigždynų jūrom plauksime,
Lankysime šalis,
Į kalnus atsiremsime,
Kai slėny lietus lis.*

*Nuplauksime į Lietuvą
Išlaisvinti tautos,
Trenksim grandis į sietuvą
Giliausią, vardan tos . . .*

*Sugrįšime kai toliai kvies,
Kai linksmis vieversys,
Kai žemėj visur saulė švies,
Liks vienas debesys.*

Dail. V. Raulinaitis — Laisvės kovotojų Kalėdos

PASITRAUKIMAS PER LIETUVĄ

PASKUTINIAI CHRISTIAN WILHELM VON FABER DU FAUR 1812 METŲ KARO ŽYGIO VAIZDAI LIETUVOJE

DR. POVILAS REKLAITIS
(Marburg)

(Pabaiga)

VILNIUJE

95-96. *Lichtenšteino kavinė Vilniuje*. "Lichtensteins Caffeehaus den. 7 Dezember 1812." (Pav. 4).²²

"Vilnius — išsilgtasis tikslas — kaip anksčiau Smolenskas — visų, kurie katastrofoje dar nežuvo, yra pasiektas! Nuo to laiko, kai palikome Maskvą, Vilnius buvo pirmasis miestas su visais savo gyventojais, su pilnais sandėliais, su visais gyvenimo ir patogumų įrengimais. Viltis čia sulaukti visų vargų pabaigą ligi šio momento buvo dar gyva, bet kaip ir Smolenske, reikėjo

ir čia karštai apsivilti! Vilnius pasidarė kapu daugeliui tūkstančių, ir kaip ir kitus miestus mūsų žygyje, reikėjo ir jį palikti. Laimingi buvo tik tie, kurie čia atvyko pora dienų anksčiau kaip armijos masė. Jie rado pastoges, maisto perteklių ir įvairių patogumų. Laimingas atsitiktinumas norėjo, kad 25-tosios divizijos karininkai, jau žygiuodami į Rusiją, čia surado Lichtenšteino kavinę, ir dabar atvykę Vilniun, pora dienų prieš armijos masę, perėmė ją savo žinion. Tokiu būdu ji tapo šios divizijos karininkams vienintelė susirinkimo vieta, visiems, kurie dar

Pav. 4. Faber du Faur. Lichtenšteino kavinė Vilniuje 1812 m. gruodžio 7 d. Iš kopijos 1898 metų leidinyje.

galėjo Vilnių pasiekti, taip pat ir tų, kurie į Vilnių dasistūmė gruodžio 9 d.

Šitą dieną, būtent, visiškame sumišime atsi-
traukianti didžioji armijos masė — apie 40,000
vyrų, pasiekė Vilnių sekama ariergardo ir rusų
kariuomenės — ji baisiausioje spūstyje beviltiš-
kai metėsi į miestą. Tūkstančiai žuvo spūstyje
po (miesto) vartais, ir baisiausiame šaltyje; kaip
ir prie Berezinos (tiltų) vieni lipo ant kitų, ant
gyvųjų ir mirusiųjų, ir nuo šalčio ir bado pa-
siutusios žmonių masės srove, nesustabdomai, iš-
sipylė į išgasdinto miesto gatves. Įbauginti gy-
ventojai uždaro savo namus ir gina įėjimus. Ap-
gailėtinas vaizdas, kai šitie į skudurus įsisukę
nelaimingieji, prie 28 laipsnių šalčio (—28° C),
kaip pasiūtę klajoja gatvėse, kaip jie prašo, gra-
sina, kaip jie veltui mėgina įsiveržti į namus.
Net (kariniai) sandėliai jiems uždaryti, nes jie
neturi dėl jų parėdymų. Ligoninės ir kareivinės
nieko negali daugiau priimti: jose vyksta neap-
rašomas vargas: ant jų ledinių grindų, neapkū-
rentose salėse ir koridoriuose guli ligoniai, mirš-
tantieji ir negyvieji tankiose eilėse, vienas prie
kito. Žiauriausią likimą ruošia šiems nelaimingie-
siems žydai, kurie ligšiol buvo vienintėliai, kurie
dėl sąjunginės kariuomenės buvimo turėjo nau-
dos, jie nepasitenkino tiems nelaimingiesiems
uždaryti namų duris, bet rusams artėjant,
jie viliojo juos į savo butus, kur juos apiplė-
šia ir išmeta nuogus ir mirštančius pro duris
ir langus lauk, ant gatvės, kad jie šitokiu būdu
šaltyje žūtų, o jie patys per tai gautų rusų
akyse nuopelną.²³

Prie šito viso vargo prie miesto vartų dunda
patrankų trenksmai, įsakmiai įspėdami jį palikti.
Rusų daliniai spaudžia silpnus ariergardus, bet tik
gruodžio 10 d. rytą, po to kai kazokai jau
naktį buvo į miestą kaikur įsiveržę, miestas pa-
liekamas, ir Didžiosios Armijos likučiai traukėsi
didžiuoju keliu Kauno link”.²⁴

Vilniaus žydo Lichtenšteino kavinė — resto-
ranas anuomet buvęs Šv. Jono gatvėje nr. 29 —
namuose, kuriuose vėliau talpinęsis Makovskio
knygynas. 25 divizijos karininkai, žygiuojant Mask-
von, užmezgė ryšius su savininku ir kavinę pada-
rė lyg ir jų susitikimo vieta.²⁵ Namų viršutinia-
me aukšte įsikūrė 25-tosios divizijos karo kome-
dantas ir bent dalis štabo. Nuo gruodžio mėn.
pradžios, dieną ir naktį visi kavinės kambariai
buvo perpildyti vokiečių karininkų: jie čia šil-
dėsi, skutosi, prausėsi, (už didelius pinigus) už-
kandžiavo, nakvojo, ten vyko ir didoka prekyba
išneštomis grobio vertenybėmis, ką Faber du
Faur savo paveiksle dalinai pavaizdavo (Pav. 4).

Kavinėje pietavo divizijos vadas generolas v. Sche-
leris, kuris ten pat sugebėjo, paskutinėse dienose
prieš galutinį pasitraukimą iš Lietuvos, parašyti
du raportus apie padėtį Vilniuje ir pasiųsti juos
į Štutgartą, kur jie yra išlikę.²⁶ Paaishėja daili-
ninko Faber du Faur išsigelbėjimo (ir taip pat
jo piešinių išgelbėjimo!) paslaptis: per Berezinos
tiltą perėjęs su pirmaisiais daliniais, jau gruo-
džio 7 d. jis buvo Vilniuje, kur pas Lichten-
šteina pailsėjęs galėjo laiku išvažiuoti Kaunan.
Vilniaus baisumai pasitraukimo dienomis, kurie su-
rašyti prie jo kavinės vaizdo (žr. viršų), daili-
ninkui buvo žinomi, bet betarpiškai nepergyventi,
todėl jis jų ir nepiešė. Bet ne visi 25-tosios
divizijos karininkai turėjo tiek laimės! Ltn. v.
Suckow atvykęs Vilniun gruodžio 9 d. pas Lich-
tenšteina, neradęs vietos atsisėsti ten, palindo po
bilijardo stalu ir užmigo; kai gruodžio 10 d.
rytą atsibudo, visi 25-tosios divizijos karininkai
jau buvo išvykę, o savininkas žydas jį tuoj iš-
stūmė gatvėn, kur jau siautėjo kazokai, ir tik
per stebuklą jam dar pavyko iš Vilniaus pa-
bėgti.²⁷ Kapitonas v. Kurz, Vilniun atvykęs gruo-
džio 9 d. vidurdienį, savo 25-tos divizijos štabe
negavęs vietos rogėse ir negalėdamas dėl nuo-
vargio toliau žygiuoti, pernakvojo špitolėje su su-
žeistaisiais, tikėdamasis rytą eiti Kaunan, bet rytą
jau buvo per vėlu: jis pateko rusų nelaisvėn,
pergyveno jos baisumus Vilniuje ir ištrėmimą
Rusijon, savo tėviškėn sugrįžo tik 1814 m. žie-
mą!²⁸ Tokie, tik vargais negalais išsigelbėję, buvo
tik išimty.

NUO VILNIAUS IKI PAPRŪSĖS

97-98. Prie Vievio, 1812 m. gruodžio mėn.
11 d. “Bei der Eve, den 11 Dezember 1812.
Aux environs de Eve, le 11 Decembre 1812.
v. Faber du Faur del. Emminger u. Baumeister
lith.” (Pav. 5).²⁹

“Vilnius buvo apleistas gruodžio 10 d., palie-
kant daug tūkstančių negyvų, ligonių ir belais-
vių; katastrofa prie Panerių pareikalavo beveik
paskutinių artilerijos likučių ir kitų ekipažų, bei
viso imperatoriaus izdo. Vis labiau ir labiau
praretinti, Didžiosios armijos būriai vargingai
traukėsi baisiame šaltyje, didžiuoju keliu Kauno
ir Nemuno link, bet dar vis, nors ir silpno,
ariergardo apsaugoje. Ir šis 95 varstų ruožas
pareikalavo savo aukų: daug karių žuvo šitame
paskutiniame, bet labai įtemptame žygyje.

Pamatėme vėl Vievi, miestelį, kurio malonio-
se apylinkėse paskutinėse birželio mėnesio dienose,
prieš peržengiant Nerį, mes stovyklavome.
Bet kaip pasikeitė vaizdas! Vievis, tada vasaros

Pav. 5. Faber du Faur. Prie Vievio 1812 m. gruodžio 11 d. Pagal E. Emmingerio ir N. Baumeisterio litografiją (1831).

išpuoštas, dabar gulėjo apleistas, palaidotas giliame sniege. Kariuomenė tada čia pražygiavo žibanti, kovinga, savo didžiu bauginančiu skaičiumi vydama priešą, dabar tuščiomis gatvėmis tepabėgo jos vargingi likučiai, apsisiautę skudurais, nugalėti bado ir žiemos, siekdami Kauno ir Nemuno".³⁰

99. *Vilkaviškio apylinkėje, 1812 m. gruodžio mėn. 14 d.* "In der Gegend von Wilkowiczky, den 14 Dezember 1812. — Aux environs de Wilkowiczky, le 14 Decembre 1812. v. Faber du Faur del. A. Gnauth sc." (Pav. 6).³¹

Faber du Faur pasitraukimo per Lietuvą vaizdai nuo Smurgainių iki Prūsijos, 1831 ir 1897 m. publikuotose serijose — nuo vaizdo nr. 93 iki 100, yra šiek tiek susimaišę numeracijoje (žr. pažymėjimus išnašose), tai galėjo įvykti dėl to, kad autorius nebuvo tikras šiuos, žygio pabaigoj darytus, piešinius datuojant ir lokalizuojant, kas nenuostabu žinant, kokiose baisiose aplinkybėse dailininkas traukėsi, bet nežiūrint to, jis dar įstengė piešti! Tarp Vievio ir Nemuno vis dėlto jis jau nebepadarė nei vieno piešinio. Iš Lietuvos dar vienas — paskutinis piešinys buvo šis iš Vilkaviškio apylinkių (nr. 98, fakti-

nai 99), bet jam autoriai neparūpino paaiškinamojo teksto. Tatai bus pastebėjęs Armond Dayot, parašęs Faber du Faur vaizdų 1897 metų leidiniui ilgoką įvadą, kuriame šitas vaizdas iš Vilkaviškio apylinkių iškeliamas ir aprašomas, kas iš dalies atstoja trūkstamą tekstą prie reprodukcijų; Dayot rašo sekančius žodžius:

"Paskutinis rinkinio vaizdas³² yra bene iš visų originaliausias ir bene labiausiai vertingas meno požiūriu; jis vaizduoja roges, traukiamas dviejų 'stepių arkliukų', garbanotais karčiais ir laukinės išvaizdos. Rogėse gi sėdi keistai apsiaubę du žmonės: vežikas ir dar kitas, kurio bruožuose galima atspėti imperatorių: ant galvos jis turi kailinę ūdros kepurę, tą pačią, kuria Napoleonas dėvėjo lapkričio 8 d. ant kelio prie Pnevos".³³

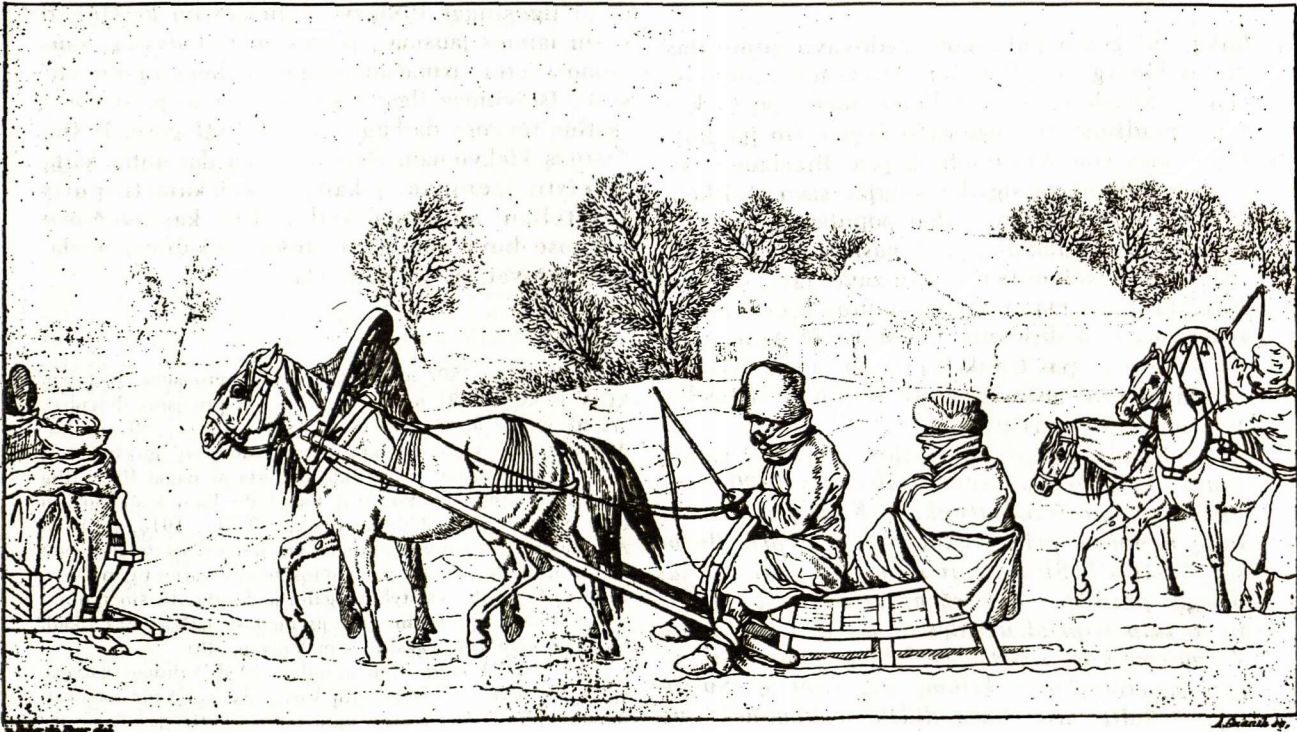
Mes esame netoli Vilkaviškio, dabar yra 1812 m. gruodžio 12 d. (vaizde 14 d.): rogės slysta be garso per begalines sniego lygumas tolyn, kad Cezarį ir jo laimę — galingai sukrėtę laimę, išneštų Paryžium; arklių kojos lindi giliai sniege, keli medžiai be lapų, vieninteliai liudininkai šito paslaptingo, per gamtos tylą vedančio pabėgimo, rodo aštrius savo sustingusių šakų kontūros".³⁴

Ar galima pritarti A. Dayoto tvirtinimui, kad ši litografinė graviūra vaizduoja Napoleoną pro Vilkaviškį skubantį iš Lietuvos Paryžiu? Iš daugelio šaltinių žinome, kad gruodžio 14 d. (ar 12 d., kaip rašė Dayot) Napoleono Lietuvoje jau nebebuvo. Apie Napoleono pasitraukimą iš karo lauko 1812 m. išliko daug žinių. Gruodžio 5 d. vidurdienį atvykęs į Smurgainius, čia atlikęs paskutinius pasiruošimus kelionei, Napoleonas atsiveikino su savo maršalais ir apie 20-22 val. įsėdo į karietą ant rogių kelionei atgal į Prancūziją.³⁵ Keturių vežimų konvojus, lydimas būrelio kavalerijos, važiuojo naktį. Pravažiuojant Ašmenų vidurnaktį, pavyko išvengti susidūrimo su rusų daliniu, kuris vakare įsiveržęs į miestelį nakvojo stovykloje netoli kelio. Medininkuose Napoleoną pasitiko Vilniaus komendantas Maret ir paėmė jį savo karieton. Vilnių Napoleonas pasiekė gruodžio mėn. 6 d. 10 val ryto ir sustojo apleistame name, priemiestyje. Už pusantros valandos jis paliko Vilnių. Greit važiuodamas, po trumpo sustojimo Rumšiškėse, Napoleonas gruodžio 7 d. 5 val. ryto atvyko į Kauną, kur užėjo papietavęs, tą pačią dieną, vakare, pasiekė Marijampolę, kur vakarieniavo. Seinuose buvo

gruodžio 8 d. rytą pusryčiams, Augustave — pietavo. Grajeve gruodžio 9 d. popiet Napoleonas persėdo į lengvesnes roges.³⁶ Apie Napoleono atvykimą Varšuvon gruodžio 10 d. vidurdienį liudija Ona Tiškevičiūtė-Potockienė savo atsiminimuose: tą dieną Varšuvoje buvo 24 laipsniai žemiau nulio, žinios apie katastrofą Rusijoje buvo jau atėjusios, kai vidurdienį uošvis grafas Stanislovas Potockis, priklausęs vyriausybei, buvo skubiai iškviestas į Bruehlio rūmus; Potockis po 2 valandų sugrįžęs pasakojo ką tik kalbėjęs su Napoleonu, kuris tą pačią dieną incognito atvykęs Varšuvon, ir kalbėdamas net labai sugebėjęs visiems sukelti vilčių.³² Drezdeną Napoleonas pasiekė gruodžio 14 d., Paryžių — 18 d.

Dailininkas Chr. Wilh. von Faber du Faur pasitraukimo žygyje imperatorių iš arčiau matė tik vieną kartą, jį atsitiktinai sutikęs ant kelio prie Pnevos lapkričio 8 d. ir jį nupiešė stovintį savo maršalų draugėje, apsirengusį žiemiškai, su kailine kepure (litografijų serijoje yra du variantai),³³ kuomet piešinyje "Vilkaviškio apylinkėse 1812 m. gruodžio 14 d." atvaizdavo jau kitą asmenį. Faber du Faur žygio metu visą laiką buvo prie 25-tos divizijos štabo, kuriam ilgiausiai

Pav. 6. Faber du Faur. Vilkaviškio apylinkėje 1812 m. gruodžio 14 d. A. Gnauth litografija (1831). Pagal originalą autoriaus rinkinyje.

Pav. 7. Generolas Scheleris, 25-tosios divizijos vadas. Wh. Ph. mezotinta. Reprod. veikalė J.B. Pflug "Aus der Rauber- und Franzosenzeit Schwabens 1780-1840".

laik, iki žygio pabaigos, vadovavo generolas grafas Georg von Scheler. Divizijos vadovyb gen. v. Scheleris perėmė liepos mėn., po to kai žygio pradžioje divizijai vadovavęs sosto ipdinis Wilhelmas von Wrttemberg prie Breslaujos sirgimo ir Vilniuje pasigydęs sugrįžo savo tėviškėn. Gen. v. Scheleris buvo labai populiarus: kaip iškeliama jo biografijoje, ypač pasitraukimo žygyje 1812 m. jis sėkmingai organizavo savo dalinio karių aprūpinimą ir stengėsi juos kiek galima apsaugoti nuo didesnių nuostolių.³⁸ Apie gen. v. Schelerio pasitraukimą iš Lietuvos, išsamų liudijim savo atsiminimuose paliko jo štabo leitenantas v. Martens'as:

"Gruodžio 12 d. vyriausias (divizijos) vadas, grafas Scheleris su savo štabu, viso 300 karinink ir kareivių, atvyko į Kauną ir uzm but namuose prie prekyvietės (t.y. prie Rotus Aikstės!). Šitaip buvo Rusijos pasienis lai mingai pasiektas ir perzengtas Nemunas, kuris buvo taip stipriai ušalęs, kad buvo galima su patrankomis ledu vaziuoti.³⁹ Išnuomuotose rogutse generolas ts kelion per Lenkiją (Suvalkij).⁴⁰ Šaltis vis laik didėjo, o apylinkės gy-

*ventojai, daugumoje žydai (miesteliuose), pasirodė gerokai nedraugiški pabėgėliams. Gruodžio 14 d. pernakvota vienoje didelėje ydy šeimos smuklėje ant bendro iaudy patalo... Gruodžio 16 d. buvo perzengta ir lenkų siena (t.y. Suvalkijos ir Prūsijos siena) ir pasiekti Stalupėnai..., kurie gulėjo giliame sniege..."*⁴¹

Gruodžio 14 d. pernakvojęs nezinomoje vietoj, vykstant Vilkaviskio kryptimi, 25-osios divizijos štabas ts kelion. Pailsjus ir esant aplink ramybei, Faber du Faur, nezirint stipraus šalčio, vėl ėmėsi pieštuko, padarė kic šito iškeliavimo momento: fone matosi uzeigos sodybos pastatai su papuošimais, išpjaustintais iš medžio (Pav. 6). Vea jau samdytose rogutse civilinis — ne karinis veikas! Centrinis piešinio motyvas: rogutse sds, veid nuo šalčio apsirięs, vyras yra ne kas kitas, o pats divizijos vadas generolas Scheleris. Jo portretas — laimingu atsitiktinumu utiktas — turi profilyje panašumo (r. pav. 7).⁴²

Svetimi kariai, kurie 1812 metais per Lietuvą pasitraukė, buvo Lietuvai abejingi: ne visi savo memuaruose net Lietuvos vard pažymi. Kas kita pasitraukti iš karo lauko svetimam krašte, kas kita palikti savo tėvyn. Betgi pasitraukimas iš tų pačių Lietuvos kampelių dramatikose aplinkybėse — rusams lendant įkandin, labai primena vėlesnius mūsų pasitraukimus iš Lietuvos: skaudžiai ilgesingas liūdesys paliekamam kraštui, o sykiu laimės jausmas, pasiekiant reliatyvaus saugumo svetur, panašiai jungėsi pabėgėlių nuotaikose. Išeiiviuose ilgai Lietuvą gyveno j širdyse, skatino tėvynės darbams sveiose sąlygose. Ir šit Lietuvą kiekvienam ieiivui tenka dar antrą kartą apleisti: iengiant į kap, o kai kam truputi ankstliau: supratęs, kad viskas, kas sveiose sąlygose buvo galima ar atrodė reikalinga, padaryti Lietuvai, jau yra padaryta.

Inašos:

22. 1831 ir 1897 m. leidiniuose numeruojama dvigubai: XCIV ir XCV. 1831 m. mapoje nors numeruojama dvigubai, yra tik vienas aprašymas, o litografij trūksta. 1897 m. leidinyje yra tik vienas dvigubai numeruojamas aprašymas ir viena reprodukcija, bet atlikta nežinia ar pagal litografij ar pagal tapin aliejumi, kurį Faber du Faur šiuo motyvu esąs padaręs (plg. Thieme-Becker, T. 11. 1915, p. 157). Ar numeracijos padvigubinimas yra dėl numatyto didesnio formato, ar dėl dviejų tos pačios temos variant, nebuvo galima išaiškinti. Valstybin galerija Stuttgarte šio tapinio neturi, neturėjo ir nežino, kur jis randasi (laiškas 10.7.1980). Čia reprodukuojama pagal 1897 m. laid (p. 316).

23. Pagal Rderj, vien gruodžio 10 d. Vilniaus gatvėse buvo nužudyta 500 beginklių karių, dalinai žudė kazokai, dalinai ydai. "Duomenys apie tai yra tokie gausūs ir su-

RUSŲ PARTIZANŲ-BANDITŲ SIAUTĖJIMAS VOKIEČIŲ OKUPACIJOS METAIS ZARASŲ APSKRITYJE

PETRAS MATEKŪNAS

Sumušta rusų bolševikų „nenugalimoji“ armija traukėsi iš Lietuvos į rytus visomis kryptimis. Dalis tos armijos taip pat traukėsi Zarasų — Kauno plentu Daugpilio link. Keli šimtai bolševikų karių, besitraukdami per Zarasų apskritį, pasiliko ir slapstėsi Gražutės girioje ir kituose miškuose, stebėdami, kaip vokiečiai elgiasi su rusų belaisviais. Kaip tik jie sužinojo, kad su jais elgiamasi žiauriai, vieni iš jų per miškus pasitraukė į Rusiją, o kiti, įkalbėti vietinių rusų komunistų, pasiliko Zarasų apskrityje. Buvo susidariusios net dvi jų grupės. Viena grupė, kuriai vadovavo Atajevas, kilęs iš Nadūnų kaimo, Imbrado valsčiaus, daugiausiai laikėsi Gražutės

ir Dusetų apylinkėse esančiuose miškuose, o kita grupė, kuri buvo žymiai mažesnė, Gaidės, Dūkšto ir kituose rytinių sričių miškuose. Prie antrosios grupės priklausė ir Marytė Melnikaitė, pasivadinusį Kuosaitės pavarde. Atajevo būrys buvo net pavadintas „D.L.K. Kęstučio“ vardu, nors tame būryje, išskyrus tik kelis vietas rusus sentikius, nė vieno lietuvio nebuvo. Už rekvizuotus daiktus dažnai jie išduodavo kvitus, kad „D.L.K. Kęstučio“ partizanų būrys esąs paėmęs iš ūkininko tokius ir tokius daiktus. Kvitai būdavo parašyti rusų kalba ir ant jų uždėti neaiškūs antspaudai.

Kvitai, išduoti rusų partizanų, dažnai suklai-

tarią (üebereinstimmend), kad, deja, negalima dėl šito nei kiek abejoti“, rašo Holzhauser. Didelis skaičius memuarų rašytojų tai kartoja: „... išsilavinę, ir be išsilavinimo, vokiečiai ir prancūzai liudija tą patį, net atsiminimuose tų, kurie rusų pusėje stovėjo, randami kaltinimai ir kaltinimai dėl Vilniaus žydų bailaus žiaurumo, kurie savo rankomis jų aukas iki mirties kankino ar atidavė kazokams, kuriems jie tokiu būdu norėjo įtikti“ (plg. Paul Holzhauser: Die Deutschen in Russland 1812. Berlin 1912, p. 157). Bronius Dundulis, kuris savo disertacijai plačiai panaudojo prancūzų šaltinius rašė: „Les Juifs, qui manifestaient déjà auparavant des sentiments de cupidité, s'associerent aux services excès, les égorgeant ou les jetant par les fenêtres“ (plg. Napoléon et la Lithuanie en 1812. Paris 1940 p. 255). Bet yra autorių, kurie kaltina tik kazokus, žydų nemini, pvz. P. Fechter, A. Budreckis ir kt. Anuometinę žydų laikyseną Vilniuje nėra reikalo aiškinti religija ar rase, nes yra bendražmogiškų psichologinių priežasčių. Dabartinio pasaulio politikų daugumos elgesys yra labai panašus! Tą patį elgesį apsprendžia ta pati dvasia: materializmas, savanaudiškumas, išglebimas ir iš to kylanti baimė pavojaus akivaizdoje — baimė kovoti dangstoma realizmu tuoj nuveda išdavystėn, jėgos pataikavimui be moralinių varžtų — nusikaltimams: prisiminkim kaip 1945 m. švedai, anglai, prancūzai, taip pat amerikiečiai nesidrovėjo beginklius karinius ir civilinius belaisvius prievarta atiduoti žudikams! Prisiminkim gėdingą Helsinkio konferenciją ir skubėjimą Maskvon žaisti ir nusilenkti Afganistano žudikams šiomet, 1980 m.

24. Faber du Faur (1897) o.c. p. 318.

25. (Paul Fechter); Wilna 1812. Wilna 1917, p. 54.

26. Holzhausen o.c. p. 150; pagal kpt. v. Kurz, diviziono štabas buvęs Vilniaus priemiestyje (Der Feldzug o.c. p. 213).

27. Aus meinen Soldatenleben (be vietos ir be metų), cit. pagal: Die Wuerttemberger im Russischen Feldzug 1812. Stuttgart 1911, p. 146; Holzhausen o.c. p. 150.

28. „Denkwuerdigkeiten eines wuerttembergischen

Offiziers. 1838“ (autorius: v. Kurz), žr. Der Feldzug o.c. p. 212 tt.

29. Leidiniuose patiekiami du vaizdai, kurie numeruojami vienu 97-XCVII; čie reprodukuojamas pirmasis vaizdas.

30. Faber du Faur (1897) o.c. p. 323.

31. 1831 m. litografija numeruojama „No 98“, 1897 m. leidinyje: XCVIII; čia reprodukuojama pagal originalą autoriaus rinkinyje.

32. Vaizdelis iš Vilkaviškio apylinkių nėra paskutinis visos serijos, bet priešpaskutinis (paskutinis No. 100 jau yra iš Vakarų Prūsijos — „Tarp Braunsbergo ir Elbingo 1812 m. gruodžio 21 d.“).

33. Plg. Faber du Faur (1897) o.c. pav. LXXXI — du vaizdu: p. 270 ir 272.

34. Faber du Faur (1897) p. 34-35.

35. Dundulis o.c. p. 248-249, nurodo 20 val.; Budreckis o.c. p. 350 — 22 val.

36. Dundulis o.c. p. 250-251.

37. Die Memoiren der Gräfin Potocka 1794-1820. 4 Aufl. Leipzig 1904, p. 43.

38. Georg von Scheler, gim. 1770 Ludwigsburge, karo tarnyboje buvo nuo 1783 m., 1810 pakeltas generolu, 1812 Maskvoje — Prancūzijos ir Wuerttembergo grafu, 1815 Stuttgarto gubernatorium; mirė Stuttgarte 1826. Plg. Allgemeine deutsche Biographie. 30 t. Leipzig 1890, p. 750.

39. XIX amžiuje tilto per Nemuną ties Kaunu nebuvo. Napoleono statytieji tiltai žiemą reikšmės neturėjo, nes Nemunas per stiprius šalčius pavirsta puikiausiu rogių keliu.

40. Po Tilžės taikos Nemunu ėjo siena tarp Rusijos ir vad. Varšuvos Karalystės, kuriai priklausė Suvalkija.

41. Martens, v., Leit.: Vor fünfzig Jahren. Stuttgart u. Ohningen 1862, cit. pagal: Die Wuerttemberger o.c. p. 152-155.

42. „General Graf von Scheler, Schabblatt von Wh. Ph.“ In: Johann Baptist Pflug: Aus der Räuber — und Franzosenzeit Schwabens. Die Erinnerungen des schwäbischen Malers aus den Jahren 1780-1840. Hrg. von Max Zengerle. Weissenhorn 1966. Abb. 26.

dindavo vietos gyventojus, nes tuo pačiu vardu veikė Lietuvos Fronto "D.L.K. Kęstučio" kovos būrys, visai skirtingos ir priešingos organizacijos. Tais sumetimais Lietuvos Fronto "D.L.K. Kęstučio" kovos būrys veikimą sustabdė ir visi jo nariai 1943 m. įsijungė į Lietuvos Laisvės Armiją.

Rusų partizanus materialiai rėmė Kruopelių, Doneikių, Nadūnų ir kitų kaimų rusai-sentikiai. Ypatingai jų šelpime pasireiškė Kalbutiškių, Dusetų valsč., Raistaniškių, Degučių valsč. ir Bikūnų, Imbrado valsč., popai, kurie rinkdavo ne tik maisto produktus, bet gyvas kiaules ir net karves. Tokias "šalpos" rinkliavas jie darydavo ne tik savo parapajose, bet dar nuvažiuodavo ir į kitas.

1943 m., kai vokiečiams Rytų fronte pradėjo nesisekti, Kalbutiškių popas pradėjo raginti ir lietuvius, kad jie prisidėtų prie tos "šalpos", paskirdami po vieną ar kitą kiaulę, kurias paimsią jų atsiųsti žmonės. Bet lietuviai ūkininkai prie tos "šalpos" neprisidėjo. Kai kurie ūkininkai, kurie nepaklausė, nuo jų šalininkų nukentėjo. Pr. N. Savėnas (slapyvardis) įdomiai aprašo savo straipsnyje "Nesurašyti susitarimai", kaip nukentėjo jo tėvas. Apie šį įvykį jis taip rašo:

Pagaliau, 1943 m. vėlyvą rudenį, pasigavę jo žmonos tėvą prie namų pavakaryje iš Grenžės parvažiuojantį, parsivarė namo ir šeimininkavo: pasiėmė ketverius kailinius, dvi kiaules, įsakė pakinkyti arklius ir vėl išvarė. Prie Baltruškių miško jie paleido jį namo, bet pasijuokdami nusuko nuo užpakalinės ašies vieno rato "muterką", kad negalėtų važiuoti, vis kas kelintas žingsnis turėtų ratą naujai užmauti. Kitą pakinkytą arklių "nupirko" už rublį ir nuvažiavo.

Ne tik nuo ūkininkų jie atimdavo gyvulius ar kitą turtą, bet dar juos varydavo į pastotes iš miškų vežti malkų ar net, kaip 1943 m. rudenį, nupjauti tarp Antalieptės ir Dusėtų telefono linijos stulpus. Vietos policija ūkininkus apsaugoti nebegalėjo, nes jų jėgos buvo per menkos, o kviesti vokiečių dalinius, kurie išvalytų rusų partizanus iš miškų, bijojo, nes po tokių valymų rusai atsikeršydavo.

Jie Zarasų apskrityje jautėsi kaip namuose. Nors vokiečių kariai retkarčiais padarydavo valymus, bet jie būdavo nesėkmingi, nes partizanai sugebėdavo nuo jų pasislėpti. Vieną kartą užklupti jie įbrido į Sartų ežerą ir pasislėpė nendrose. Vokiečiai jų visai nepastebėjo, tik surado prie Sartų ežero duobes, kuriose jie miegodavo. Visos duobės buvo išklotos avių kailiais.

1943 m. į Zarasų apskrities vakarinę dalį buvo atsiųstas latvių SS batalionas. Bet ir jis,

kaip ir vokiečiai, rusų partizanų nesurado. Per valymą jų kariai per klaidą nušovė vietos gyventoją Lukošūną.

Rusų partizanai po tokių valymų buvo nepaprastai kerštingi. Ypatingai jie neapkentė jaunimo, kurie priklausė rezistencijai. Visiems įtartiems jie parašė grąšinančius laiškus, kad bus sušaudyti, jei prieš juos pakels ginklą. Perspėti vyrai tuojau išnyko, nes kiekvienu atveju galėjo būti suimti ir nužudyti. Į namus jie teateidavo retai ir tik nakties metu paimti maisto.

Rusų partizanų tikslas, kaip vėliau paaiškėjo, buvo sprogdinti tiltus, geležinkelių linijas, apšaudyti vokiečių transportus, vykstančius į rytus, deginti pienines, įmones, ūkininkų kluonus, kai į juos suveža iš laukų javus bei vasarojų, terorizuoti kaimų ir miestų gyventojus, kad jie būtų apimti nuolatinės baimės, sudaryti sąrašus įtartinų asmenų, kurie priešingi bolševikams, žudyti namuose ar pakelyje lietuvius, buvusius savanorius-kūrėjus ir t.t. Maskvos pavestas pareigas, padedant vietos rusų sentikiams, jie sąžiningai vykdė. Iš dalies savo tikslą, reikia pasakyti, įvykdė: apiplėšė ir susprogdino Antalieptės pieninę, nužudė kelis savanorius-kūrėjus, pav. Antalieptės valsčiaus viršaitį Antaną Nenėną, Imbrado valsčiaus viršaitį Kazį Cicėną, Gražutės girios eiguilį J. Rūkštelę, išniekino ir nužudė Apoloniją Karlaite, ją nužudė pakelyje, kai grįžo iš Zarasų m., Suvieko dvaro savininką Antaną Kazlauską, ūkininką Antaną Žilėną, stalių Romą Putrinską, medicinos felčerį rusą sentikį Gabrij Samachvalovą ir kitus. Taip pat išžudė kai kurių ir šeimas, pav. Jono Rūkštelės (Gražutės girios eigulio brolis) ir kitų. Viso nužudė, įskaitant ir vaikus, apie 20 žmonių. Maskva, žinoma, buvo patenkinta, kad Lietuvoje vyksta tokie dalykai. Didžiausiu laimėjimu laikydavo, kai partizanai nuleisdavo nuo bėgių traukinį tarp Dūkšto ir Turmonto. Tuomet tą įvykį pranešdavo per radiją (iš viso 1942-1943 laikotarpyje buvo nuleista tarp Dūkšto ir Turmonto penki traukiniai).

Zarasų apskrityje, kaip spėjama, abiejose grupėse, įskaitant desantininkus ir vietos komunistus, kurie su jais kartu slapstėsi miškuose, buvo apie 100 žmonių. Prie jų dar buvo prisidėję keli vietos rusai sentikiai, kurie dienos metu dirbdavo savo ūkyje, o nakties metu eidavo kartu su partizanais plėšikauti. Raistaniškių kaime pas popą jie turėjo įrengtą slaptą, pavogtiems daiktams laikyti, sandėlį. Ginklų jie gaudavo pas vokiečius už bekonus. Ypatingai juos ginklais aprūpindavo rusai sentikiai, kurie tarnavo vokiečių pagalbinuose daliniuose (Organization Todt). Kulkosvai-

dį ir 5000 šovinių jie gaudavo už bekoną. Vėliau juos visus išdavė viena rusė, kurios vyras tų pačių draugų, negalinčių tarpusavyje pasidailinti pavogtus daiktus, buvo nužudytas. Atvykęs iš Daugpilio SS vokiečių dalinys, kurio tik ji nurodė, suėmė ir be jokio teismo vietoje sušaudė kaip plėšikus ir palankius rusų partizanams. Buvo, kaip spėjama, sušaudyta virš 100 rusų sentikių. Greitai po to įvykio, nuo plėšikų kulkos, žuvo ir ta rusė, įskundė ją.

Zarasų apskrityje buvo išmesta ir desantininkų. Kiek jų buvo nuleista, žinių neturime. Bet ne visi desantininkai buvo ištikimi Maskvai, ypačiai buvę komunistai lietuviai, kurie 1941 m., prasidėjus rusų ir vokiečių karui, pabėgo į Rusiją. Komunizmas, kurį jie taip garbino, pagyvenę rusų "rojuje" greitai jiems išgaravo, neišskiriant net Mariją Melnikaitę. Be M. Melnikaitės dar buvo nuleisti Juozas Ašvydas ir Gravelis, abu kilę, kaip ir M. Melnikaitė, iš Zarasų apskrities. Juozas Ašvydas prisiglaudė Zaduojos kaime pas savo krikšto motiną, o Gravelis pas tėvus. J. Ašvydas tuojau, kai tik apsigyveno pas krikšto motiną, susirišo su sentikiu Grimailovu, gyvenančiu Jaskoniškių kaime. Jis paprašė Grimailovą, kad praneštų žmonai, kad jis esąs gyvas ir gyvena pas krikšto motiną. Grimailovas, matyt, bijodamas, kad jo kas neįtartų, paprašė sukomunistėjusį Praną Dručkį, kuris tą misiją atliko. Ašvydas su žmona pasimatė pas Grimailovą.

Pas krikšto motiną J. Ašvydas išgyveno apie vienus metus. Jis prisidėjo prie rusų partizanų ir dalyvavo ūkininkų apiplėšimuose. Dusetų policija, kai tik sužinojo, kur jis gyvena, pasiuntė jo suimti du policininkus. Jie į Zaduojos kaimą atvyko anksti rytą, ir sužinojo iš jo krikšto motinos, kuri ėjo į tvartą pašerti gyvulius, kur yra J. Ašvydas. Vienas iš policininkų įėjo į trobos vidų jį suimti, o kitas paliko priemenėje. J. Ašvydas tuo metu gulėjo ant pečiaus. Pasislėpti ar pabėgti neturėjo laiko (prie pečiaus jam buvo padaryta net speciali slėptuvė). Kaip tik jis pakėlė ginklą ir norėjo į policininką šauti, tas pirmu šūviu jį nušovė. Pas Ašvydą buvo rastas dienoraštis, kuriame jis smulkiai aprašė įvykius, kuriuos jam teko išgyventi Sovietų Rusijoje.

Laimingesnis buvo Gravelis. Jis prisiglaudė prie tėvų, kurie gyveno netoli Zarasų miesto. Tėvai tuojau, kai tik sūnus "palaidūnas" sugrižo, kreipėsi į Zarasų apskrities viršininką kun. dr. J. Steponavičių, kad jis padėtų išgelbėti jo sūnų, nes vokiečiai sužinoję, gali jį suimti ir sušaudyti. Kun. dr. J. Steponavičius sudarė jam

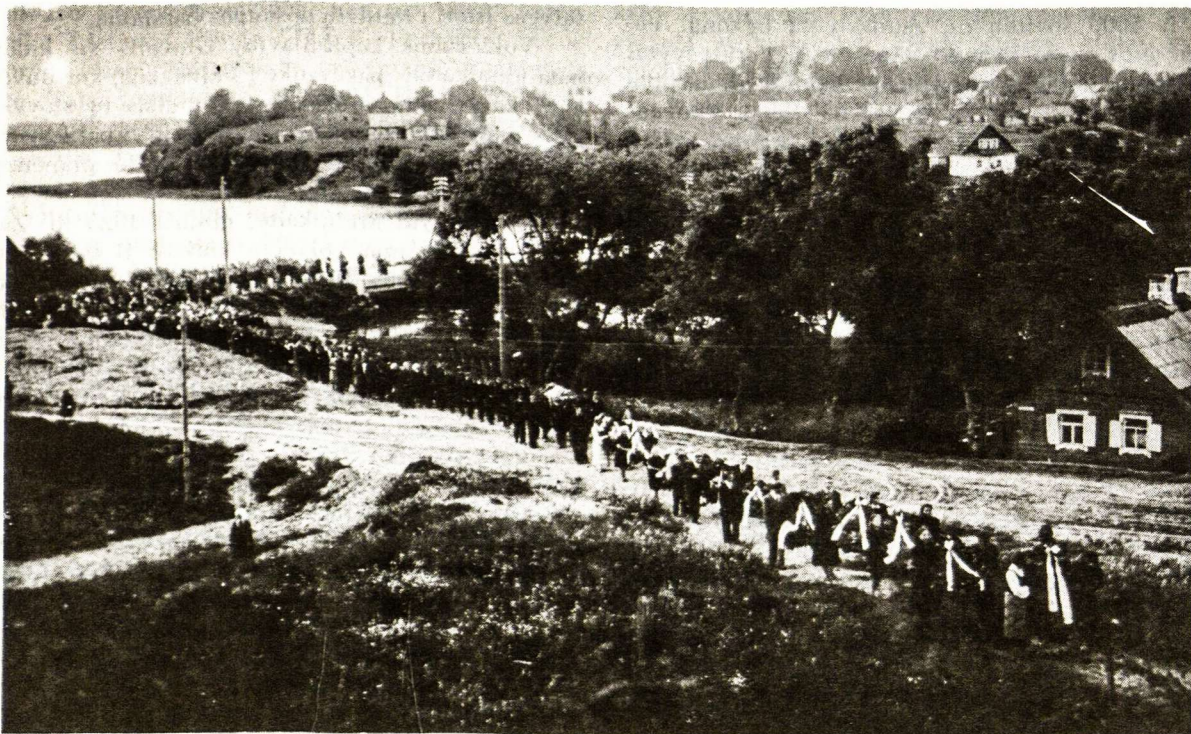
sąlygas įstoti į lietuvių apsaugos batalioną.

Vokiečiams kapituliuavus, Gravelis su kitais bataliono kariais pasitraukė į Prancūziją, kur buvo, kaip karys, internuotas, bet iš belaisvių stovyklos, prancūzų sargybai "nematant", pabėgo ir apsigyveno Paryžiuje. Ten, esą, vedė prancūzų ir, pagyvenęs keletą metų, mirė.

Tik Marytė Melnikaitė, gimusi 1923 m. Zarasuose, žuvo nuo vokiečių kulkos. Ji buvo nuleista Baltgudijoje 1943 m. gegužės 23 d. nakties metu. Jos pareigos buvo palaikyti ryšius su vietos gyventojais ir rinkti žinias apie vokiečių kariuomenės judėjimą. Rusų partizanams ji buvo labai reikalinga, nes mokėjo lietuvių, lenkų ir rusų kalbas.

1943 m. liepos 7 d. rusų partizanų grupė, prie kurios ji buvo prisijungusi, apiplėšė Rimšės valsčiuje du ūkininkus. Rimšės policija gavo du pranešimus, kad rusų partizanai yra netoli Girėdžiūnų kaimo, pasislėpę vieno ūkininko miške. Į tą vietą tuojau nuvyko keli Rimšės policijos tarnautojai. Tarp jų ir partizanų įvyko susišaudymas. Vienas policininkas buvo sužeistas. Tuojau buvo pranešta Dūkšto žandarmerijos vyr. vachm. Schuhkneckt, Gaidės policijai ir Zarasų apskrities policijos vadui. Iš Dūkšto ir Zarasų į tą vietą atvyko lietuvių policija ir vachm. Schuhkneckt su keliais vokiečiais. Įvyko kautynės, kuriose dalyvavo apie 50 lietuvių policininkų, keli vokiečiai ir viena vokiečių tanketė. Kautynėse tanketė, įstrigusi į griovį, nedalyvavo. Į nelaisvę pasidavė M. Melnikaitė ir keli partizanai. Per kautynes žuvo šeši rusų partizanai, o keturi pabėgo. Iš lietuvių tarpo buvo peršautas per vidurius Kazanas Igoris, kuris tuojau mirė. Jis tarnavo Zarasų miesto viešojoje policijoje vachmistru, buvo prikomandiruotas prie vokiečių žandarmerijos, kaip vokiečių kalbos vertėjas. Buvo gimęs Klaipėdoje. Mokėsi Panevėžyje. Gimnaziją baigė Zarasuose. Buvo tautiškai susipratęs lietuvis. Palaidotas Zarasų katalikų kapinėse. Tėvai jam buvo pastatę gražų paminklą, bet rusai bolševikai, kai vėl užėmė Lietuvą, jį nugriovė.

Marija Melnikaitė per kautynes išliko gyva. Nors ji turėjo automata, šovinių ir granatų, bet nesipriešino. Pas ją dar buvo rasta padirbtas pasas Marijos Kuosaitės vardu (Kuosaitės pavarde buvo prisidengusios net kelios moterys, kurios veikė kartu su rusų partizanais). Ją suėmė lietuviai, bet vachm. Schuhkneckt ją paėmė ir 1943 m. liepos 13 d. Dūkšto kapinėse, kaip rusų šnipę, sušaudė (knygoje "Lietuvos Policija. Įstatymų ir tvarkos tarnyboje", 274 psl. rašoma, kad M. Melnikaitė buvusi sušaudyta Girutiškių kaimo

Igorio Kazano laidotuvės. Zarasų miesto gyventojai lydi jo palaikus į Zarasų katalikų parapijos kapines.

laukuose, netoli Dūkšto geležinkelio stoties). Apie jos likimą net ir tėvai nežinojo, kurie Zarasų mieste, Saltupės gatvėje Nr. 32, turėjo kalvę ir nedidelį namelį. Tėvai labai išgyveno, kai sužinojo apie jos likimą. O kaip tėvai norėjo ją išleisti į mokslą! Gyveno neblogai. Visoje apylinkėje jos tėvas Juozas Melnikas buvo žinomas kaip geras ir prityręs šaltkalvis. Darbo visuomet turėjo. Jis net laikė vieną samdomą darbininką. Bet ji mokytis tingėjo ir, vietoje eiti į mokyklą, laiką praleisdavo paežerėje. Pabaigė tik du Zarasų pradžios mokyklos skyrius. Vėliau, kai ji sulaukė 14 metų, paliko tėvus ir, nuvykusi į Rokiškį, dirbo saldainių fabrike, o rusų bolševikams okupavus Lietuvą, persikėlė į Kauną ir buvo išrinkta deputate. Vokiečiams pradėjus su rusais karą, ji kartu su kitais komunistais per Zarasų miestelį pabėgo į Rusiją. Netoli Maskvos vienoje mokykloje ji buvo apmokyta šnipinėjimo "meno" ir kitokių diversinių darbų. Vėliau tarnavo 16-toje "lietuviškoje" divizijoje. Lietuvos komunistai ją padarė heroje, susuko filmą, prirašė eilėraščių ir priešais Zarasų gimnazijos rūmus, pagal skulpt. J. Mikėno ir architekto G. Valiuško projektą, jai pagerbti, pastatė iš granito

paminklą, o gimnaziją, kurios ji visai nelankė, pavadino jos vardu. Vėliau, kai buvo pastatyti nauji gimnazijos rūmai, senuose rūmuose jos vardu įrengė memorialinį muziejų.

Antros žymesnės kautynės tarp policijos ir rusų partizanų įvyko 1943 m. vasaros metu Jokunčių kaimo laukuose, netoli Dusetų miestelio. Kautynėse dalyvavo apie 80 policininkų, o rusų partizanų 12 vyrų ir viena moteris (moteris buvo Lietuvos rusė, kilusi iš Kalbutiškių kaimo, Dusetų valsčiaus). Rusų partizanai buvo įsistiprinę bulvių duobėse vienoje medžiais apaugusioje aukštumoje, iš kurios gerai matėsi apylinkės. Kautynės įvyko saulei leidžiantis. Policininkus prisileido visai arti. Kai tik policijos nuvados viršininkas A. B.-nis su dviem policininkais įėjo į miškelį, kuriame buvo jie įsistiprinę, atidengė iš automatinių ginklų stiprią ugnį ir apmėtė policininkus granatomis. Viena granata, nukritusi prie A. B.-nio, sprogdama jį sunkiai sužeidė į koją virš kelio. Policija, užsikirtus jų kulkosvaidžiui, pasitraukė. Per šias kautynes žuvo policininkai Alfonsas Vapsva, Vilkas ir Meldauskas, o šeši, įskaitant ir A. B.-nį, buvo sunkiai sužeisti. Tuojuo, kaip tik pasitraukė, po-

licija paskambino į Zarasus, prašydama pagalbos. Nakties metu iš Daugpilio dviem sunkvežimiais atvažiavo kariuomenės dalinys, bet jie rusų partizanų toje vietoje, kur jiems nurodė, nerado. Rusų partizanų jie nesiryžo ieškoti, ir susėdę į sunkvežimius, grįžo į Daugpilį. Kaip tik buvo susekti rusų partizanų pėdsakai, kuria kryptimi nuėjo, iškviėtė Rokiškio policiją, kuri tuojau atvyko su dviem sunkvežimiais. Su jais kartu atvyko ir keturi vokiečių kareiviai.

Vienas vokiečių kareivis ir keli policininkai pasiliko Dusetuose, o kiti išvažiavo į Antalieptę, nes tikėjosi, kad rusų partizanai praeis pro Antalieptės bažnytkaimį. Tarp Dusetų ir Antalieptės visą laiką buvo palaikomas ryšys. Tiek Dusetuose, tiek ir Antalieptėje buvo išstatytos sargybos, kuriose dalyvavo ne tik policijos tarnautojai, bet ir vietos lietuvių partizanai, priklausę rezistencijai.

Apie pirmą val. nakties, rusų partizanai pražygiavo pro Dusetų miestelį į Pasartės kaimelį. Apie tai buvo pranešta į Antalieptę ir prašyta, kad policija, kuri ten nuvyko, greičiau sugrįžtų į Dusetas. Kai kurie iš sargybinių, kada rusai partizanai ėjo į Pasartės kaimą, juos matė, bet nedrįso apšaudyti, nes jie buvo apsiginklavę automatiniais ginklais, o sargybiniai paprastais šautuvais.

Iš Pasartės kaimo, "nusipirkę" pas ūkininką Vincą Kamarauską duonos ir pieno (jam už maisto produktus ant stalo numetė 30 rublių), dviem laiveliais, kurie priklausė tam pačiam ūkininkui Vincui Kamarauskui, skubėjo persikelti per Sartų ežerą ir pasislėpti Dusetų girioje. Visi iš karto persikelti negalėjo, nes laiveliai buvo maži, o jų buvo iš viso 13-ka žmonių, įskaitant ir ūkininką Vincą Kamarauską, kurį pasiėmė su savimi, kad jis, kaip jie persikels į kitą Sartų ežero pusę, atplukdytų laivelius atgal. Jie pasidalino į dvi grupes: viena grupė kėlėsi, o kita paliko sargyboje, kuri pridengtų, jei užkluptų policija plaukiančius. Antrą kartą, kai V. Kamarauskas grįžo paimti likusius, pirmoji grupė stovėjo sargyboje. Kada persikėlė abi grupės, tuomet ūkininką V. Kamarauską su laiveliais paleido į namus, o patys pasislėpė Dusetų girioje. Tuo metu, kai jis kėlėsi per Sartų ežerą, iš Antalieptės Dusetų-Obelių vieškeliu pro Gipėnus grįžo policija, kuri pastebėjo kaip jie kėlėsi, bet nežinojo, ar tai buvo rusų partizanai, ar civiliniai, nes naktis buvo tamsi ir matomumas blogas. Tokiu būdu rusų partizanai be jokių nuostolių pasitraukė iš policijos apsupimo ir dingo Dusetų girioje.

Su rusų partizanais susitikdavo ne tik poli-

cija, bet taip pat ir rezistencijos vyrai, kurie priklausė LF ir LLA, bet tos kovos teužtrukdavo tik kelias minutes. Rezistencijos vyrai, ilgai kovoti, nors ir buvo gerai apsiginklavę, vengdavo, nes galėjo pastebėti vokiečiai, kad vietos gyventojai ginklų turi daugiau, negu jie atidavė seniūnams ir be to ginklai automatiškai (seniūnijoms vokiečiai, apsiginti nuo rusų partizanų, davė tik po du šautuvus). Iš tų kautynių, kaip rašė Pr. M. Savėnas, nustatyti "vokiečių ir sovietinių mašinpistolių pranašumą bei įkaitimo greitį" negalėjo. Ginklams išbandyti kartą jie pasirinko vietą prie Šventosios upės, Antalieptės šile, taikiniu paimdami seną, storų rąstų daržinę, kuri ten stovėjo. Bet ginklai liko neišbandyti, nes iš daržinės, kai rezistentai į ją paleido kelis šūvius, į rezistentus prapliupo tokia šūvių kruša, kad vos, kaip rašė Pr. M. Savėnas savo straipsnyje, "tik spėjome suvirsti į roges ir nunerti iki Merkių sodybos, kur apsisprendėme nepalikti"...

Taigi, kaip matome iš aukščiau paminėtų įvykių, rusų partizanai-banditai Zarasų apskrityje jautėsi kaip namuose, nes jiems buvo palankios sąlygos. Vietos gyventojai gyveno baimėje, nes kiekvieną naktį, ar vienur ar kitur, įvykdavo apiplėšimai ar net užmušimai. Policija buvo visai bejėgė, kad galėtų apsaugoti gyventojus, o vokiečiams, kurie buvo įklimpę rytų fronte, mažai terūpėjo, kas dedasi užfrontėje. Čia paminėjau tik žymesnius įvykius, kurie pareikalavo iš lietuvių tarpo net keletos gyvybių. Tie okupaciniai laikai, ypatingai mums, zarasiečiams, paliks ilgai mūsų atmintyje. □

A. A.

Generolui STASIUI PUNDZEVIČIUI

mirus, Jo sūnui Rimui ir visiems artimiesiems reiškiu mano gilią užuojautą

Vladas Mieželis

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS GINKLAI

HENRIKAS L. GAIDIS

Rusijos ir Vokietijos karinėm galybėm žlugus, I Pasaulinio karo metu, lietuvių tautinis jausmas pasiekė viršūnę. Lietuvių tauta paskelbė savo nepriklausomybę 1918 m. vasario 16 d. Buvo įkurta demokratinė respublika. Vienas pirmų naujosios vyriausybės veiksmy buvo Lietuvos kariuomenės steigimas. Kariuomenę sudarė grįžantieji, atitarnavę vokiečių bei rusų kariuomenėse, kariai ir savanoriai.

Iš pradžių Lietuvos kariuomenė buvo apsiginklavusi paliktais ar pagrobtais vokiečių ir rusų ginklais. Jaunutės Lietuvos kariuomenės kareiviai buvo aprūpinti, kaip standartiniu ginklu, caristiniu Mosin-Nagant 1891 m. modelio šautuvu, arba vokiečių Mauser 1898 m. modelio šautuvu. Karininkai ir kavalerija gavo rusiškus Nagant 1895 m. modelio revolverius, arba vokiškus 1908 m. Luger automatinius pistoletus. Vartodami šiuos ginklus lietuviai iškovojo nepriklausomybę kruvi-

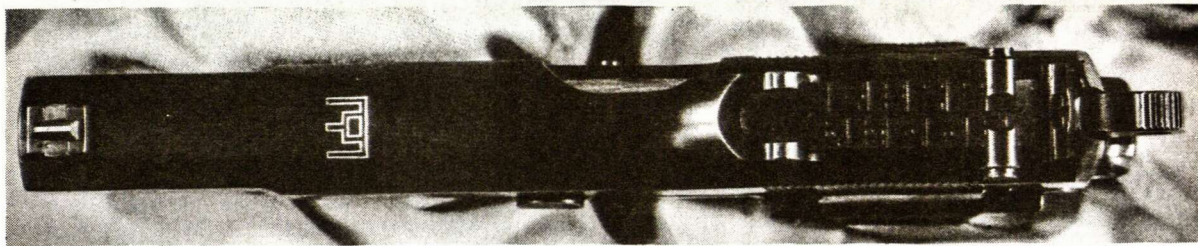
nose kautynėse prieš rusus bolševikus, vokiečių-rusų bermondtininkus ir prieš lenkus.

Kovoms aprimus 1920 m. gale, beveik visi kaimynai pripažino Lietuvos nepriklausomą valstybę. Išimtis buvo Lenkija, kuri dar vis ketino atgaivinti senovės žėčpospolitą, pagrobdama Lietuvos tradicinę sostinę ir trečdalį Lietuvos teritorijos. Šis nesiliaująs priešiškus tarp Lietuvos ir Lenkijos turėjo įtakos į Lietuvos karinių reikmenų pirkimo sutartis. Įvedus stabilią ūkinę santvarką, Lietuva susitarė su įvairiomis europinėmis ginklų-šaudyklų firmomis pakeisti savo karo metu įgytus vokiečių bei rusų ginklus naujesniais.

Būdama žemės ūkio tauta iš 2.5 milijonų gyventojų, Lietuva pati neturėjo galimybių pasigaminti savus ginklus. Kadangi vokiečių 98 modelio mauzeris buvo vartotas su pasisekimu Nepriklausomybės kovose, Lietuvos kariuomenė šį šautuvą priėmė, kaip standartinį ginklą. Tarpkariniame laikotarpyje Lietuvos kariuomenė turėjo tarp 22 ir 28,000 karininkų ir kareivių. Kariuomenė buvo suskirstyta į pėstininkų pulkus su pagalbiniais kavalerijos ir artilerijos daliniais.

1935 m. modelio autom. pistoletas su belgų ginklų gamybos FN įrašu. Iš str. autoriaus rinkinio

Tas pat pistoletas paženklintas Gedimino stulpais

Be to, Lietuvos ginkluotas pajėgas papildė Šaulių Sąjunga, kurios sudėtinį jėgą sudarė 42,000 vyrų. Pavojaus metu Lietuvos karinė vadovybė galėjo mobilizuoti 200,000 kariškiai paruoštų vyrų.

Deja, Lietuvos valdžios ginklų pirkimo sutartis buvo laikomos paslaptyste ir niekad nebuvo viešai paskelbtos. Šios sutartys, kaip ir ginklų gaminimo firmų dokumentai, buvo sunaikintos II Pasaulinio karo sūkuryje. Autoriui pavyko surinkti žinias apie Lietuvos ginklus, patikrinus prieinamus autentiškus šautuvus, peržvelgus iš-eivių periodiką, pasikalbėjus su buvusiais Lietu-

vos karininkais ir išmėginus išlikusius ginklus.

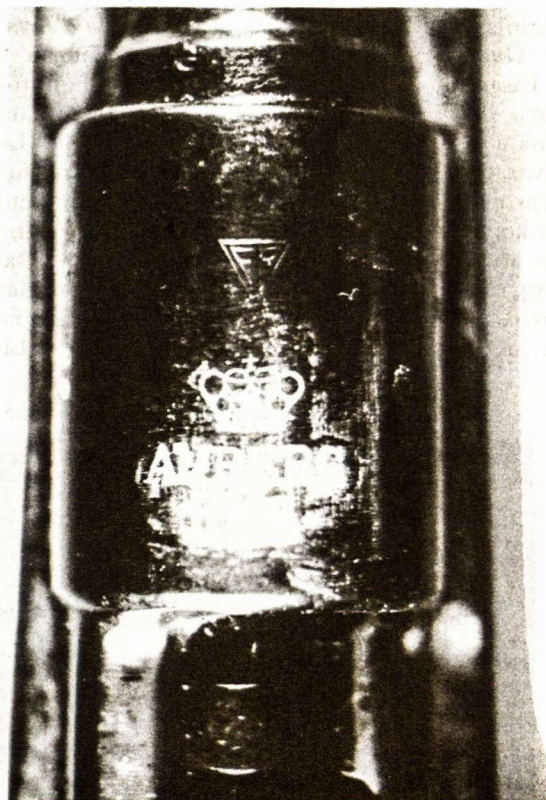
Du pagrindiniai šaunamieji ginklai, kuriuos įgijo Lietuvos valdžia, buvo belgiškas 1924 m. modelio mauzeris ir Browning High Power 1935 m. modelio automatinis pistoletas (brauningas). Lietuvos valdžia taip pat nupirko mažus kiekus daniško Madsen 1923 m. modelio ir čekų Brno 1926 m. modelio lengvųjų kulkosvaidžių, belgų Maksimo sunkiųjų kulkosvaidžių ir šveicariškų Oerlikono 22 mm prieštankinių bei priešlėktu-
vinių pabūklų.

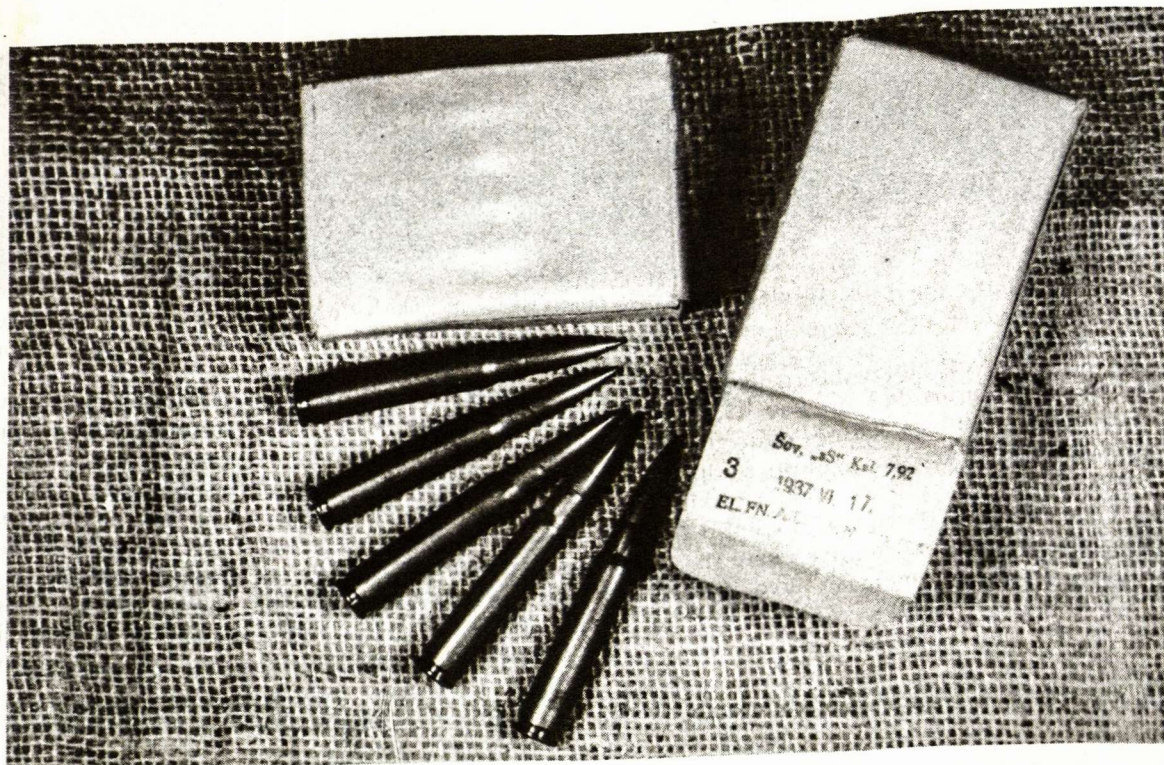
Lietuvos karinių ginklų tiekimo pagrindinis

Rusiškas 7.6 mm MOSIN-NAGANT
M1891 šautuvas

Vokiškas MAUSER Model 98, Amberg
1916 šautuvas

Šautuvo šoviniai (7.92 mm kalibro) gaminti Lietuvoje 1937 m.

šaltinis buvo Belgijos *Fabrique Nationale d'Armes de Guerre* (FN), Herstalyje (Liege). Tuojau po I Pasaulinio karo *Fabrique Nationale* bendrovė buvo įsigijus pasaulinę reputaciją, kaip geriausia ginklų gamintoja. Buvo visai natūralu, kad Lietuvos valdžia kreiptųsi į šią bendrovę, kuri sugebėjo pagaminti tobulą vokiško 98 modelio šautuvo kopiją. Pagal visas esmines specifikas jų ginklas atitiko standartinį vokiečių kariuomenės šautuvą, kuris naudojo 7.92 mm šovinį. Autoriaus susirašinėjimas su šia firma (FN) atskleidžia faktą, jog dokumentai, liečią ginklų pardavimo Lie-

tuvai kontraktus, žuvo II Pas. karo metu, bet taipgi patvirtina, kad, iš tikrųjų, Lietuva pirkė ginklus iš *Fabrique Nationale*.

Yra apskaičiuota, kad 1924-1939 m. laikotarpyje Lietuvos valdžia nupirko maždaug 100,000 belgiškų mauzerių ir 10,000 brauningų. Kiekvienas šautuvas buvo pažymėtas standartiniu *Fabrique Nationale* gamybos ženklau. Prie jo dar buvo antspauduotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio herbas. Reiškia, buvo "Gedimino stulpų" žymuo. Po žymens buvo įrašas "24 L", kuris pažymėjo "lietuvišką 1924 m. modelio šautuvą". Gedimino

Ginklų Gamyklos įrašas ant belgiško FN Model 1924 šautuvas (7.92 mmx57 mm)

stulpų žymens mažesnis variantas taipgi buvo naudotas pažymėti ginklų priėmimą ar inspektoriaus patvirtinimą. Tokiais ženklais buvo pažymėtos ginklų svarbiosios dalys.

Šalia valdžios šautuvų pirkimo sutarčių, patys Lietuvos piliečiai 1937 m., per vadinamą Ginklų Fondą, nupirko tūkstančius FN šautuvų, lėšomis, kurios buvo plačiai renkamos visuomenėje Lietuvos kariuomenei paremti. Šitie, visuomenės suaukotais pinigais įgyti, šautuvai buvo pažymėti Gedimino stulpų ženklu, virš jo įrašu "Ginklų Fondas".

Lietuviškasis FN mauzeris yra standartinis belgiškas 1924 m. modelis. Šautuvo kalibras yra 7.92 mm, jo vamzdis — 23.2 colių ilgio. Šautuvas sveria 8.5 svarus. Šovinių sandėlis gali laikyti penkis šūvius ir gali būti užtaisytas naudojant karinę šovinių apkabą. Lietuviškas FN mauzeris buvo konstruotas pagal vokiško kar. 98K šautuvo lizdo mechaninę charakteristiką ir pagrindinius apmatus. Kiekvienas šautuvas turi įmontuotus pakabinius diržus šone ir buožės apačioje, taip kad galėtų panaudoti ir pėstininkas ir raitininkas. Lietuviškasis mauzeris skiriasi nuo vokiškojo tuo, kad jis turi tiesią spyną. Kiekvienas šautuvas turi standartinį mauzerio durtuvą plieninėje makštyje su Gedimino stulpų ženklu.

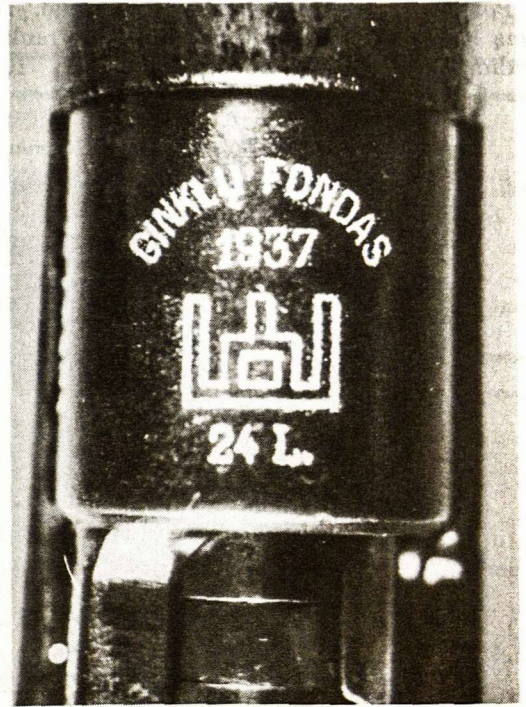
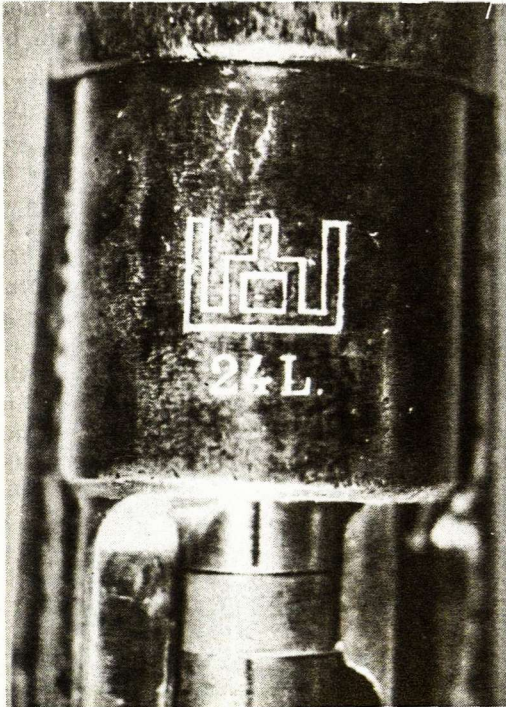
Lietuviškas Browning High Power automatinis pistoletas buvo reguliariai gaminamas 1935 m. modelis, 9 mm kalibro su pritaikomu taikikliu. Rankena yra su išpiovomis, kad būtų galima pritaistyti medinę buožę, kurią galima nešioti odiniame dėkle. Šita buožė leido brauningą vartoti, kaip trumpą šautuvą. Pistoletas ilgis yra 8 coliai su 4 5/8 col. vamzdžiu. Jis sveria 32 uncijas. Brauningas turi dveilį 13 šovinių sandėlį. Jis buvo skiriamas karininkams ir kavalerijos daliniams. Ant lietuviško brauningo lizdų taip pat buvo Gedimino stulpų ženklas.

Sakoma, kad Lietuvos valdžia nupirko mažą kiekį komerciškai platinamų Browning FN 1922 m. modelio automatinų pistoletų, kurie turėjo būti išdalinti vyresniesiems karininkams ir karo aviacijos personalui. Šitie ginklai neturėjo Gedimino stulpų ženklo ant šautuvo lizdo, bet gal būt jie kitur buvo įspausti, kai kariuomenė ginklus patikrino ir priėmė.

Nors nėra uždokumentuota, manoma, jog Lietuvos valdžia nupirko iš *Fabrique Nationale* ir šoviniams gaminti mašineriją, tikslu pradėti vietinę šaudmenų gamybą. Krašto Apsaugos Ministerijos Ginklavimo Valdyba turėjo dvi dirbtuves — Kaune ir Linkaičiuose, kurios gamino visokius šaud-

(Nukelta į 450 psl.)

Belgiški FN Model 1924 šautuvai su Gedimino stulpų ženklais ir lietuvišku įrašu

“GEDIMINAS” PRISIMINIMUOSE

J. VILČINSKAS

Nuo pat vaikystės domėjausi šarvuotais traukiniais ir, gyvendamas daug metų arti geležinkelio, juos stebėjau. Dar revoliucijos metu Rusijoje mačiau šarvuotus traukinius, kurie buvo naudojami Pskovo fronte kovoje su “baltaisiais” ir vėliau su Estijos laisvės kovotojais 1918-19 metais. Kai grįžome į Lietuvą, Radviliškyje mačiau lietuvių kovas su bermontininkais ir Lietuvos kariuomenės pergale.

Lietuvai sudarius taikos sutartį su Sovietų Rusija ir rusams perleidus dalį Vilniaus krašto Lietuvai, mano tėvas, geležinkelietis, buvo nusiųstas stoties viršininko pareigoms į Marcinkonis, nedidelę stotelę tarp Varėnos ir Pariečės. Tas buvo 1920 m. vasarą. Tuo laiku visai netoli — Gardine — šeimininkavo bolševikai. Lietuvių valdomuose Marcinkonyse nesimatė jokio lietuvių kariuomenės, neskaitant pravažiuojančių traukiniu.

Marcinkonių stotyje mano tėvas buvo vienintelis lietuvių valdžios (Geležinkelių valdybos) paskirtas pareigūnas. Kiti tarnautojai buvo likę iš anksčiau ten buvusių okupantų: vienas jo padėjėjas buvo lenkas, antras — rusas. Iešmininkai buvo vietiniai vyrai ir tik vienas iš jų buvo lietuvis, pavarde Dasys, kilęs iš netoliese buvusio lietuviško Marcinkonių kaimo.

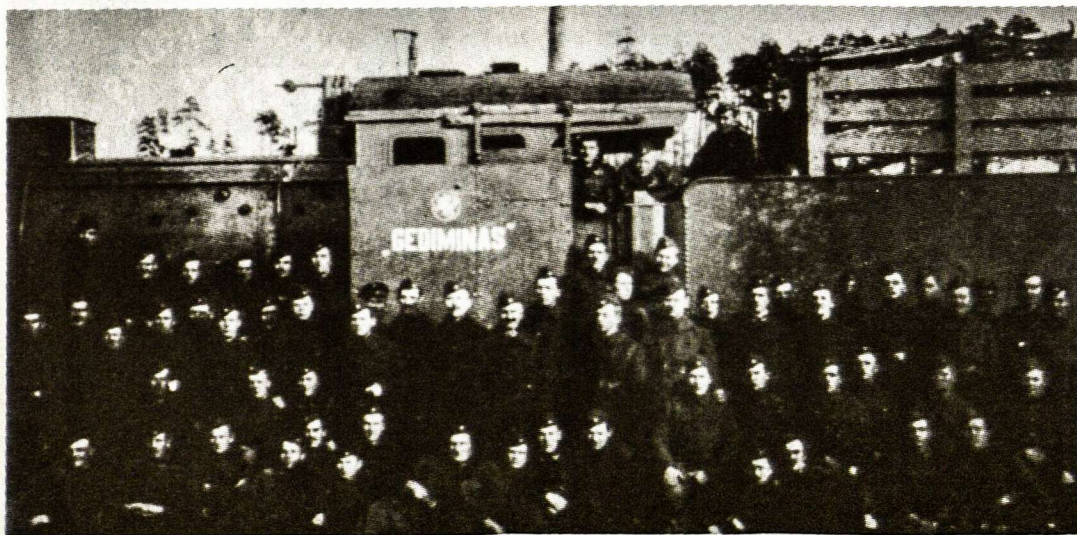
Per stotį retai pravažiuodavo traukiniai. Ten pirmą kartą pamačiau lietuvių šarvuotą traukinį “Gediminas”, apie kurį buvo rašyta “Kario” 1980

metų 6-me numeryje. To traukinio likimu domėjausi jau anksčiau, todėl su susidomėjimu perskaičiau gautą iš vieno Londone gyvenančio lenko iškarpą iš laikraščio, kur buvo atspausdinti lenkų karininko atsiminimai iš kovų tame fronte 1920 metais.

Atsiminimų autorius poručnikas Adam Ciolkosz, dalyvavęs kovose su bolševikais prie Gardino 1920 m. rugsėjo mėn., vėliau baigė studijas ir buvo Lenkijos parlamento atstovas. Po Antrojo Pasaulinio karo, atsidūręs emigracijoje, buvo žinomas lenkų politinis veikėjas Londone. Straipsnyje “Kovos prie Nemuno 1920 metais” (Tydzień Polski, 26.6.1970), aprašęs kovas prie Gardino, jis pasakoja apie lenkų kariuomenės žygį išilgai Gardino-Varėnos geležinkelio ir kovas su lietuviais. Jis sako:

“Dabar mums iškilo nauji uždaviniai. Per Pariečę ir Marcinkonis (lenkų) divizija žygiavo prie Varėnos, kur stojome į kovą dėl geležinkelio stoties, kurios paėmimas atimtų lietuviams galimybę permesi kariuomenę į Vilnių. Mūsų puolimas prasidėjo švintant. Visuomet drąsus ir visuomet nekantrus majoras Mond prasiveržė su savo štabu prieš mūsų voras, kai stoties pasta tų pridengtas lietuvių šarvuotas traukinys “Gediminas” ėmė apšaudyti mus iš šešiolikos kulksvaidžių. Žaibo greitumu nušokome nuo arklių, kurie galopu pasitraukė atgal, ir nors lietuvių šūvių ilgos serijos kirto virš mūsų galvų medžių šakas, ligi šios dienos nesuprantu, koku būdu šiame pragare išlikome sveiki ir gyvi.

Šarvuoto traukinio “Gediminas” įgula. “Gediminas” buvo apšarvuotas mūsų siaurųjų geležinkelių dirbtuvėse

Kuriam laikui "Gedimino" ugnis nutildė mūsų linijas. Tada 205-to pulko pirmas batalionas gavo įsakymą pereiti į geležinkelio linijos antrą, t.y., šiaurinę pusę ir atkirsti lietuvių šarvuotam traukiniui kelią pasitraukti. Tokiu būdu "Gediminas" pateko į mūsų rankas sveikas. Tai buvo puikus šarvuotas traukinys, ginkluotas 16-ka kulkosvaidžių ir dviem patrankom, tiesiog iš po adatos Karaliaučiuje. Belaisvių nebuvo, traukinio įgulai pavyko pasitraukti be nuostolių. Deja, mūsų nuostoliai buvo rimti ir skaudūs.

Kai pagal majoro Mondo įsakymą, — sako A. Ciolkosz, — bėgau per geležinkelio liniją, kad galėčiau susiorientuoti ir pranešti pulko vadui apie esamą padėtį, mačiau išsitiesusį skersai bėgių kapitono Reitano-Šuvalovo lavoną. Žuvo jis vedamas savo kuopą, tikslu apsupti "Gediminą". Jis buvo paskutinis istorinio Reitano palikuonis, kurį galima matyti žinomame Mateikos paveiksle.

Paimtą nelaisvėn "Gediminą" juoj perkrikštijau, kreida perbraukdamas lietuvišką užrašą ir jo vieton įrašydamas ant kiekvieno vagono lenkišką vardą "Jan Kilinski". Po to mano 4-toji kulkosvaidininkų kuopa sudarė to traukinio įgulą ir patuliuavome ruožą šiaurės kryptimi, į Vilniaus pusę. Kovose dėl Vilniaus nedalyvavome, pasilikdami Merkio linijoje. Turėjome tik lietuvių lėktuvo puolimą; mano kareiviai jį nušovė. Vienas lakūnas žuvo čia pat, antras — buvo sunkiai sužeistas ir — nežiūrint mūsų gydytojo dr. Pawlučio pastangų — mirė.

Lietuviai paliko mums kietų, atkaklių ir drąsių vyrų, nepalaužiamų kovoje ir labai gerų karių įspūdį. Į lietuvių etnografinės sritis mes nėjome. Todėl, paėmę Varėnos geležinkelio stotį, sustojome ties Varėnos miesteliu, neįeidami į miestelį".

Kaip matote, tas kovos aprašymas sutinka su ištrauka iš A. Rukšos knygos "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės", kuri buvo atspausdinta "Karyje". Pagal abu aprašymus, lenkų daliniai užėmė Varėnos stotį 1920 m. spalio 3-4 d., atžygiavę iš Gardino pusės. Tuo tarpu "Lietuvių Enciklopedijoje" (XV t., 102-103 p.) kovos schemoje nurodyta, kad puolimas buvo iš Lydos pusės ir 1919 m. spalio 8-9 d., t.y., penkiom dienom vėliau.

Gyvendami tuo laiku Marcinkonyse, mes matėme, kad lenkai atžygiavo iš Gardino pusės ir toliau nužygiavo į Varėną. Jų karininkai, nulipę nuo arklių, atėjo pas mano tėvą ir pareikalavo atiduoti ginklą ir valdiškus pinigus. Ginklo jis neturėjo, bet pinigus buvo priverstas atiduoti. Jie taip pat įsakė perduoti savo pareigas savo

padėjėjui lenkui. Tas tuoj pat ištraukė iš spintos paslėptą lenkišką uniforminę kepurę ir tapo stoties viršininku.

Staiga ir netikėtai patekė lenkų nelaisvėn, po kelių dienų apsižiūrėję, perėjome žalią sieną ir pasiekėme lietuvių rankose buvusią Merkinę, o iš ten arkliais — Kauną.

Galimas daiktas, kad vienas iš trijų lenkų karininkų, kurie buvo įsiveržę į mūsų butą Marcinkonyse ir apgrobė stoties kasą, buvo poručnikas A. Ciolkosz, parašęs savo atsiminimus. Deja, dabar negalima patikrinti: prieš keletą metų jis mirė Londone. □

LŠST Jūrų Šaulių Kuopos "Švyturys" Garbės Teismo Teisėjui, Savanoriui-Kūrėjui

KAZIUI ŠPAKAUSKUI

netikėtai mirus, jo žmoną Genę, dukteris Genę ir Aldoną su šeimomis, gimines, artimuosius bei draugus širdingai užjaučia ir kartu liūdi

LŠST S-gos G. Teismo p-kas dipl. teis. Marijonas Šnapštys, j.š kp. "Švyturys" G. Teismo p-kas Kazys Daugvydas ir teisėjai - Leonardas Šulcas, Ant. Petrauskas, Kazys Ražauskas, Romas Macionis, Balys Gražulis, Jz. Briedis, Ant. Grinius ir Mykolas Abarius

A.A. kpt. VINCUI BIKNAIČIUI

mirus, Karo Mokyklos VIII laidos gyvi likę draugai reiškia gilią užuojautą jo šeimai ir artimiesiems

V. Lagenpušas, K. Sėklaitis, B. Užemis

Mylimai žmonai ir motinai

A.A. VIKTORIJAI KAZAKEVIČIENEI

mirus, velionės vyrui Juozui Kazakevičiui, sūnui Vytautui ir jų artimiesiems reiškiamė nuoširdžiausią užuojautą

Los Angeles Ramovėnai ir Valdyba

NEAPYKANTOS IR KERŠTO KNYGA

A.

(Pabaiga)

Vilniaus geto jauni žydai norėjo išeiti partizanauti į Naručio miškus, bet Gensas uždraudė. Jis motyvavo tuo, kad tada vokiečiai sunaikins visus likusius gete, viso apie 20,000. Todėl iš geto nuvyko tik maža 25 vyrų grupė. Iš jų Markovas sužinojo, kad be geto žydų pagrindžio organizacijos "Vilniuje buvo ir nežydų komunistų pagrindis, lietuvių ir lenkų, kuris turėjo ryšį su FPO".

Prisijungusi prie partizanų Naručio miškuose, Vilniaus geto žydų grupė sudarė savo atskirą dalinį "Kerštas", Markovo brigadoje. "Jų vadas buvo Lietuvos žydas atvykęs kartu su Zimanu iš Sov. Sąjungos." Tame daliny iš viso būta iki 250 žydų. Tačiau, po 7 savaičių veiklos, dalinys buvo išformuotas (1943 m. rugsejo 23 d.), įsakius Klimovui, vyriausiam Naručio ež. miškų komunistui, nes partizanų judėjimas buvo organizuojamas pagal teritorinį principą, bet ne tautinį: "Jo sprendimas buvo taip pat įtaigotas antisemitizmo, kuris vyravo tarp visų nežydų partizanų". Vokiečiams vykdant Naručio miškų valymą, daug žydų žuvę, nes rusų partizanai nenorėjo jiems padėti: "Miškas, tūkstančių žydų getuose sapnas, nebuvo jiems nuoširdi užuovėja; ten jie irgi turėjo kovoti, kad išliktų, nežiūrint kitų miško gyventojų priešiškumo." (Autoriui visos tautos yra antisemitiškos, tačiau jis niekur nebando ieškoti atsakymo į klausimą "Kodėl?" A.).

Gruodžio mėn. snigo ir Naručio stovykloje buvo šalta, tačiau "zemliankose" buvo šilta: "Dauguma mūsų turėjo gerus žieminius rūbus, kuriuos nusiaavinom kartu su maisto produktais 'ūkininių akcijų' metu. Tie iš mūsų, kurie dalyvaudavo daugybėje tokių akcijų ir ūkininkų namus lankė dažnai, turėjo geriausius rūbus (partizanas pats turi apsirūpinti). Aš pats turėjau gerus batus, paimtus iš ūkio prie Švenčionėlių ir taip pat lengvą kailinį palatą iš Adučiškio ūkininko..." Žiemos

metui reikėjo pasirūpinti maisto atsargų: "... į 'ūkinę akciją' išvykome 30 vyrų. Mūsų taikiny buvo lietuvių didelis kaimas, 25 km nuo partizanų teritorijos, arti Konstantinavo miestelio. Mat tuo metu, artimuose sodžiuose, jau nieko nebebuvo likę, jie visi palaipsniui buvo ištuštinti nuo maisto atsargų ir galvijų Naručio apylinkės daugybės partizanų... vokiečiai buvo sustiprinę savo įgulas miesteliuose aplink partizanų teritoriją. Ulševo miestelyje, sustiprinti vietinę policiją ir vykdyti pasalas, vokiečiai pastatė įgulą iš 250 latvių kareivių, tarnavusių savanoriais vokiečiams. Į kaimą nuvykome pėsti, tačiau kelionei atgal, apskrovus surinktais maisto produktais, mes paėmėm rogių su jų savininkais — vežikais. Upeliai dar nebuvo užšalę, turėjome pereiti tiltą Širniš kaime, nors ir tikėjomės ten susidūrimo. Kai prie tilto prisiartinio pirmosios rogės, jas pasitiko stipri šautuvų ugnis. Du iš mūsų draugų buvo nukauti, be jų — rogių savininkas ir arklys." Įvykus susišaudymui latvių sargyba paliko tiltą ir vorai paviko prasprukti.

"Mes nusprendėm Ulševo latviams duoti pamoką, kuri atgrasintų juos nuo veikimo... Ulševo latviai kludė mums veikti ir Švenčionių rajone, todėl turėjom juos kuo greičiausiai patvarkyti... suplanavom suruošti jiems spąstus... Mūsų padalinio trys, labai žydiškos išvaizdos vyrai nuvyko į kaimą vos 3 km nuo Ulševo. Ten, eidami iš namų į namus, jie kėlė triukšmą, atiminėjo maistą, žieminius rūbus ir garsiai žydiškai kalbėjo. Likusieji iš mūsų, viso apie 20 vyrų, pasilikome gojelyje, pusiaukelėje tarp kaimo ir Ulševo. Kaime, kaip ir kituose aplinkiniuose, būta pranešinėtojų, kurie dirbo Ulševo policijai ir tikėjomės, kad kuris iš jų nuskubės į miestelį pranešti, kad žydų partizanai atvyko į jų namus. Išsidėstėme 70 m tarpe, abipus kelio, savo 3 kulkosvaidžius pastatėme taip, kad galėjom šaudyti išilgai kelio, kai tik iš Ulševo pasirodys priešas. Po kurio laiko iš kaimo išėjo raitelis miestelio kryptim. Jis mūsų nepastebėjo ir mes jį praleidome. Paskui jį išėjo dar du, pra-

(Atkelta iš 447 psl.)

menis kariuomenei. Šių dirbtuvių pagaminti šoviniai (patronai) niekad nebuvo šautuvų kolekcionierių identifikuoti. Tad autorius mano, kad jie buvo paženklinėti taip pat, kaip ir *Fabrique Nationale* gaminiai. Autoriaus kolekcijoje yra popierinė dėžė iš 300 7.92 mm šovinių. Šoviniai supakuoti į 20 popierinių dėžučių po 15. Ši dėžė turi Lietuvos kariuomenės 1937 m. etiketę. Kiekviena dėžutė antspauduota su tokiais pat ženklais. Kiekvieno šovinio tūtelės dugnas yra pažymėtas: "FN 36 10", kaip kad darė *Fabrique Nationale*. Iki 1937 m. Lietuvos ginklavimo dirbtuvės tapo savarankiškos. Autorius mano, kad aukščiau minėti šoviniai buvo vietinių Lietuvos dirbtuvių gaminiai.

Vertėjo A.B. pastaba:

Henrikas L. Gaidis yra trečios kartos Amerikos lietuvis, gimęs Marilando valstybėje, Baltimorėje. Jo senoliai, iš abiejų pusių, buvo gimę Lietuvoje ir atvyko prieš I Pasaulinį karą. Kaip ir jo tėvas, Henrikas Gaidis tarnavo JAV karo aviacijoje, tarp 1962 ir 1965 m., eidamas karo aviacijos policijos leitenanto pareigas Prancūzijoje. Po to, jis tarnavo JAV Teisingumo Departamento tardytoju Detroite, San Francisce ir Baltimorėje.

Henrikas Gaidis domisi Lietuvos karine istorija, karine apranga bei ginklais per amžius. Šis jo aprašymas yra ištrauka iš ilgesnio straipsnio, pavadinto "Independent Lithuania's Firearms", kuris 1980 pasirodė ginklų mėgėjų žurnale, *Gun Report Magazine*. H. Gaidžio asmeniškame rinkinyje yra lietuviškų ginklų, kurie net siekia 1812 prancūzmetį.

leidom ir juos. Po pusvalandžio iš miestelio pasirodė latvių vora, kaikurie raiti, kiti rogėse. Aš sekiau kai jie artinosi. Buvau grupėje arčiausiai prie miestelio ir kadangi buvome numatę paleisti ugnį tik kai priešo dauguma bus arti, prisiglaudžiau prie žemės, praleisdami juos. Viskas vyko pagal planą. Po pirmų salvių daug latvių buvo kliudyti, kiti išbėgiojo. Apie dešimt jų liko gulėti užmušti, sužeistieji sugebėjo pasprukti... Po šios operacijos latviai liko tūnoti Ulšve ir tik retkarčiais išlipdavo iš savo įsitvirtinimų”.

Vilniaus — Daugpilio geležinkelis buvo ir toliau tebesprogdinamas. Kartą Ickas su draugu, gabendamas sprogalus iš Naručio miškų, prie Lentupio susidūrė su lietuvių policija: “Naktis buvo labai tamsi, matumumas siekė nedaugiau poros metrų. Mūsų rogės staiga sustojo. Nuo rogių nušokęs pamačiau priešais mus kitas roges važiuojančias priešinga kryptimi. Abu arkliai stovėjo vienas prieš kitą. Atleidau automato atsargą ir rusiškai šūktelėjau: ‘Stok! Kas ten eina?’ Keli vyrai nušoko nuo rogių į sniegą. Sušukau: ‘Pakelk rankas ir atiek čia!’ Vienas po kito jie kėlė ir artinosi. Prieš mus sustojo penki lietuviai policininkai juodose uniformose, manydami, kad prieš juos randasi sutikta stambi partizanų grupė. Įsakiau jiems gulti vienas šalia kito veidu žemyn, kad nepastebėtų, kad esame tik dviese. Atstačiau į juos ginklą, o Vanuška, eidamas nuo vieno prie kito, atėmė ginklus ir keleta granatų, taip pat nusegė jiems diržus. Policininkai važiavo dviem didelėm rogėm, gabendami stambiais ryšulius. Nusprendėm nusigabenti belaisvius į bazę. Apsisukome atgal, įsakėme visiems penkiems vyrams gulti į vienas roges, surišom juos vieną su kitu diržais ir numovėm jiems batus, kad būtų sunkiau pabėgti... Atvykę į bazę buvome labai išgirti. Policininkai buvo apklausti. Keturi iš jų buvo labai jauni ir sakėsi policijon stėjo savanoriais, kad išvengtų priverčiamų darbų Vokietijoje. Pentasis buvo vyresnis ir daug metų tarnavęs Lietuvos policijoje. Ryšuliuose buvo dideli kiekiai cigarečių ir pinigų kareivių algoms. ...Maždaug už mėnesio, kai vėl grįžau į bazę, radau tuos keturis jaunosius policininkus jau partizanais “Vilniaus” daliny. Vyresnis policininkas, dar prieš karą tarnavęs policijoje, buvo sušaudytas, nes vadovybė juo nepasitikėjo, be to, partizanai, paprastai, nelaiko belaisvių”.

Sovietų armijos stūmė vokiečius atgal. Buvo pasiekta Estijos siena.

“Sovietų kariuomenės laimėjimai pakeitė Lietuvos gyventojų požiūrį į sovietų partizanus. Jie suprato, kad vokiečiai pralaimi karą, todėl daug iš jų ieškojo būdų su mumis bendradarbiauti, tikėdamiesi sovietų valdžiai sugrįžus, su jais bus geriau elgiamasi. Kaikurie iš jų galvojo tuo būdu atpirksią savo kolaboravimą su vokiečiais, kai jie, vokiečiams esant galingiems, dalyvavo žydų žudyme ir jų nuosavybių vogime.”

Tada partizanai pagyvino savo veiklą sprogdindami geležinkelį į š. ir į p. nuo Švenčionėlių. Mėgino jie susprogdinti ir Pabradės tiltą, bet nesėkmin-

gai. Tuo metu prie jų prisijungė, pabėgę iš belaisvių stovyklos Šiauliuose, du rusų belaisviai ir dvi rusės. Vėliau paaiškėjo, kad vienas rusas ir rusė buvo vokiečių specialiai atsiųsti šnipinėti partizanų bazę. Žinoma, išaiškinus, jie buvo sušaudyti.

Kovo mėn. baigiantis, penki partizanai, ūkininkais persirengę, dienos vidury atsidūrė Švenčionyse, kur nušovė apskrities valdytoją vokiečių Fritz Ulia ir jo pavaduotoją Heidemanną jų gyvenamuose namuose. Po to, visi penki pabėgo rogėmis.

Paskutinė operacija, kurioje Rudnickis tą žiemą dalyvavo buvo: “...baudžiamoji ekspedicija į Girdan, lietuvių didelį kaimą ant kelio tarp Adutiškio ir Švenčionių. To kaimo gyventojai buvo pasiruošę savigynai ir buvo vokiečių apginkluoti. Kai vykdavom į sabotažo operacijas, paprastai, tą kaimą apeidavom, norėdami išvengti susidūrimo. Vasario mėn., kai “Vilniaus” dalinio grupė bandė įeiti į tą kaimą imti maisto, gyventojai ėmė šaudyti ir užmušė du partizanus. Mūsų vadovybė nusprendė juos nubausti. Į tą keršto misiją, kuri turėjo būti įspėjimas ir kitiems kaimams, išvykome apie 20 vyrų. Į kaimą įsiveržėm iš dviejų kryptių. Gynėjai, vos tik silpnai tepasipriešinę, išbėgiojo. Toje kaimo dalyje, kur buvo kritę mūsų draugai, išžudėme gyventojus, o jų namus sudeginome.”

1944 m. pradžioje, vak. Gudijoje, ypač Vilniaus artumoje, iškilo naujas faktorius: lenkų “Armija Krajowa”. Joje dalyvavo apie 100,000 vyrų, suorganizuotų į dvi brigadas ir batalionus. Lenkų tikslas buvo dar prieš sovietams ateinant, paimti visą kraštą į savo kontrolę: “Tokiu būdu už vokiečių linijų vyko atvira ir slapta kova tarp sovietinių partizanų ir Armija Krajowa, kuri mažai ką teveikė prieš vokiečius.” Juos vadino baltaisiais lenkais. Pirmieji jų daliniai apie Švenčionis pasirodė 1944 m. kovo mėn. Su jais buvo sunkiau partizanams kovoti kaip su vokiečiais, nes jie veikė slapta ir stambiais daliniais. Pirmieji susidūrimai buvo labai nuostolingi:

“1944 m. kovo 1 d. kelių šimtų kovotojų lenkų dalinys apsupo mūsų brigados “Kosto Kalinausko” padalinį. Kautynės vyko prie Maironi kaimo, arti Pabradės ir truko keleta valandų. Apie pusę mūsų partizanų krito, jų tarpe ir padalinio vadas. Visus likusius kovos lauke sužeistus lenkai išžudė. Tame daliny buvo daug žydų, kurių keletas buvo lenkų nužudytų tarpe. “Armija Krajowa” buvo antisemitiška, ypač jos daliniai veikiantieji rytuose. Jų antisemitizmas pagrinde rėmėsi politine nuomone, kad žydai, kaip kad jie manė, rėmė sovietus sienų ginče. Tose apylinkėse ir miškuose, kur baltieji lenkai stovyklavo, jie išžudė šimtus žydų jų šeimų stovyklose, arba besislapstančius po ūkininkus.”

Lenkams keršydamas, Rudnickis kartą padėjo suminti ir sušaudyti jauną lenkų karininką, kurio šeimoje jis būdavęs priglauostas ir valgydinamas.

“Visuose frontuose vokiečiai ėmė pralaimėti, netekdami daug žmonių. Jie pradėjo vis daugiau spausti lietuvių nacionalistų vadovybę, kad mobilizuotų lietu-

vius į vokiečių apsaugos jėgas. 1943 m. pavasarį vok. bandė suformuoti lietuvių legioną, tačiau jiems nepasisekė, nes nacionalistai atsisakė prisidėti, jei tauta negaus nepriklausomybės. Kai 1943-44 m. žiemą frontas priartėjo prie Lietuvos, vokiečiai pradėjo naują kampaniją mobilizuoti lietuvius į vokiečių kariuomenę. Tikslas buvo sudaryti junginį iš 50-60,000 lietuvių karių kaip rezervų šiaurės frontui, kad tuo būdu galėtų atpalaiduoti keleta vok. divizijų, kurios buvo pririštos užfrontėje kovose su partizanais. Iš lietuvių fašistų eilių buvo paskirtas generolas Plechavičius vadovauti tam junginiui. Kurie stoji, buvo pažadėti, kad nebus siunčiami už Lietuvos sienų. Pirmaisiais 1944 m. mėnesiais 8,000 lietuvių stoji į Plechavičiaus armiją. Jie buvo suskirstyti batalionais, dauguma jų buvo išsiųsti į rytinę Lietuvą kovoti su partizanais ir saugoti karinius įrengimus ir transportą. Tų dalinių moralė buvo žema, nes vokiečiai jau nuolat fronte pralaimėdavo. Vienas iš Plechavičiaus armijos batalionų buvo atsakingas už Vilniaus — Daugpilio geležinkelio saugumą mūsų "Vilniaus" dalinio veikimo bare. 1944 m. balandžio pradžioje buvo sudarytas ryšis su to bataliono karininkų grupe ir jiems buvo pasiūlyta dezertuoti ir pereiti pas mus. Ryšininkai buvo mūsų pažįstami Goiga ir lietuvių policijos vienas iš viršininkų Švenčionyse, kurio svainis buvo mūsų padalinio partizanas. Įvyko keletas susitikimų su Plechavičiaus karininkais netoliese Švenčionių, viename dalyvavau ir aš, tačiau be jokių rezultatų. Karininkai, buvo kraštutiniai nacionalistai ir fašistai ir nors jie gerai žinojo, kad vokiečiai karą pralaimi, tačiau, pereiti į sovietų pusę jiems atrodė jokia išeitis. Mat, kaikurie iš jų dalyvavo žudydami sovietų karo belaisvius ir žydus (dar vienas žydo bandito prasimanymas. A.), todėl bijojo atsakomybės."

Nežiūrint lietuvių Vietinės Rinktinės dalių, stovėjusių rytinėje Lietuvoje, sovietiniai banditai toliau tebevykdė sabotazo veiksmus geležinkelio linijoj. Viena jų grupė buvo vokiečių užtikta ir sunaikinta, paspruko tik sužeistas grupės vadas Semionovas. Jis pasislėpė lietuvių ūkyje, bet buvo išduotas ir nugabentas į Švenčionių ligoninę.

"Vilniaus" dalinys sužinojęs apie tai, nutarė Semionovą išvaduoti. Rudnickis duoda tokį paaiškinimą:

"Mūsų žiniomis, po kelių dienų gydymo ligoninėje, jis turėjo būti perduotas Vilniaus geštapui tardyti. Semionovas gi žinojo apie tebevykstančius pasitarimus su Plechavičiaus armijos karininkais, nes buvo dalyvavęs keliuose susitikimuose su jais. Lietuvių partizanų (sovietinių) vadai baiminosi, kad geštapo tardomas Semionovas neišlaikys ir išduos apie tuos pasitarimus. Mat, tuo metu dar tebeturėjome vilties, kad kaikurie jų daliniai dezertuos, atsigabendami ginklus ir jų karininkus pas mus. Jei Semionovas išduos, prasidės masiniai areštai ir ekzekucijos, taigi ir likvidavimas tų karininkų, kurie su mumis derėjosi. "Vilniaus" dalinys gavo įsakymą paimti Semionovą iš ligoninės gyvą ar mirusį."

Toliau seka smulkus aprašymas tos rizikingos ope-

racijos, kuri primena kaubojiško filmo "didvyrius". Tuo metu Švenčionys buvo įtvirtintas miestas, su keliais šimtais kareivių ir aplinkui bunkerių saugomas. Adučiškio girioje susitelkė apie 100 partizanų iš "Vilniaus" dalinio. Iš ten buvo nužygiuota į Čerkliškių girią, iš kur buvo planuojama naktia įsiveržti į Švenčionis. Tačiau vasaros naktis buvo labai trumpa, vos 6 valandos. Visam daliniui pulti, išvaduoti Semionovą ir spėti pasitraukti Lentupio miško link, buvo pertrumpas tamsos laikotarpis. Todėl buvo nutarta veikti slapčiomis, tik mažu, penkių vyrų būreliu, kuriame dalyvavo savanoriai, jų tarpe Icaikas ir Papka:

"Palikome mišką ir dar dienos šviesoje pasiekėm Švenčionis. Sutemus prašliauzėme tarp bunkerių, kuriuose girdėjom lietuvių karių balsus ir įžengėm į miestą. Praslinkom pro namus, kuriuos žinojau ir pažinau ten gyvenančius žmones... Pasiekėm silpnai iš vidaus apšviestą ligoninę ir prisiglaudę prie sienos stebėjom vaikščiojantį nuo kampo iki kampo sargybinį. Kaip jis priėjo prie namo kampo, kur mes stovėjom, Papka trenkė jam į galvą su šautuvo buoze. Sargybinis nuvirto. Ligoninės durys buvo užrakintos iš vidaus, tačiau, Papka jas išstūmė ir mes užbėgom į antrą aukštą. Nežinojom, kuriame kambaryje buvo Semionovas, todėl Papka nuėjo kairėn, o aš dešinėn. Prieš mane pasirodė gailestinga sesuo. Atkišęs į ją automatą, paklausiau: "Kur yra sužeistasis partizanas?" Išsigandusi, ji tik šuktelėjo: "O, dėl Dievo!" ir sukniubo ant grindų. Įbėgęs į vieną ligonių kambarį paklausiau kur randasi tas sužeistas partizanas. Man atsakė, kad jis yra kitoje koridoriaus pusėje. Palikęs tą kambarį, pamačiau Papką ir kitą iš mūsų vyrų jau nešančius Semionovą. Kitas sovietų karininkas, gulėjęs gretimoj su Semionovu lovoje, mėgino paskui juos šliaužti, tačiau nepajėgdamas sukniubo prie kambario durų. Girdėjau jo silpną balsą: "Paimkite ir mane", tačiau mes tebuvome tik penkiese ir panešti dar ir jį, negalėjome. Bėgdamas žemyn, pamačiau prie durų, kurios buvo vėl užrakintos, lietuvių policininką. Išgirdęs triukšmą, jis patelefonavo į nuovadą pranešdamas, kad ligoninėje kažkas dedasi ir pats išėjo pasižiūrėti kas vyksta. Radęs atviras duris, jis jas vėl iš vidaus užrakino. Stovėdamas aukščiau, virš jo, trenkiau savo automatu jam į galvą ir jis nuvirto. Sargybinį prie Semionovo kambario nuginklavome ir paėmėm su savim. Kai palikom ligoninę, išgirdau už 300 m buvusios įgulos šūvis. Pasukome į Lentupio laukus. Ašėjau pirmas, sekamas partizano, kuris varėsi suimtąjį policininką, už jo du kiti partizanai nešė Semionovą. Papka liko užpakalinėje saugoje. Netoliese, ganykloje pamačiau arklį ir pasiūliau Papkai užsodinti Semionovą ant arkliaus, kad galėtume greičiau eiti... Persekiojimų laukėme kiekvienu momentu, bet jų nebuvo. Kai pasiekėm mišką ir prisijungėm prie savo dalinio, dar buvo tamsu... Vėliau tik patyrėme, kodėl vokiečiai ir lietuviai mūsų nepersekiojo. Tą naktį sovietų lėktuvai skrido virš Švenčionių pakeliui bombarduoti Karaliaučių, Rytų Prūsiose. Kaip tik tuo momentu, kai policininkas iš ligoni-

nės telefonavo nuovadai, buvo girdėti lektuvų skridimas ir nuovadoje buvo manoma, kad telefonuoja įspėdamas apie bombardavimą ar galimą parašiutininkų pasirodymą. Sumišimas buvo juo didesnis, nes abu pritenkti sargai dar vis buvo be sąmonės, taip kad niekas nesusigaudė kas iš tikrųjų atsitiko.”

1944 m. vasarą vokiečiai metė daug jėgų, norėdami sunaikinti partizanus Gudijoje. Išdavoje nemaža jų atsidūrė rytinėj Lietuvoj, kur susitelkė Naručio ir Kazėnų miškuose. Partizanų veikla prie geležinkelio sustiprėjo, nes beveik visa teritorija buvo jų kontrolėje. “Vilniaus” ir “Kosto Kalinausko” daliniai buvo sujungti ir geresniam veikimui sutelkti Adučiškio girioj.

Tada Rudnickis matė kelius užkimštus besitraukiančių pėsčių ir motorizuotų vokiečių ir civilinių važiuojančių vežimuose, anot jo, tai buvo: ...“šeimos policininkų ir vietinių valdininkų, kurie kolaboravo su vokiečiais. Dėl rimtų priežasčių jie baiminosi dėl savo likimo patekus į sovietų rankas. Todėl jie pasirinko pasitraukimą...”

Iš vieno ūkininko jie sužinojo, kad pas jį atėjo pabėgę Vlasovo armijos vyrai, kurie norėtų prisijungti prie partizanų. “Vlasovo armija buvo naudota veiksmuose prieš partizanus ir dalyvavo antižydiškuose veiksmuose.” Tų vlasoviečių pasitaikydavo vis daugiau, tačiau partizanai jų nepriimdavo, bet perduodavo sovietų kariuomenei, kuri juos tuoj pat sušaudydavo. (Laisvos nuo komunizmo Rusijos idėja buvo sovietams ir žydams per daug pavojinga. A.). Ir tuos vlasoviečius, prisijungusius prie jų, partizanai perdavė pirmam rusų daliniui. Juos perėmęs dalinio vadas, majoras, įsakė juos tuoj sušaudyti, sakydamas: “Šunims šuniška ir mirtis.”

Raud. armijai besiveržiant gilyn į Lietuvą, įsidrąsinę partizanai nusprendė užimti Ignalinos miestelį ir laikyti jį kol atvyks rusų kariuomenė. Miestelis buvo pustuštis. Jiems ten bešeimininkaujant, įsiveržė vokiečių tankai ir juos iš ten išbloškė, pusę jų iššaudė: “Mes brangiai sumokėjom, kad atsisakėm laikytis pagrindinės partizanų taktikos taisyklės ir mėginome kautis dienos metu su reguliarios kariuomenės dalimi, nors tam netiko nei mūsų ginklai, nei mūsų apmokymas.”

Tačiau netrukus pasirodė ir sovietai: “Tą vakarą pravažiavo tuzinai sov. tankų. Tai buvo pirmojo Baltijo fronto dalys, vadovaujamos žydo generolo Černiaševskio... ..liepos 13 d. buvo išlaisvintas Vilnius.”

“1944 m. liepos 6, šiltą ir saulėtą vasaros dieną, ėjau Švenčionių miesto gatve, skersai per krūtinę pasikabinęs automatą, kaip miesto išvaduotojas... Miestas per kurį ėjau, buvo vien griuvėsiai. Žydų namai buvo sunaikinti vietinių gyventojų.”

“Vietos gyventojų dauguma buvo nedraugiški, nors ir mėgino tą nuslėpti. Pirmasis klausimas, kurio mūsų klausdavo, buvo ‘kaip tu išlikai gyvas?’ Tačiau tas klausimas nebuvo žingeidumo sukeltas.” Išlikusiems gyviems žydams buvo sunkumų atgauti nuosavybę, o ypač atgauti pas kitus paliktus, savo vaikus: “Ku-

nigas iš sakyklos pasakė pamokslą, kad žydų vaikai nebūtų gražinami, nes jie turi būti išauginti krikščionimis.” Tačiau nedaug švenčioniškių žydų sugrįžo: “Tie kurie sugrįžo iš Sov. Sąjungos ir iš fronto, pranešė, kad žydai visur sutikdavę antisemitizmo pasireiškimus... net ir tokiuose miestuose, kaip nuo vokiečių išvaduotame Kijeve ir Odesoj, iš kurių grįžę žydai pranešė apie šurkštų antisemitizmą. Karas, kurį jie bendrai kariavo ir daugybė žydų pralieto kraujo, neatnešė nei sumažėjimo antisemitizmo, nei jo išnykimo, atvirkščiai, atrodė, kad jį tik padidino.” Tas pastūmėjo Rudnickį ir kitus žydus galvoti apie išvykimą į Izraelį.

Tačiau karas dar tebeėjo. “Vilniaus” daliniui buvo pavesta valdyti Švenčionis ir apylinkę ir rūpintis saugumu. Apskrities komunistų partijos sekretorius Apivala virto Švenčionių valdytoju. Kol galutinai atvyko NKVD ir buvo sudaryta milicija “mes veikėme už juos. Po apylinkę mes ieškojome vokiečių kolaborantų, kurių dauguma buvo žydų žudikai.”

Liepos pab. “Vilniaus” dalinys buvo išformuotas. Tik nedidelė dalis jo liko ginkluota, kad paremtų vietinę komunistų valdžią. Icaikas, aišku, liko joje. Tada jiems iškilo naujas pavojingas priešas:

“Netrukus po to, kai sritis buvo sovietų kariuomenės išvaduota, atsirado naujas priešas, kuris pradėjo mus pudinėti, būtent, lietuviai nacių kolaboratoriai ir lietuviai nacionalistai, kurie nepasitraukė kartu su vokiečiais, rado prieglaudą miškuose ir rytinės Lietuvos kaimuose. Jų tarpe buvo tokių, kurie veikliai dalyvavo Lietuvos žydų masinėse žudynėse, tokių, kurie priklausė lietuvių batalionams, išsiųstiems į Gudiją ir Lenkiją, kur jie dalyvavo veiksmuose prieš žydus. Kai buvo paskelbta mobilizacija į sovietų kariuomenę, daug lietuvių atsisakė stoti ir pabėgo į miškus, tie kurie stoji į kariuomenę, paspruko su ginklais ir prisijungė prie savo tautiečių miškuose. Laikas nuo laiko jų grupės užpuoldavo sovietų valdininkus, milicininkus, ar mažus sov. kareivius dalinius pasitaikiusius būti kaimynystėje. Keli tuzinai žydų, kurie išvengė nacių skaiстыklos ir grįžo į savo buvusius namus, buvo jų bandų nužudyti. Dalinys, kuriam aš buvau priskirtas, išvykome kovoti su tais valkatomis. 1944-45 metų rudenį ir ankstyvą žiemą mes veikėme Adučiškio rajone. Mūsų tarpe buvo apie 20 buvusių partizanų. Mes gerai žinojome miškus ir turėjom gerus ryšius su vietiniais gyventojais dar iš mūsų partizanavimo dienų, tai jie mums pranešinėjo apie lietuvių bandų judėjimą. Tuo laikotarpiu mums pavyko užklupti ir sunaikinti keletą grupių po 5 iki 10 vyrų kiekvienoj.”

“1945 m. pradžioje buvau pasiūstas kovoti su lietuvių gauja prie Linkmenų (Lingmiany) miestelio, kur gyveno vien tik lietuviai, kas prisidėjo prie gaujos ten veikusios didumo ir stiprumo. Mūsų padalinys buvo 25 vyrai ir mes užėmėm pastatą, buvusį malūną, miestelio pakrašty. Visa apylinkė buvo lietuvių bandos kontrolėje. Daugumą naktų mes praleidavom užsidarę savo įtvirtintame pastate, kai aplin-

KAS VYKSTA SOVIETŲ SĄJUNGOJ

K. JANKŪNAS

(Pabaiga)

Kas atsitiko atolydžio politikai?

Sov. S-gos kariuomenė įsiveržus į Afganistaną, nuo prez. Nixono laikų tarp JAV ir Sov. S-gos vesta atolydžio, arba susilaikymo, politika pasibaigė. JAV negali likti neutralios, kai Sov. S-ga nuolat didina savo karines jėgas; kai Sov. S-ga be jokios atodairos veržiasi į Trečiojo Pasaulio sferą ir kai ji stengiasi įsitvirtinti daug mineralų turinčioje Afrikoje, didelius aliejaus išteklius turinčiuose Art. Rytuose ar Ramiojo vandenyno susisiekimo keliuose. Be to, Sov. S-ga kur tik gali išnaudoja susidariusias aplinkybes, kad tik pakenktų Vakaram. Todėl JAV ir susidarė nuotaika, kad Sov. S-ga pasiryžs visur dominuoti, o ne leisti ir kitiems gyventi, kaip atolydžio politika buvo numachiusi.

Sov. S-ga skundžiasi, kad prez. Car-

terio laikais JAV politika pakeitė savo kryptį ir tikslus. Ji išstūmė Sov. S-gą iš dalyvavimo, sprendžiant Art. Rytų taikos klausimus; ji nutarė Vakarų Europoj išdėstyti prieš Sov. S-gą nukreiptas vidutinės tolinės raketas, ir, stengdamasi kontroliuoti Art. Rytus, ji išstūmė iš tos srities Sov. S-gą, nors ta sritis yra prie pat Sov. S-gos durų slenksčio.

Sov. S-gą pasaulio akyse labai pažemino prez. Kennedy jai duotas ultimatumas dėl į Kubą atgabentų raketų. Sov. S-ga, jausdamasi atsilikus ginklų srity nuo JAV, turėjo ultimatumą priimti, bet į valdžią atėjęs Brežnevas pasiryžo ginklavimosi srity ne tik pasivyti, bet ir pralenkti JAV tiek, kad jai niekada netektų ultimatumam nusileisti.

Per paskutinius du dešimtmečius apsiginklavusi Sov. S-ga pasiryžo įvairiais

būdais kenkti bet kuriai pasaulio valstybei, su kuria JAV santykiai buvo geri. Ji rėmė partizanų veiklą ir ragino juos kariauti už savo siekimus, bet nesileisti į pasitarimus; ji rėmė kiekvieną "tautinio" išsilaisvinimo sąjūdį ir siekė įsitvirtinti ar paglemžti kiekvieną valstybę, su kuria ji turėjo bendras sienas.

JAV taip pat stengėsi savo įtaką plėsti, bet tam reikalui ji naudojo ne kariuomenės dalinius, bet Taikos Korpo savanorius ar ūkinės pagalbos misijas.

Atrodo prieita toks taškas, kad Sov. S-ga, arba turi pakeisti savo elgesį, ypač Trečiojo Pasaulio srityse, arba atsisakyti nuo tiksliai neapibrėžtos atolydžio politikos.

Brežnevui pasitraukus laukiama audros

Net ir 63 metams praėjus nuo revoliucijos, Sov. S-ga nepajėgė sukurti ramios sistemos politinei valdžiai perleisti kitiems. Jos valdžia keitėsi tik dėl mirties ar kokio sąmokslu. Per 16 Brežnevo valdymo metų vidutinis Politbiuro

kui siautė bandos (atsieit, lietuviai partizanai, laisvės kovotojai. A.). Tačiau, kartais, pagal gautas žinias, padarydavom naktines išvykas užpulti tas gaujas ir kairiuos iš jų net suėmėm. Per tą laiką, kurį praleidau su tuo padaliniu, iš mūsų tarpo 3 vyrai krito ir keletas liko sužeisti. 1945 m. kovo mėn. buvau pasiūstas į Švenčionis. Po dviejų savaitių mūsų atsparos bazę Linkmenyse puolė lietuviai ir visas tas mūsų dalinys ten žuvo, kai buvo išsprogdyntas pastatas. Tas lietuvių užpuolimas iššaukė griežtą atkeršijimą. Po kelių dienų į miestelį atvyko visas NKVD batalionas ir su vietinių organų pagalba pradėjo valyti apylinkes nuo ginkluotų lietuvių. Toje valymo operacijoje dalyvavau ir aš. Nuodugniai iškošėme rajono miškus. Gilus sniegas ap sunkino ėjimą, tačiau kartu išdavė ir lietuvių banditų pėdsakus. Po keletos ieškojimo dienų užtikome jų stovyklą. Jų miško stovykla buvo aptverta, joje buvo požeminių bunkerų. Kovėmės su jais visą dieną ir iki to vakaro iš jų nebeliko nė vieno gyvo. Sekančią dieną mes suskaičiavome daugiau kaip 250 lietuvių nukautų. Kaikurie iš jų gulėjo lauke prie ežero, link kurio mėgino pabėgti. Ir mūsų tarpe buvo užmuštų ir sužeistų, jų tarpe Miška, "Vilniaus" dalinio radistas, kurį 1943 m. vasarą mums buvo parašytu nuleidę iš Maskvos. Tik po jo mirties sužinojau, kad jis buvo jaunas žydas iš Odesos".

Po tos didelės lietuvių bazės sunaikinimo, jų veikla aprimo: "Lietuviai gyventojai irgi suprato, kad maža prasmės tebuvo priešintis sovietų valdžiai. Balandžio mėn. buvau pakviestas į Vilnių apdovanojimui... Nuvestas pas Paleckį buvau jo klausinėjamas, mat jis domėjosi mano praitimi ir partizaniška veikla, pakratė man ranką ir įteikė man medalį." (Apkaltinti šį kartą sovietinę valdžią antisemitizmu, Icakui nebuvo kaip. A.).

Iš Vilniaus jis negrįžo į Švenčionis, bet slap-

čiomis išvyko į Varšuvą, nes 1945 m. gegužės 8 d. Vokietija kapituliavo. Jam Varšuvoje bebūnant, sovietai perdavė valdžią prokomunistinei lenkų vyriausybei. Tuoj kilo pagrindžio kova tarp nacionalistų ir prosovietinių lenkų: "Lenkai nacionalistai buvo ypač netolerantiški sugrįžtantiems į kraštą žydams, nes laikė juos prokomunistiniu elementu... Jie (Lenkijos žydai) ir vėl virto nacionalistinio antisemitizmo aukomis." Nacionalistų būriai net žudė grįžtančius žydus. Vyko pogromai. Lodzėje susirinko daug žydų ir jie užimnėjo pabėgusių vokiečių namus: "Iš visų Lenkijos sričių ateidavo pranešimai apie žiaurų antisemitizmą ir išlikusių žydų užpuolimus, taip kad būklė darėsi nebepakenčiama."

Žydų tarpe iškilo klausimas, likti Lenkijoje, ar vykti į Palestiną. Komunistai žydai ir bundistai buvo už pasilikimą ir už "naujų žmonių Lenkijos atstatymą." (Greičiausiai, senuosius išžudant. A.). Sionistai skelbė išvykimą į Palestiną — ypač už tai buvo tie, kurie partizanavo. Į Palestiną kelias buvo nelegalus. Su netikrais — falsifikuotais dokumentais buvo vykstama per Rumuniją, ar Italiją, nes britai griežtai stabdė imigraciją į Palestiną. Pasivertęs graiku su netikrais dokumentais Rudnickis, per Čekoslovakiją, Vengriją, Austriją ir Italiją, kur sienų pareigūnai būdavo iš anksto žydų organizacijų papirkti, išplaukė į Palestiną.

(Palestinoj Icakas Rudnickis pavirto Aradu ir įsijungė į teroristų Palmach organizaciją ir ėmėsi savo jau įprasto darbo — sprogdinti ir užpuldinėti britų policijos postus ir žudyti arabų gyventojus "kurti žydų valstybę". Visą pasaulį apkaltinęs antisemitizmu, likimo ironija, knygos autorius baigia savo karjerą kovodamas ir žudydamas arabus, — tikruosius semitus. A.)

narių amžius pasiekė 70 m., bet kiekvienas iš jų į valdžią atėjo su nemažu administraciniu ar kitokios srities patyrimu.

Kremliaus stebėtojai tvirtina, kad per penkerius metus po Brežnevo mirties pasikeis visos Sov. S-gos viršūnės, bet ir naujieji valdovai tęs Brežnevo vykdytą politiką. Šio dešimtmečio pabaigoj iškils tūkstančiai vidutinio amžiaus ir antraeiles pareigas dabar einančių biurokratų, kurie stengsis įvairiom manipuliacijom patekti į valdančiųjų tarpą. Tai liečia ne tik Politbiuro narius, bet taip pat visus sekretorius, centro komiteto sekretorius, ministerius ir jų pavaduotojus, provincijų partijų vadus, respublikų vadus ir departamentų v-kus. Tvirtinama, kad naujieji valdovai turės aukštesnį išsilavinimą už dabartinius, jie nebus patyrę Stalino laikų teroro ir dėlto galės būti atsparnesni grasinimam ir labiau užsispyrę prvesti savo nusistatymą ir daugumas jų bus geriau už savo pirmatakus pažinę Vakarus.

Bet abejojama, kad jie būtų palankesni demokratinėm reformom. Sovietų planuotojai atsidurs prieš sunkiai suderinamus sprendimus — patenkinti ginkluotų jėgų ir nuolat augančio apetito vartotojų poreikius. Jiem patenkinti sovietų gyventojai turės būti verčiami atsisakyti daugelio jiems įprastų poreikių ir susispausti, o tai gali sukelti gyventojų nepasitenkinimą vyriausybėje. Žodžiu, Sov. S-gos laukia audringas laikotarpis.

Didysis brolis seka visus

Nesuskaitomi žvalgybos nuotykių aprašomi masinio vartojimo knygoje ir rodomi filmuose, o KGB pareigūnai yra nuolat apdovanojami pasižymėjimo ženklais ir pats jų viršininkas Juri Andropov yra valdančiojo politbiuro narys. Viešais KGB liaupsinimais, vadinant juos sąžiningiausiais, pareigingiausiais, drąsiausiais ir nepalaužiamais kovotojais su valstybės priešais, norima sukelti gyventojų pasitikėjimą jos tarnautojais, bet gyventojai jų ne tik vengia, bet ir bijo. Jų atminty vis dar tebėra gyvas vaizdas KGB žiauriausios veiklos Stalino laikais. Nors dabar jų teisės yra kiek apribotos, tačiau vistiek jie seka kiekvieno gyventojų žingsnius. KGB yra ne tik sekimo, kontržvalgybos ir vidaus saugumo policija, bet ir turinti savo kariuomenės dalinius.

KGB organizacija yra daloma į daugelį direktoriatų, kurių pavadinimai saugumo sumetimais yra nuolat kaitaliojami. Pirmasis pagrindinis direktoriatas rūpinasi užsienių šnipinėjimo reikalais. Esą pasauly nėra tokios vietos, kur KGB neturėtų savo agento. Didžiausias dėmesys kreipiamas į Vakarų karinės technologijos

paslaptis, nes tai atpalaiduoja Sov. S-gą nuo didelių tyrimo ir bandymo išlaidų. Nemažesnis dėmesys kreipiamas ir į politinę žvalgybą, bandant užverbuoti įtakingus užsieniečius. Nors JAV CIA žymiai pranašesnė vykdat komunikacijų ir elektroninę žvalgybą, bet KGB yra nepaprastai šnipų verbavimo srity. Pav., praeitais metais Bonnoj buvo išaiškinta prostitucijos namų "madame", kurios uždavinys buvo iš ten besilankančių diplomatų ir politikų išgauti karinių ir politinių paslapčių.

Antrasis ir penktasis KGB direktoriatai rūpinasi vidaus saugumu. Čia veikia apie 100,000 agentų disidentam, užsienių studentam ir žurnalistam ir diplomatam sekti. JAV saugumo darbuotojai, patikrinę 1978 m. vieno JAV diplomato butą, rado jame paslėptus 42 mikrofonus.

Spėjama, kad dabartiniu metu KGB turi 500,000 vyrų, kurių buvo 90,000 rūpinasi tiesiogine žvalgyba ar kontržvalgyba. Jos kariniam sektoriui tarnauja 300,000 uniformuotų vyrų valstybės vadams ir sienoms saugoti. KGB taip pat priklauso kalėjimai, koncentracijos stovyklos ir psichiatrinės ligoninės disidentams.

Jos būstinė yra septynių aukštų pastatas, Dzeržinskio a. Nr. 2, Maskvoj. Savo centrus ji turi kiekvienam didesniai Sov. S-gos mieste, o jos pareigūnai užima aukščiausias Sov. S-gos kariuomenės, reguliarios policijos, fabriku, vyriausybės įstaigų, universitetų ir kitų institucijų vietas...

Gyventojam sekti yra labai plačiai naudojami "stukači", arba sekliai, kurių išvengti niekur neįmanoma. Jie yra verbuojami įvairiais būdais ir išsiskuti nuo šių pareigų beveik neįmanoma. Jų darbui pagilinti yra labai plačiai naudojama laišku ir telefono pasikalbėjimų kontrolė. Tam patikrinti vienas dabar Vakarų gyvenęs disidentas iš 100 įvairių Sov. S-gos vietovių pasiuntė į vieną V. Europos miestą 100 laišku, iš kurių adresatą pasiekė tik 6. Pradėti naudoti kompiuteriai telefoninių pasikalbėjimų sekimą žymiai palengvina.

Andropovas yra pirmasis KGB viršininkas, priklausęs politbiurui. Jo uždavinys yra išlaikyti KGB partijos kontrolę, kad ji negalėtų įsigyti tiek įtakos, kiek ji turėjo Stalino laikais.

Iš 2 mil. sovietų kalėjimuose laikomų žmonių apie 10,000 yra vadinami sąžinės kaliniai, atsidūrę ten dėl savo religinių, politinių ar intelektualinių požiūrių. Juos siekiama įvairiais būdais diskredituoti, pav. apkaltinti kriminaliniais nusikaltimais, spekuliacija, chuliganizmu, seksualiniais nusizengimais ir pan.

Visi yra lygūs...

George Orwell savo "Gyvulių Farmoj"

tvirtina, kad visi gyvuliai yra lygūs, bet kai kurie yra labiau lygūs už kitus; taip ir Sov. S-gos piliečiai pagal skirtingas pareigas naudojami ir skirtingom privilegijom, materialinėm gėrybėm, nors ir skelbiama, kad visi yra lygūs, kad nėra jokių klasių. Komunizmas sakosi panaikinęs klases, bet jis nesunaikino laiptų į pasisekimą nei noro jais palypti aukštyn. Viršūnei pasiekti, kaip ir Vakaruose, padeda išsimokslinimas, kietas darbas, talentas ir ryšiai ir net kyšiai. Sov. S-goji viršūninius postus yra pasiekę apie 1 mil. žmonių, sudarą vadinamą "establišmentą", arba vadovaujančias vietas užėmusius žmones. Tai aukštoji valstybės, partijos ir karinių jėgų pareigūnų, partijos favorizuojamų intelektualų, įvairių sričių menininkų ir iškilų sportininkų klasė. Kuriom priemonėm jie būtų šias vietas pasiekę, jų visų laukia kitiem gyventojam neprieinamos materialinės gėrybės ir privilegijos. Jie gyvena išskirtinėse butų kolonijose, ir darbus važiuoja šoferių vairuojamais ZIL limuziniais. Piniginis jų atlyginimas yra palyginti kuklus, bet jiems pinigų nereikia. Butais aprūpina vyriausybė taip pat ir specialiom korotelėm, įgalinančiom savo šeimą gerai išmaitinti už nominalią mėnesinę 50 ar 70 rublių kainą, nors vidutinis gyventojas 4 asmenų šeimai tam reikalui išleidžia 200 rb. Jie gali naudotis užmiesčio dačom, jachtom ir Juodosios jūros kurortais. Kai paprasti piliečiai valandas išstovi eilėse, kad galėtų įsigyti nuolat trūkančių prekių, rinktiniai žmonės specialiose krautuvėse perka ikrą, prancūzų konjaką, šveicarų šokoladą, japonų stereo aparatus; juos aptarnauja specialūs siuvėjai, kirpėjai ir valytojai.

15 metų sulaukę sovietų mokiniai yra paskirstomi į tam tikras mokymosi grupes: tik vienas iš penkių gali patekti į valstybės 63 universitetus ar 800 technišku institutų. Ypač didelė konkurencija yra patekti į Maskvos ir Leningrado universitetus ar užsienių reikalų institutą. Kad galėtų įsigyti konkursinius egzaminus, tėvai samdo vaikam kopetitorius ar paperka į švietimo įstaigas priimančius pareigūnus. Pav., "Izvestijos" pranešė, kad Tomsko paruošiamosios mokyklos direktorė buvo nubausta 8 m. kalėti už kyšių ėmimą iš norinčių patekti į mokyklą.

Siekiantieji įsigyti politinės įtakos turi priklausyti partijai, bet nario knygutės tam nepakanka. Iš 16.5 mil. partijos narių tik nedaugelis gali naudotis įvairiom privilegijom, o mokslinio ir kultūrinio gyvenimo iškilieji tom privilegijom gali naudotis ir nepriklausydami partijai. Partijos reikalavimai yra dideli ir kilimas yra lėtas, nes pagrindinius

postus užimą stengiasi juose išsilaikyti iki 70 ar 80 m. amžiaus.

Kaip ir kituose kraštuose kilimui gali padėti ir šeimos arba asmeniškai ryšiai. Turint gerus ryšius, yra lengva patekti į rinktinės mokyklas, užimti gerą postą ar avansuoti. Pav., palyginti jaunas, tik 47 m. Brežnevo sūnus Juri buvo paskirtas pirmuoju užsienių prekybos ministerio pavaduotoju; 48 m. užs. reik. ministerio Gromyko sūnus Anatolijus — Sovietų mokslo akademijos Afrikos instituto direktorium ir pan.

Nors aukštosios Sov. S-gos vietos nėra paveldimos, tačiau į jas lengviau patekti yra dabartinės tokias vietas užimančių pareigūnų vaikams ir tuo pačiu sudaryti paveldimąją klasę. Kaip ir carinės Rusijos valdantysis elitas, taip ir komunistinis, stengiasi įvairias privilegijas pavydžiai ir nesigėdindami išlaikyti savose rankose.

Sovietų ūkis

Beveik per 50 m. sparčiai augęs sovietų ūkis, staiga pradėjo stingti. Nuo 1966 iki 1970 m. sovietų ūkis kasmet augo po 5.3 proc. ir 1973 m. buvo pašokęs bet 7.2 proc., tačiau vėliau augimas staiga krito iki beveik neįžiūrimų 0.7 proc. 1979 m. Pirmą kartą po II Pasaulinio karo plieno gamyba 1979 m. nukrito 1.6 proc.

Sov. S-gos ūkio pagrindinis įstatymas yra valstybės 5 metų planas, nustatęs visą investavimo kapitalą, kainas, gamybos dydį ir visą užsienio prekybą. Šis planas, nustatydamas 350,000 įmonių planus, paliečia praktiškai kiekvieną Sov. S-gos pilietį, nes jis nurodo, kiek taksu vairuotojas turi padaryti mylių, kiek kirpėjas turi nukirpti galvų, kiek advokatas ginti bylų ir t.t. Planas taip pat nustato, kiek kuris fabrikas turi gauti žaliavų ir kiek turėti darbininkų. Žodžiu, vienintelis ūkio augimo rodiklis pasidaro nustatytų kvotų išpildymas. Nepaisant tokio biurokratizmo, Sov. S-gos gyventojų maisto sunaudojimas nuo 1951 m. beveik padvigubėjo. Nei viena kita progresuojanti pasaulio valstybė to negalėjo pasiekti. Sovietų metinė gamybos ir pa-

tarnavimų rodyklė, 1955 m. sudariusi JAV GNP (Gross National Product) 40 proc., šiuo metu jau siekia net 60 proc.

Bet sovietų vadus šiandien kankina sistemos nesugebėjimas geriau ir produktyviau išnaudoti savo įmones, fabrikus ir technologiją. Kol sovietinė sistema buvo pajėgi mesti į įmones dideles darbo ir kapitalo jėgas, tol ūkis augo. Bet dabar sistema reikalauja padidinti gamybą tik turimom darbo jėgos ir kapitalo priemonėm. Ir čia pasirodo sistemos nesugebėjimas prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. Sistemai yra lengviau nustatyti gamybos kiekius 100 pasenusių ir nuolat gendančių, kaip 10 naujų, be kliūčių dirbančių sunkvežimių.

Kapitalistinis Vakarų ūkis stengiasi atlyginti sėkmingą riziką, o sovietinė sistema — atsargumą ir išbandytų standartų sekimą. Ir dėlto sovietinės įmonės vadovai yra lengviau sekti nustatytą planą, kaip rizikuoti naujais metodais, kurie gali laikinai privesti prie nustatytų kvotų neišpildymo. Pav., sovietų chemijos pramonė negalėjo pakeisti greitai rūdijančių keto vamzdžių plastikiniais, nes valstybinis planas vamzdžių gamybą buvo nustatęs tonomis, o vamzdžius gaminąs fabrikas, norėdamas perėti nuo ketaus į plastiką, niekada negalėtų pasiekti jam nustatytų kvotų.

1965 m. min. pirm. Kosyginas buvo padaręs administracinių pakeitimų, suteikiančių įmonėms daugiau laisvės įmonės gamybos planui sudaryti; pasirašyti sutartis su jo gaminamų produktų vartotojais ir pasilikti didesnius gauto pelno procentus įmonės investavimui, bet taisyklės buvo tiek nutaisytos, kad jos pasidarė nereikšmingos. Ekonominės reformos visada susiduria su draudžiamom politinėm reformom.

Nežiūrint, kad į žemės ūkį buvo investuota 500 milijonų dol., jis ir šiandien sudaro didžiausių sunkumų. Sov. S-gos žemės ūky dirba 8 kartus daugiau darbininkų kaip JAV, jis suryja beveik 1/4 viso investuojamo kapitalo, arba net 5 kartus daugiau kaip JAV, bet iš tikrųjų, pagamina tik 80 proc. JAV žemės

ūkio gamybos.

Nors sovietų ūkių kolektyvizacija dažnai yra prilyginama stambių JAV ūkių plitimui, tačiau jų gamybos rezultatai yra nepalyginami. Sov. S-gos suvalstybinto ūkio darbininkas visai nesirūpina jo gamybos rezultatais, nes asmeniškai darbininkams priklausantieji 2 ar 3 proc. dirbamos žemės, pagamina net 25 proc. visos sovietų žemės ūkio gamybos. Be to, ūkio produktyvumą mažina ir darbininkų trūkumas, nes jauni žmonės bėga į miestus, o žemės ūkio darbas lieka tik seniai. Ir kitose šakose pasireiškia darbininkų trūkumas, nes pav. kasmetinis pramonės darbininkų augimas 1967-78 m. siekė 1.8 proc., o dabar yra nukritęs net iki 0.7 proc.

Sov. S-ga Vakarams gali parduoti tik žaliavą, kaip aliejų ar auksą; o jų gamybos produktai vakarų gyventojų poreikių nepatenkina dėl menkos kokybės. Dėl to savo gamybos produktus jie gali iškišti tik minkštos valiutos Rytų Europos ir Trečiojo Pasaulio valstybėm.

Sov. S-gos gyventojas, pratęs matyti kasmet kylantį pragyvenimo lygį ir liūliuojamas pažadų apie dar geresnį gyvenimą, staiga turės patirti pragyvenimo lygio smukimą, nes iki šiol greitai krašto industrializacijai daug padėjęs centrinis planavimas pasidarys tolimesnio ūkio augimo kliūtimi.

Šokantieji ir dainuojantieji darbininkai

Oficiali Sov. S-gos propaganda jautriai garbina pramonės darbininkus ir laiko juos revoliucijos pagrindu, bet į Vakarus patekę sovietų disidentai piešia kitokį darbininkų paveikslą. Darbininkai yra prispausti, besiskundžią dėl žemų uždarbių, nesanitarinių ir dažnai pavojingų darbo sąlygų ir dėl unijų vadovų, kurie vietoj gynę darbininkų reikalus, įsako vykdyti įmonės vadovų planus. Girtavimas darbo metu ir neatvykimas į darbą, yra chroniškos problemos, dėl kurių nukenčia gaminių kokybė. Darbininkai neturi noro didinti nustatytas darbo kvotas, nes, kiekvienam kvotą padidinus, reikalaujama ir iš kitų tą patį pasiekti... □

A.A. KAZIUI MERKIUI

mirus, nuoširdžiai dėkojame visiems, kurie mus atjautė ir mūsų skausmu dalinosi.

Dėkojame lankiusiems koplyčioje ir palydėjusiems į Forest Hills kapines.

Dėkojame už užprašytas šv. Mišias ir aukas Lietuvos ir Tautos fondams.

Už atsisveikinimą su velioniu Lubino koplyčioje, dėkojame Lietuvos Vyčių 17-tai kuopai, Lietuvos Bendruomenės Bostono pirm. Aloyzui Astravui, Lietuvos Karių Veteranų S-gos Bostono skyr. pirm. Broniui Galiniui, "Jono Vanagaičio" šaulių kuopos pirm. Po-

vilui Tylai, šachmatų klubo kolegai B. Keturakiui, So Bostono Lietuvių Piliečių draugijos sekr. A. Matjoškai ir New Yorko sportininkus atstovavusiam E. Stakniui. Taip pat dėkojam šaulių garbės sargybai.

Dėkojame Šv. Petro parapijos klebonui kun. Albertui Kontautui, buvusiam klebonui kun. Antanui Baltrušūniui ir kun. Robertui Volungevičiui, už atnašavimą šv. Mišių.

Dėkojam už pareikštą užuojautas žodžiu ir spaudoje, bei užuojautas ir paguodos laiškus.

Širdingas Ačiū visiems.

ONA MERKIENĖ SU ŠEIMA

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

LŠST CENTRO VALDYBA

Čikaga, 1980 m. lapkričio 12 d.

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje pirmininkas ir centro valdyba sveikiname seses ir brolius šaulius bei jų šeimas šv. Kalėdų ir Naujųjų Metų proga. Skaisčioji Betliejaus žvaigždė te-

apšviečia mūsų visų širdis bei gyvenimo dienas broliškos meilės ir taikos šviesa. Naujieji 1981 Metai tesustiprina mūsų kovos ryžtą bei jėgas ir tepriartina laisvę mūsų brangiai tautai ir tėvynei Lietuvai.

K. MILKOVAITIS

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje
Pirmininkas

Dail. Jurgis Juodis. Viskas Jo rankose (aliejus)

GARBĖ DIEVUI AUKŠTYBĖSE, TAIKA ŽEMĖJE, RAMYBĖ GEROS VALIOS ŽMONĖMS!

Kai prieš 1980 metų Betliejuje, menkam tvartelyje, tarp gyvulėlių, gimė mažasis Kūdikėlis, būsimasis žmonijos Išganytojas, angelai paskelbė pasauliui tą džiugią žinią, giedodami:

“Garbė Dievui Aukštybėse, Taika Žemėje, Ramybė Geros Valios Žmonėms!”

Nustebę klausėsi piemenėliai, pirmieji bėgo Jį pasveikinti ir su nuostaba jie žvelgė į prakartėlę, kurioje gulėjo Kūdikis, į šalia klūpančią motiną Mariją ir globėją Juozapą.

Iš tolimųjų kraštų atvykę trys išminčiai — karaliai Jam atnešė tinkamų dovanų — aukso, smilkalų ir myros.

Mažytis Kūdikis atėjo į pasaulį, bet neatsėdo į karaliaus žemiškąjį sostą, negimė karališkuose rūmuose, o mažyčiame gyvulių tvartelyje. Bet angelų giesmė ir Kūdikio dieviška šypsena liudijo apie Jo misiją.

Kai po 1980 m. mes tremtiniai, kokiu buvo ir Jis, sveikinsime Jį savo giesmėmis, galvosime apie neramų, kovojantį pasaulį, apie nekaltų žmonių persekiojimus, apie kūdikių ir mažų vaikų bei senelių mirtį Afganistane, apie kovas tarp Irako ir Irano, apie tuos lietuvius, kurie tebekenčia Sibiro vergų stovyklose, kalėjimuose, psichiatrinėse ligoninėse. Kad mes suprastume, kad ne visi Kalėdų dieną sės prie šventiniais valgiais apkrautų stalų, duodu ištrauką iš šaulės,

mokytos Stefanijos Rūkienės knygos "Vergijos Kryžkeliuose" (368 psl.). Gal tas vienas epizodas iš jos kryžiaus kelių grandies, privers mus susimąstyti, pažvelgti, koku keliu einame . . .

KALĖDOS TAIGOJE

Piauname su Froska labai storą medį. Kiek palaukus, aš jai sakau:

— Šiandien mūsų Kalėdos.

O ji man atsako:

— Todėl taip ir šalta.

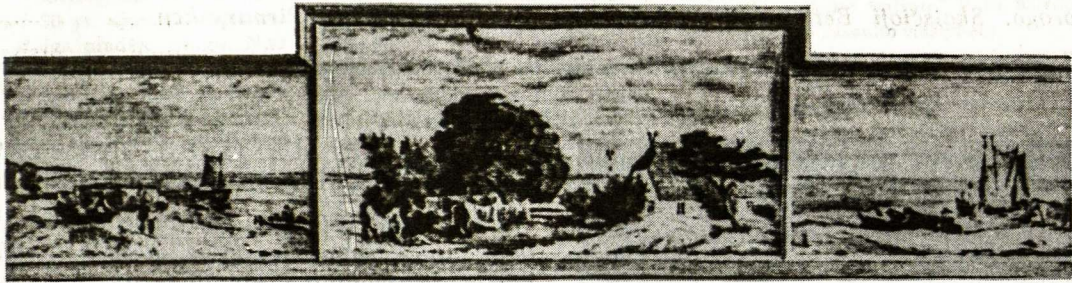
Kiek patylėjusi priduria:

— Mes irgi turime Kalėdas, bet jų nešvenčiame. Anksčiau mūsų tėvai jas švęsdavo.

Dirbu iš visų jėgų ir laikausi, kad neparodyčiau ašarų. Galvoju, kad komunistinė imperija ir su plačiausiu Sibiru dar nėra visas pasaulis.

lis. Labai toli nuo mūsų yra laisvas pasaulis, kur iškilmingai švenčiama Kalėdos. Turėjau ir aš laisvą šalį, kur su pakilia nuotaika švęsdavome Kristaus gimimo šventę. Džiaugdavosi tėvai, kad visi susėsdavome prie Kūčių stalo. Tai buvo šeimos šventė. Po švenčių motina kiekvieną apverkdavo iš namų išleisdama. Ar dar gyvi šiaudien mano tėvai? Kas juos aplankys Kūčių vakarą senatvėje? Nėra Stefelės, nėra ir Aleksėlio.

Alkana ir sušalusi traukiu visą mielą Kalėdų dieną piūklą ir दौरausi, į kurią pusę medis grius. Dirbame visai nežinodamos miškų kirtimo technikos. Sniego iki pusiaujo, o rusiškas kalėdinis Dieduška Maroz negailestingai spaudžia, nes Celsijus rodo penkiasdešimt šešis laipsnius šalčio. Už tą darbą ir vargą kasdien gaunu pylos, kad neišdirbu nustatytos normos.

MONTREALIO "NERINGOS" JŪRŲ ŠAULIŲ SUKAKTUVINĖJE ŠVENTĖJE

Šm. spalio 4-5 d.d. Montrealio "Neringos" jūrų šaulių kuopa atšventė savo sėkmingos veiklos dešimtmečio sukaktį. Šventė buvo pradėta šeštadienį, spalio 4 d. vakarėjant, šaulių dalinių pareigūnų su LŠST Centto Valdybos atvykusiais atstovais pasitarimu, tęsiama vakare — iškilmingu banketu su vėliavų įnešimu, oficialia dalimi, menine programa, vaišėmis ir šokiais ir baigta sekmadienį pamaldomis, kuriose dalyvavo gausios šaulių ir jūrų šaulių uniformuotos gretos su vėliavomis.

Šioje Montrealio jūrų šaulių šventėje tarp daugelio svečių dalyvavo ir iš Čikagos atvykę LŠST pirmininkas K. Milkovaitis, S-gos garbės narys C.V-bos vicepirm. V. Išganaitis ir S-gos jūrų šaulių šakos vadovas E. Vengianskas, tarę šiltus sveikinimo žodžius sukaktuvininkui.

Banketo metu LŠST pirm. K. Milkovaitis, gausiai susirinkusiems, savo giliai išmąstytoje paskaitoje, skirtoje ne tik šauliams, bet ir plačiajai

lietuviškai visuomenei, taip kalbėjo:

Kai žmogus atsiranda dykumoje 120-130° karštyje, jo vienintelis troškimas yra gauti bent lašą vandens. Be vandens žmogus miršta. Kai žmogus netenka laisvės — individo ar tautos mastu, jo troškimas ir nuolatinė mintis yra "laisvė".

Todėl ir mes tremtiniai, bet kokia proga susirinkę, dažniausiai kalbame apie mūsų tautos nelaisvę. Rengiame demonstracijas, rengiame minėjimus — kurie taipgi turėtų gauti demonstracijų kvalifikaciją, nes gal tada mūsų kalbėtojai pagaliau suprastų, kad ne ką nors tik prisiminti — paminėti susirenkame — kaip kokį mirusį asmenį, bet susirenkame išgirsti uždegančių, kovos ryžtą žadinančių kalbų. Surengdami vieną kitą minėjimą mes parodome, kad veikiame ir jaučiamės pareigą atlikti. Atseit, laisviname tautą. Pasitenkindami tokiu okupantą mažai jaudinančiu "laisvinimu", mes mažučius, iš paviršiaus bereikšmiai atrodančius laisvinimo deimančiukus, praleidžiame visai neatkreipę į jų svarbą dėmesio.

Trumpai panagrinėkime vieną kitą.

Vytautas mirdamas paliko Lietuvą jos karinio ir politinio lygio aukščiausiam laipsnyje. Jis taip

pat paliko jo valdymo patyrimo ir karo žygiuose išmėgintą tiesos dėsnį, *jog šalies laisvė apginama ar iškovojama dviem būdais: ginklu ir išmintimi.*

Palyginus šių dienų Lietuvą su Vytauto Didžiojo Lietuva, turime nusiminti pasakyti, kad mūsų tauta šiandien randasi atvirksčiai proporcingoje padėtyje, būtent: mes tremtiniai išsiblaškę po visą pasaulį, o tautos kamienas kenčia raudonojo okupanto spaudimą, mūsų valstybė panaikinta ir nustrinta nuo žemėlapiu.

Mums esant tokioje padėtyje, karo ginklo, Lietuvos atstatymo kovoje, mes panaudoti negalime. Todėl priversti esame kovoti antruoju Vytauto Didžiojo naudotu ginklu — išmintimi.

Šis kovos būdas, kaip patyrėme, Lietuvos okupacijai užsitęsęs, yra sunkus, atgrasus ir lėtas. Mūsų kovos pajėgumas vis mažėja, kovos galimybių horizontas kasmet siaurėja. Tad turime mokėti (o jei nemokame — išmokti) pastebėti ir atmesti — neutralizuoti kiekvienus okupanto mums užspėstus spąstus ir išmintingai išnaudoti kiekvieną vilties švieselę mūsų naudai.

Ar mokame elgtis išmintingai? Ne, darome klaidas. Ir jei laiku neapsižiūrėsime, galim vieną dieną nustebę pamatyti, kad mums kitų kovos frontų jau nebeliko, o teliko tik kova su savimi — kova su nutautėjimu.

Panagrinėkime tik du atvejus, kur galėjome — ir dar galime — kitaip, išmintingai pasielgti.

Tautiečių tarpe yra atsiradęs abejingumas ir net įsitikinimas, jog atėjo laikas pervertinti mūsų tautinių — patriotinių įsitikinimų vertybes. Spaudoje vis balsiai ir balsiau kalbama, kad pasikeitė laikai ir netinka jau mums vadintis rezistentais ar tremtiniais, o turime vadintis išeisviais — emigrantais, nes esą, juk savo valia iš Lietuvos išbėgome.

Gal kas pasakys, kad tai yra nereikšminga ir apie tai visai nereikėtų kalbėti. Bet tai netiesa!

Kaip save vadiname — yra labai svarbu, todėl svarbu yra tai suprasti. Ryšium su tuo, yra būtina išsiaiškinti kai kuriuos mūsų vartojamus terminus ir nustatyti, kurie vartotini, kurie — ne.

TREMTIS — kas yra tremtis ir kas yra tremtinys?

Tremtis yra, arba — žmogus yra tremtyje, kada jis priverstas apleisti gimtąjį kraštą *būtinybės*, kitaip tariant, prievartos verčiamas. Atsidūręs tokioje padėtyje, asmuo tampa *tremtiniu*. *Tremtinio intencija yra, sąlygoms pasikeitus, sugrįžti iš kur buvo priverstas pasitraukti, mūsų atveju — į gimtąjį kraštą.*

Nujaučiu, kad yra tokių, kurie mėgina tvirtinti, jog tikrieji tremtiniai esame ne mes, bet

Sibiro tremtiniai. Taip, jie yra tremtiniai ir niekas nemėgina to nuneigti. Jie yra tremtiniai, tik su skirtingais laisvės ir rezistencijos aspektais: jie yra izoliuoti ir visiškoje sovietų kontrolėje bei malonėje. Mes gi laisvi ir turime galimybę veikti. Tos galimybės rėmuose ir norime tą terminą aptarti.

Noriu atkreipti dėmesį ir aptarti, kaip mums būtų naudingiau vadintis kovoje su okupantu. Jeigu vadinomės tremtiniais anksčiau, kodėl mums gėda taip vadintis dabar? Ir ar yra mums naudinga, kovoje už laisvę, vadintis IŠEIVIAIS?

IŠEIVIJA — kas yra išeivija ir kas yra išeivis?

Išeivius kai kurie žodynai vadina emigrantais. Emigrantas yra asmuo, kuris savo laisvu noru apleidžia savo gimtąjį kraštą, tikslu laimės paieškoti ir pastoviai įsikurti kitame. *Toks emigrantas — išeivis, neturi intencijos grįžti į savo gimtąjį kraštą.*

Valstybės, kurios mus įsileido, priėmė mus todėl, kad buvome benamiai tremtiniai, atsisakėme grįžti į mūsų kilmės kraštą, kol Lietuva yra okupuota sovietų jėgų. Dauguma mūsų sakėme: geriau mirsime, bet negrįšime į komunistų valdomą Lietuvą. Ar tai toks pareiškimas yra asmenų, kurie patys, savo noru išbėgo iš Lietuvos? Ar nesislepia už tokio pareiškimo baisi teroro baimė?

Viso to pasėkoje, mes buvo kvalifikuoti kaip "Refugees" ir "Displaced Persons". Refugee yra pabėgėlis, kuris dėl jam grėšiančio pavojaus, atsisako grįžti namo. "Displaced Person", anot Websterio žodyno, yra asmuo, kuris "kokios nors jam priešingos priežasties" perkeltas, ar buvo priverstas persikelti — pasitraukti iš savo nuolatinės gyvenamosios vietos į kitą.

Ar atsiname, kaip sovietų raudonieji rabinai: Višinskis, Molotovas, tas pats Gromyko ir kiti dėl mūsų draskėsi, kol mes *nesigėdinome* viešai ir neviešai, save vadintis tremtiniais? Ir jie kiekviena proga reikalavo mus gražinti. Tremtinio vardą išgirdę jie kone ant sienų iš pykčio lipdavo. Tremtinio vardas juos erzindavo, kaip Ispanijos bulių raudonas skuduras, nes jiems buvo gėda prisipažinti pasauliui, kad nuo jų ištisos tautos bėga.

Raudonieji visų labiausiai bijo blogos pasaulio opinijos apie juos, apie jų nešvarius kėslus. Mes gi ką darome? Atsisakydami "tremtinio" vardo ir pasivadindami "išeisviais", mes kuždame okupantui į ausį: "Klausyk, nesibūkštav ir nesirūpink. Mes jau gerai įsikūrėme, esame sotūs, gerai gyvename ir todėl "tremtinio" vardo atsisakome. Nuo šiol mes vadinsimės "Išeisviais". O Lietuva? — bala jos nematė — turiu kitų,

savo rūpesčių". Kitai žodžiais tariant, mes metame turimą kovos ginklą į rugius ir bėgame pasroviui.

Žinoma, kad tokie "kovotojai" yra bereikšmiai. Kovotojas, padėjęs ginklą, nėra joks kovotojas, nežiūrint kaip jis teisintųsi.

Drąsiau ir balsiau, o paskutiniu metu net akiplėšiškai, mėginamos tuo klausimu viešos polemikos. Susidaro nuomonė, kad okupantui pastaruoju metu ypač parūpo, pasitalkinus savo agentus, "tremties" terminą ištrinti iš tremtinių spaudos, minčių ir sąžinių. Okupantui tai būtų nepaprastas laimėjimas.

Prieš dvejetą mėnesių, man esant Clevelande, vienas prelegentas, net visą paskaitą paskyrė aiškinimui, kad mes nieko ir niekieno neverčiami iš Lietuvos išbėgome ir todėl negalime vadintis tremtiniais. Kiti du asmenys, mane privočiai po tos paskaitos susitikę, mėgino tą pačią mintį man įpiršti. Jų argumentai, žinoma, manęs neįtikino.

Paprastą, bet stiprų pavyzdį vienam tokių "išseivių" davė vienas patriotas. Jis sakė: "Kartą mano name kilo gaisras. Iš degančio namo su šautuvu mane niekam nereikėjo išvaryti — aš pats bėgau. Aš bėgau ne todėl, kad galėjau pasirinkti bėgti ar nebėgti. Aš galvotrukčiais bėgau todėl, kad ugnis man grasino mirtimi.

Man atrodo, kad aiškesnio pavyzdžio nereikia.

Bet tokių vis daugėjančių "išseivių" dėka, sovietų diplomatams irgi pasidarė akiplėšiškesni. Jei žmogaus teisių ar tremtinių klausimas sovietams primetamas, jie nemirkčiodami atsikerta: "Ką jūs, ponai, kalbate? Mes tų problemų neturime. Jeigu kalbate apie lietuvių tautą, ji 1940 metais vienbalsiai nubalsavo prisijungti prie Sovietų Sąjungos. O jūsų užuomina apie kažkokius tremtinius — mums nežinoma, nes tos problemos neturime. Pavartykite jų spaudą ar pabuvokite jų susirinkimuose ir pamatysite, ką jie patys apie save sako. Jie aiškiai ir nedviprasmiškai pabrėžia, kad jie nėra jokie tremtiniai, bet išseiviai — emigrantai".

Ir žinote, žiūrint ne iš teisybės ir žmoniškumo pusės, bet grynai pro teisės akinius, pašaliečiui, kad ir diplomatui, sovietų rankos tame reikale atrodo baltos, kaip sniegas. Kodėl? Todėl, kad mes jiems padedame save ir pasaulį apgauti.

Pasimokykime iš Amerikos negrų. Jie per pastaruosius 10 metų išsikovojo tai, ko nepajėgė išsikovoti per 100 metų. Kodėl? Todėl, kad jie liovėsi maldavę! Vietoj maldavimo, jie pradėjo kaltinti ir reikalauti. Jie daugely atvejų dabar jau turi daugiau teisių už baltuosius. Bet to ne-

gana — jie vienok šaukia, kad gyvena priespaudoje ir diskriminacijoje, ir jie nesiliauja kaltinę ir reikalavę.

Ar žinote, kas negrus išmokė šių kovos mandrybių? Nagi geriausi pasaulio sukčiausi klastotojai tiesos, kaltintojai ir reikalautojai — sovietai. Ar atsimenate Amerikos negrų vadus — radikalus Carmichel, H. Ray Brown, Angela Davis? Pirmasis nelegaliai nuvykęs instrukcijas gavo iš sovietų agentų šiaurės Vietname, antrasis, rodos, Kuboje, taipgi iš sovietų agentų, Angela Davis — buvo nuvykusi tiesiog į Maskvą. Jiems grįžus į Ameriką, negrų kovos būdas bematant pasikeitė: kiekvieno negro rankose atsirado ginklas, prasidėjo demonstracijos ir reikalavimai. O kai jų reikalavimus nebuvo reaguota jų nustatyta skuba — užsiliepsnojo Amerikos miestai.

Analizuodami šią negrų kovos taktiką, parsivežtą iš sovietų, žinovai padarė išvadą ir nustatė, ko sovietų agentai tuos negrų vadus mokė. Jie juos mokė ir į galvas įkalė tik 3 tiesas, būtent: Junkitės, kaltinkite ir reikalaukite! *Junkitės* — arba — *būkite vieningi!* Ir jie pasidarė vieningi. Pamėginkite paliesti negrą — kad ir aiškų nusikaltėlį, ir bematant susilauksite riaušių, deginimų, žudynių. *Kaltinkite!* Ar suprantame mes kaltinimo reikšmę? — Kaltinimas yra pats skaudžiausias ginklas pasaulyje! Apkaltinimas dargi teisėtas, apkaltintajam yra vaikščiojimas ant karštų žarijų basomis kojomis. Ir nereikia būti labai išmintingam suprasti, kad toks apkaltintas stengsis kuo greičiausiai pašalinti kaltintoją; jo pašalinti negalėdamas — jis stengsis pašalinti žarijas, kad jam nereikėtų ant jų basomis kojomis vaikščioti. Toliau — *reikalaukite!* Visi gerai žinome, kaip lengva yra apkaltinus reikalauti. Taigi, kartoju: *Junkitės! Kaltinkite! Reikalaukite!* Štai ką sovietai mokina sau palankius revoliucionierius.

O kogi sovietų agentai mus moko? Nagi, štai ko — jie sako: "Skaldykitės, tapkite išseiviais, negalėsite kaltinti ir nepajėgsite reikalauti. Prie ko ir prieita. LB eina sau, Vlikas eina sau, Alta eina sau, kita, taip vadinama, bendruomenė eina sau, kone kiekvienoj organizacijoje yra skilimas. Žodžiu, mes ne tie žmonės, ne tie kovotojai, kokie buvome pirmaisiais metais po išbėgimo. Kur tuo keliu eidami nueisime — patys spręskite.

Paskiausias pabėgėlis iš Lietuvos, Vladas Šakalys, kovotojas už Lietuvos laisvę, 16 metų išbuvęs priverčiamų darbų stovyklose, spaudos konferencijoje Čikagoje, pabrėžė: "Yra labai svarbu, kad Lietuvos laisvinimo kova už Lietuvos ribų,

Dail. Jurgis Juodis. Ugnies žirgas

(aliejus)

būtų vedama vieningai, sujungtomis jėgomis". Raudonuoji klausydamas to, tiek iškentėjusio, kovotojo kone maldavimo būti vieningais, kai atsimeni, kokie nevieningi mes esame.

Trumpai panagrinėkime kitą atvejį, kur nepanaudojome savo išminties ir to pasėkoje labai sau pakenkėme.

Prieš eilę metų okupantas sudarė viliojančias sąlygas tremtinių vaikams nuvažiuoti okupuoton Lietuvon, į pionierių stovyklas. Iš paviršiaus atrodė gana nekaltas dalykas. Bet tikrumoje tai buvo aiškūs spąstai. Okupantui tikrai nerūpėjo tų kelių lietuviukų gerbūvis, nes altruizmu raudonieji sovietai dar niekad nepasižymėjo. Jiems rūpėjo sukelti tremtinių tarpe "už - ir - prieš" kontroversiją. Jie tikėjosi, kad ta kontroversija aštrės, plėsis ir galiausiai suskaldys tremties lietuvius. Okupantas savo tikslą puikiausiai atsiekė! Išminties tada nebuvo parodyta. Lietuvių Bendruomenė ir kiti veiksniai vieningai nepasakė "ne!" ir atsirado kelio šeimos, kurios savo vaikus išleido. Visas reikalas būtų tuoj pat išblėšęs,

jei, klaidą, atpažinus, tas faktas būtų buvęs ignoruotas, iš tos klaidos būtų pasimokyta ir ateity ji nebūtų pakartota. Bet ne, tuoj atsirado asmenų, kurie balsiai — spaudoj pradėjo priekaištauti ir kaltinti ir tas įvykis buvo pradžia ir pagrindas mūsų nesugyvenimo ir susiskaldymo! O okupantas, iš džiaugsmo rankas trina ir laiko mus nepajėgiančiais realiai galvoti, nepajėgiančiais kovoti su jo klastingomis užmačiomis.

Tai tik du trumpučiai pavyzdžiai, kurie parodo, kaip mes esame neapdairūs ir tuo neapdairumu patys sau kenkiame.

Žinome, kad mūsų tarpe yra priešo agentų. Bet jie mūsų tarpan tik numeta degtuką, o gaisrą mes patys sukeliame. Gaisrui šiliepsnojus — nemokame jo užgesinti.

Kas belieka daryti?

Turime vengti mums kenkiančių klaidų! Turime išmokti kontroliuoti mūsų jausmus! Turime jungtis ir būti vieningi! Turime atgaivinti stiprų tikėjimą į Lietuvos valstybę prisikėlimą! Turime išeiti į Pavergtų Tautų demonstracijas ne kaip

sotūs, abejingi ir susiskaldę išeiviai, bet kaip vieningi ir ryžtingi, kovojantieji tremtiniai, arba, mažiausiai — politiniai pabėgėliai. Mūsų plakatai turi byloti, kad mes esame tremtiniai iš Sovietų Rusijos pavergtos Lietuvos, kad mūsų tauta yra naikinama ir be jokių nuolaidų bei kompromisų reikalaujame Lietuvai laisvės.

Dabartinė Lietuvos okupacija didžiųjų valstybių nepripažįstama. Lietuva tebėra respublika, kad ir maskvinė. Lenkijos pretenzijos į Lietuvos žemes yra žymiai susilpnėjusios. Vokietijos veržimasis į rytus yra palūžęs. Vienintelė grėsmė lietuvių tautai yra senasis Rusijos siekimas padaryti Baltijos jūros rytinį pakraštį, taigi ir Lietuvą, integraline sovietijos dalimi, visomis priemonėmis ir būdais mažinant lietuvių skaičių ir didinant rusų. Tačiau ir tokioje grėsmėje netenka prarasti vilties, nes Rytų-Vakarų įtampoje nėra dar pasiekta — ir labai abejotina ar bus kada nors pasiekta, tokia pusiausvyra, kad padėtis prie Baltijos jūros ilgam stabilizuotųsi.

Prieš kokį mėnesį skaičiau didžiajame Čikagos dienraštyje "Chicago Tribune" ilgoką užsienio korespondento straipsnį, kuriame iškeltos vis augančios sovietų režimui problemos okupuotuose kraštuose, kaip Lenkijoje, visose trijose Pabaltijo respublikose ir Ukrainoje. Pagrindinė problema esanti augantis tuose kraštuose nacionalizmas, t.y., tautinis susipratimas, ir tikibinis atbudimas. Problema, anot korespondento, kasdien auganti. Tas žinias patvirtina ir mūsų veiksniai. Taigi, ir iš tokio amerikiečio straipsnio galime išvesti, kad toje, ligšiol aklinau užsklęstoje "geležinėje uždangoje", pradeda rasti skilimo plyšių, pro kuriuos pradeda veržtis vilties spindulėliai. Dar svarbiau — tai parodo, kad tauta yra gyva ir kovojanti!

Turime mokėti tuos mums naudingus reiškinius išnaudoti. Turime palaikyti su mūsų kraštų tremtinių grupėmis gerus ryšius, ypač su Ukrainos. Turime remti Lietuvos pagrindį. Tikromis turimomis žiniomis, tik viena Amerikos tremtinių organizacija Lietuvos pagrindį šiek tiek remia.

Kaip atrodo ateitis? Sakau — nenusiminkime!

Mes gerai žinome nesikeičiančią gyvenimo tiesą, jog žemėje nėra nieko amžino. Mes gerai žinome, kad nekaltai pralietas kraujas keršto šaukia ir turi būti pateisintas. Mes gerai žinome, kad lemties ratas nesulaikomai sukasi ir istorija kartojasi. Mes gerai atsimeiname, kas atsitiko su tariamai nenugalima Hitlerio galybe. Mes visai neabejojame, kad tokio pat, ar dar

žiauresnio, galo susilauks raudonoji komunistinė sistema.

Sovietų savivaliavimas ir ginkluotos avantiūros po svetimus kraštus, amžinai nesitęs be laisvojo pasaulio pasipriešinimo. Tokio momento metu, staiga ir netikėtai, gali nušvisti laisvės horizontas, liečiantis ir mūsų tautos ateitį. Mes žinome, kad gyvenimas šiuo laiku skuba galvotrukčiais. Tokia pat skuba vystosi ir keičiasi pasaulio įvykiai. Kas anksčiau užtrukdavo šimtą metų, dabar atliekama per dešimtmetį ar dar greičiau. Karai, kurie anksčiau užtrukdavo eilę metų, dabar, vandenilinės bombos epochoje, gali būti nulemti per keletą minučių.

Turint visa tai minty ir žinant šiuometinę įtemptą tarptautinę politinę padėtį, galime drąsiai tvirtinti, kad iki Lietuvos išlaisvinimo kita 40 metų laukti tikrai nereikės.

Tos lemtingos dienos lūkestis tepadaro mus budresniais — budėkime ir kovokime. Te kiekvienas mūsų vieningos kovos darbas būna atliktas su ryžtu būsimos pergalės labui. Iš mūsų darbų te okupantas žino, kad jo pražūtis valanda artėja. Ir te okupantas žino, kad mes lietuviai nenurimsime, nenusileisime ir nesiliausime kovoję iki pavergta lietuvių tauta vėl bus išlaisvinta ir nepriklausoma.

Tai dar kartą, nenusiminkime ir neužsnūskime. Išlaikykime savo lietuviškus jausmus ir papročius, mūsų gražią kalbą, mūsų dainas, neblunkantį patriotizmą. Šią valandą atsinaujinkime tos žūtbūtinės kovos dvasioje ir parodykime, jog tasai laisvės troškulyis ir kovos dvasia mūsų su negešta, bet dar karštesniu užsidegimu liepsnoja. Dedikuokime save iš naujo ir kiekvienas širdyje prisiekime, sakydami: Tau, brangioji Tėvyne, mūsų meilė, mūsų jėgos, mūsų darbai!

Taip užbaigė savo kalbą LSST pirmininkas K. Milkovaitis.

Šios LSST pirmininko giliai prasmingos ir šiandien aktualios mintys, mums siekiant pavergtai Tėvynei laisvės ir nepriklausomybės ir stengiantis išlaikyti lietuvių, giliai įsmigo susirinkusiems į širdį ir vertė rimtai susimąstyti.

Baigiant, tenka paminėti, kad "Neringos jūrų šaulių kuopos dešimtmečio paminėjimą suorganizavo ir reikiamai pravedė darbštusis kuopos pirmininkas j.š. L. Balaišis kuopos valdybos pareigūnams talkininkaujant. Norisi "Neringos" jūrų šauliams, įžengusiems į antrojo dešimtmečio veiklos kelią, palinkėti — dvidešimtmetį atšvęsti jau Laisvoje Lietuvoje, Baltijos jūros gintarinėje pakrantėje!

Ed. Vg

**ČIURLIONIO ANSAMBLIO
VIEŠNAGĖ DETROITE**

*Kas atdarytų aukso skrynią
Tėvynės dainų malonių?
Ir kas pažadintų gadynę
Sesučių dainomis garsty?
Tėvynės dainos, jas auksinės,
Be jų šyla mums krūtines!*

Maironis

Šiomet sukako 40 metų garsiajam Klevlando Čiurlionio Ansambliui. Ansamblio vadovas muz. Alfonsas Mikulskis atšventė 50 metų, skirtų lietuviškos muzikos ir dainos puoselėjimui. Abi sukaktytys lietuvių tautai labai reikšmingos. Jos buvo labai iškilmingai Klevelande atžymėtos didingu koncertu, puota ir lietuviškomis šv. mišiomis katedroj. Ansamblio vadovui už jo muzikinę veiklą buvo įteikta premija. Spaudoj buvo plačiai apie ansamblį, jo vadovą ir sukakčių minėjimą muzikų ir žurnalistų aprašyta. Visi didžiavomės Čiurlionio Ansambliu, jo vadovu, kanklininkų vadove muz. Ona Mikulskiene, pirmininku Algiiu Plečkaičiu, visai dainininkais ir instrumentalistais. Čiurlionio Ansamblis ne vien išėivijos lietuvių, bet visos tautos pasididžiavimas, nes muzikas Alf. Mikulskis per penkiasdešimt metų išliko savitas, tikras tautos vaidila, kuris savo kūrybai įkvėpimo semiasi liaudies dainoj. Jis neieško populiarumo pramoginėmis dainomis, operų arįjomis. Muz. Alfonsą Mikulskį, kaip ir daugelį poetų, literatų lietuvių ir kitataučių, žavi liaudies poezija, jos dainos. O tų dainų mūsų liaudis sukūrė tūkstančiais.

Liaudies dainą, perleidęs per savo kūrybinę sielą, muz. Mikulskis perduoda klausytojui su liaudies instrumentų ir senųjų vaidilų kanklių palyda, ar be palydos, tokią skambia, tokią lyriniai gražią, kad klausytoją sujaudina iki sielos gelmių. Nuolat girdėdami estradines dainas, kurių melodijos tarptautinės, tik žodžiai lietuviški, pasiilgstam savų dainų. Todėl per 40 metų Čiurlionio Ansamblis nepaseno, išliko mūsų sielai toks savas ir brangus.

Kadangi Čiurlionio Ansamblio šaknys jaugusios į Lietuvos Šaulių S-gą, todėl Detroito "Stasio Butkaus" šaulių kp. valdyba, susitarusi su kp. dvasios vadovu Šv. Antano parapijos klebonu ir taryba, pasikvietė Čiurlionio Ansamblį į Detroitą, kad ir detroitiečiai, bei jų kaimynai galėtų išgirsti Čiurlionio jubiliejinį koncertą. Finansinę paramą pažadėjo: už ansambliciuų nakvynes motely apmokėti sutiko kun. Babonas ir kp. moterų vadovė Adelė Poderienė. Svečių vaišėmis pasirūpinti pažadėjo š. Leonas Petronis

su žmona, soliste Danute. Abu Petroniai Čiurlionio Ansamblio garbės nariai. Kuopos valdybai liko apmokėti kelionės išlaidas, nuomą už salę, visas garsinimo ir kitas išlaidas.

Buvo nusamdyta salė su puikia akustika, patogiomis kėdėmis, didele automobiliams aikšte ir patogioje, visiems lengvai pasiekiamoje vietoje. Salėj 765 sėdimos vietos. Dr. Sauliaus Šimoliūno dėka, apie koncertą ir abi sukaktis rašė Detroito ir priemiesčių amerikietinė spauda. Išdalinta simtai lapelių anglų kalba su čiurlioniečių nuotrauka ir žiniomis apie koncertą. Susidomėjimas koncertu kitataučių tarpe buvo labai gyvas. Daugelis teiravosi, ar gausią prie įėjimo biliėtų.

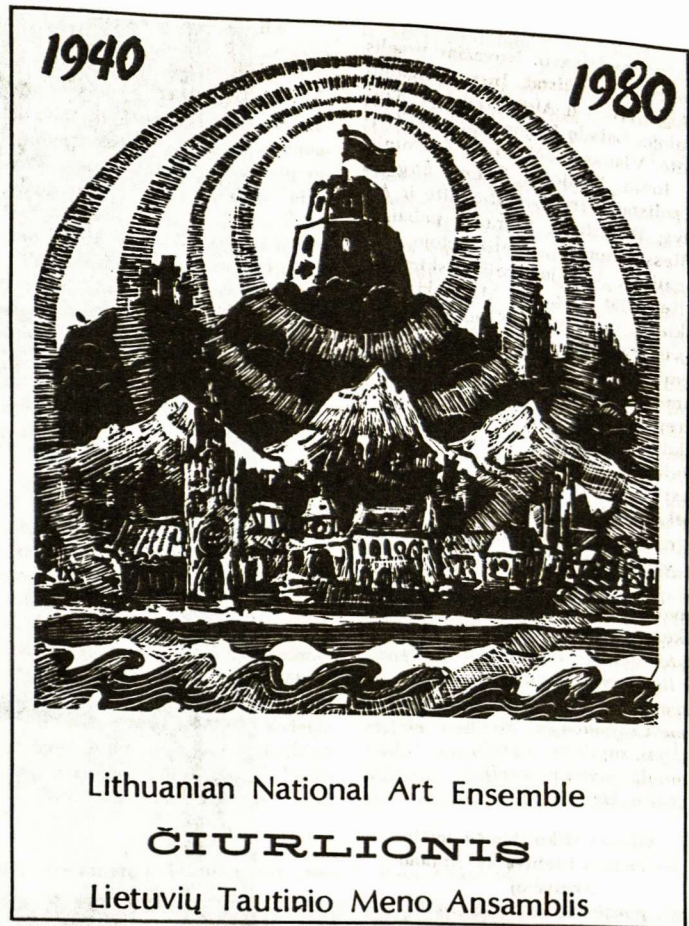
Jau nuo 6 val. v. į Mercy kolegijos McAuley auditoriją pradėjo rinktis svečiai ir autobusu atvažiavo čiurlioniečiai ir Ročesterio tautinių šokių grupės šokėjai su vadove Jadvyga Reginiene. 7 v.v., nors salė nebuvo sausakimša, tačiau svečių buvo arti ar ir net

virš 600.

Atsidarius scenai, visoj didybėj pasirodė mišrus Čiurlionio choras su besišypsančiu maestro Alf. Mikulskiu. Publika juos pasitiko audringom katutėm. Kitataučiai susižavėjo spalvingais ir turtiniais tautiniais rūbais. Puiki pranešėja Violeta Žilionytė Leger, gražia taisyklinga lietuvių ir anglų kalba, aptarė kiekvieną dainą. Choras padainavo: Giedu giesmelę, Kai aš grėbiau lankoj šieną, Piemenaitės raliavimas, Ten už kluono ežere, Žvejai ir Buvo gardus alutis. Visos dainos skambėjo gražiai, bet piemenėlės raliavimas, pajvairintas ansamblio lakštingalos Irenos Grigaliūnaitės solo ir Jono Muliolio Sekminių ragelio palyda, Lietuvos paukštelių balsai ir laukų garsai, užbūrė klausytojus.

Sekė kanklių solo. Muz. Alf. Mikulskio "Mergaitės Svajonė", atliko toli pažengusi, daug žadanti jauna kanklininkė Rita Kazlauskaitė.

Mišrus choras, su muzikos instrumen-

Detroit, Mich. Mercy Col. McAuley salė, 1980-10-25

tų orkestru, padainavo: Nuvažiav tėvelis in žalių girelių, solistai, Irena Grigaliūnaitė, Algis Gilyis ir Algis Bielskus; Kurteliai sulojo, baladę Ulijona, Solistai Grigaliūnaitė, Vladas Plečkaitis ir Sekminių rageliu Jonas Muliolis; Žveng žirgelis lankoj, solistai Irena Grigaliūnaitė ir Algis Gilyis; Papartėlis, Namo ir pabaigai "God Bless America". Publika plojo, šaukė ir gailėjo, kad jau reikia skirstytis namo. Rengėjai muz. Alf. Mikulskį, Oną Mikulskienę, šokių vadovę Jadvygą Regnienę, visus solistus ir pranešėją papuošė gėlėmis, o visiems dainininkams, muzikantams ir šokėjams įteikė didžiulį gėlių krepšį.

Svečiai plojo ir plojo. Nors ir pavargę, bet laimingi čiurlioniečiai ir lazdyniečiai šypsojosi. Jiems padėkos žodį tarė "Stasio Butkaus" kp. p-kas Vincas Tamošiūnas ir, Detroito Lietuvių Organizacijų Centro vardu, dr. Algis Barauskas angliškai.

Lietuvos dainius Maironis labai tiksliai išsireiškė:

*Tautos datnele, tu gaivinai
Per ilgus amžius mūsų sielą;
Viena budėjai, kai milžinai
Kapuos sapnavo šalį mielą;
Budėjai, supdama lopšėlį,
Jaunuolį guodei ir senelį,
Tautos auklėjai sielą.*

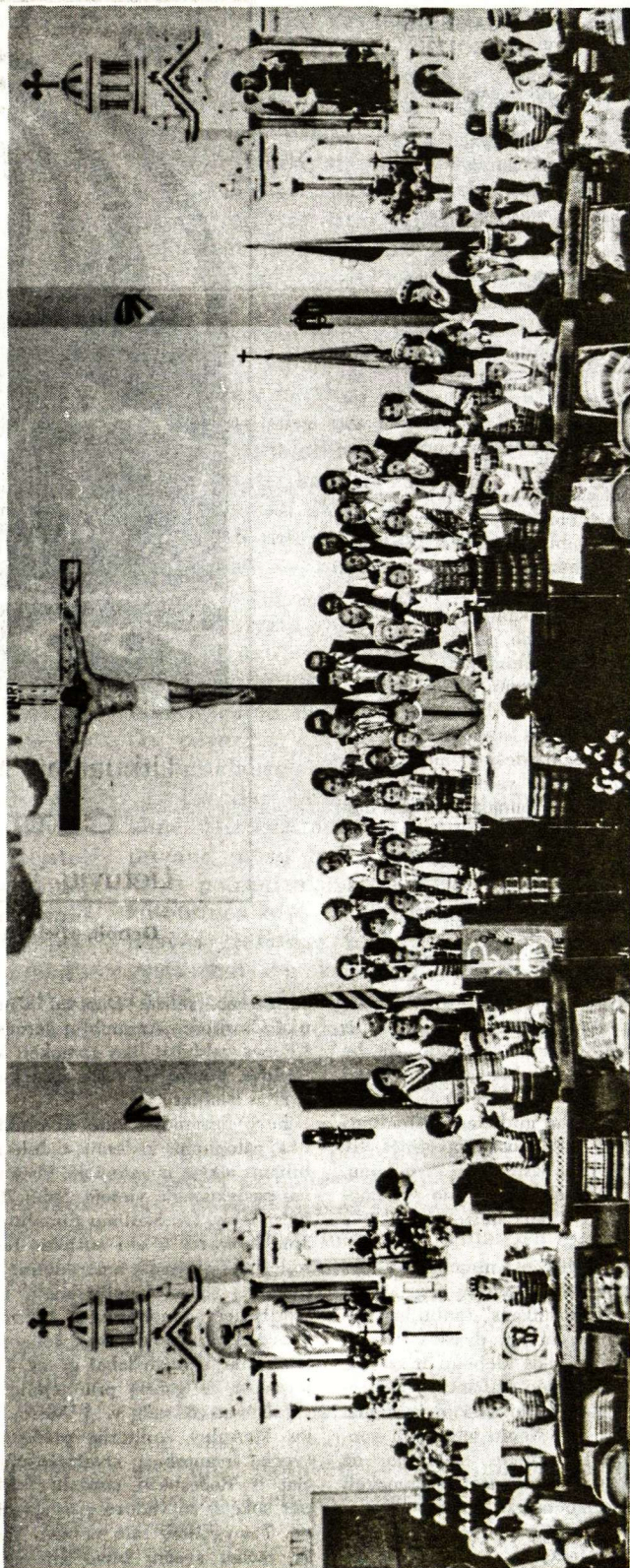
Muz. Alfonso Mikulskio šv. mišios
už kenčiančią Lietuvą Šv. Antano
bažnyčioj

*Mes išpuošim šventovės lelijom
Ir nevystančių rožių žiedais.*

Kotryna Grigaitytė

Sekmadienį, spalio 26 d. į lietuvišką Šv. Antano bažnyčią, a.a. dr. Igno Boreišio iš jo ištikimųjų parapičių statytą, kurioje naujai atvykę lietuviai rado brolišką meilę ir ištiestą pagalbos ranką, iš pat ryto pradėjo rinktis čiurlioniečiai, išsipuošę tautiniais rūbais. Instrumentalistai su meile saugojo savo instrumentus. Taip pat pradėjo rinktis parapičiai ir svečiai iš kitų lietuviškų parapijų ir kitataučiai, kurie norėjo pratęsti vakarykščio koncerto įspūdžius. Jau seniai ta kuklioji bažnyčia matė tiek žmonių, nors buvo laikai, kai tautinių ar bažnytinių švenčių metu maldininkai net už durų stovėdavo.

Už altoriaus išsirikiavo dainininkai, prieš altorių instrumentalistai. Tarytum pražydo aplink altorių gražiausias gėlynas, tautinių rūbų spalvų derinys traukė akis. Kaikurie instrumentalistai dar visai jaunučiai, tačiau rimti ir susikaupę, laukė šv. mišių pradžios. Kai pasirodė klebonas kun. Babonas, kuris atnašavo šv. mišias, davus maestro Mikulskiui ženklą, čiurlioniečiai pradėjo "Pulkim ant

Čiurlionio Ansamblis, Detroito lietuviškoj Šv. Antano bažnyčioj, šv. mišių metu gieda komp. Alfonso Mikulskio mišias "Už kenčiančią Lietuvą". Nuotr. fotoreporterio Kazimiero Sragausko

kelių" giesmę. Tur būt ir kun. Strazdelis, šios giesmės autorius, negirdėjo taip gražiai, palydint kanklėms, giedamos tos giesmės. Sakėsi, net vyrai neatlaikė ir šluostėsi ašaras.

Giesmė po giesmės kiekvienai mišių daliai, skambėjo kartais taip švelniai, kartais galingai, drebindama sienas ir keldama šiuropą, nes atrodė, kad galingi vyrų balsai nukels bažnyčios stogą ir prasiverž į erdves, pasieks Aukščiausiojo sostą, kaip kodylo dūmai, ir išmels mūsų kenčiančiai tėvynei ir tautai trokštamą laisvę.

Visos giesmės, bet ypač rečiau girdimos "Šiluvos Marijai" ir "O, Dieve", buvo tos lelijos ir tie nemirštantys rožių žiedai, kuriais čiurlioniečiai išpuošė Šv. Antano bažnyčią. Kol. Šv. Antano bažnyčia stovės, kol joje skambės lietuvių kalba, tol tikintieji prisimins tą nepaprastą šventę, kai joje savo giesmėmis Dievą garbino čiurlioniečiai.

Kaip būtų gera, jei kartą metuose čiurlioniečiai atvažiuotų į Detroitą, vėl išpuostytų mūsų šventines savo giesmių lelijom. Gal dvasiniai atgaivinti, susibūrę maldai po vienu stogu, pajustume, kad tikrai esame sesės ir broliai ir kad visi trokštame,

*Kad grįžtų laimingi sesutės ir broliai
į brangią šalelę, laisvon Lietuvon!*

S. Kaunelienė

Čiurlioniečiai parapijos piknike

Po mišių visi skubėjome į Lietuvių Namus, į paruoštą parapijos pikniką. Čia irgi žmonių kaip kokiam kermošiuje. Vietą automobiliui pastatyti irgi buvo nelengva surasti. Salėje prie kasos, dovanų stalo ir maisto ilgiausios žmonių eilės. Ir kas sakė, kad Amerikoje eilių niekur nėra, klydo. Yra jų ir čia. Žmonės laimė bandė, pirkė bilietukus ir vaišinosi. Taip, kad per trumpą laiką viskas ištuštėjo. Čiurlioniečiai ir Ročesterio šokėjai pietavo žemutinėje salėje. Grįždamas užsukau ir pas juos. Sutikęs Čiurlionio Ansamblio valdybos pirmininką Vladą Plečkaitį, paklausiau: "Keltintą sykį jūs koncertuojate Detroitė?" Jis nė kiek negalvodamas atsako: "Dešimtą". "Kaip jums patinka pas mus?" "Jūsų mecenatai mums apmokėjo nakvynę ir per abi dienas vaišino, kai tuo tarpu kitur nuvykę mes turime viską patys apsimokėti. Tai viena ir geriausia vieta — Detroitas", atsako Vladas Plečkaitis. Gerai būtų, kad kiti sektų Detroito pavyzdžiu. Sutikęs Ročesterio t. šokių grupės "Lazdynas" vadovę J. Reginienę, paklausiau: "Kaip jūs čia įsimaishėte į čiurlioniečių tarpą?" "Jie programoje turi šokius, bet neturi savo šokėjų. Kviečia mus ir mes jiems padedame išpildyti programą, važiuojame ir šokame". Padėkojęs J. Reginienei už suteiktas žinias

ir atsisveikindamas su Čiurlionio Ansamblio vadovai, Alfonsu Mikulskiu ir Ona Mikulskiene, linkėjau nepamiršti Detroito ir progai pasitaikius atvykti ir vienuoliktą kartą.

A. Girmius

Sudbury, Ontario, Kanadoje Kuopos penkerių metų ir Tautos Šventės, Rugsėjo 8-sios minėjimas

Š.m. rugsėjo 13-14 dienomis Sudburio "Maironio" šaulių kuopa suruošė kp. penkerių metų gyvavimo ir Tautos šventės minėjimą. Minėjimas buvo išpūdingas. Minėjimą pradėjo kp. p-kas Antanas Juozapavičius. Sugiedojus "O, Canada", tylos minute pagerbti žuvę ir mirę savanoriai-kūrėjai ir šauliai. Kun. A. Sabas sukalbėjo invokaciją. Sekė Kanados šaulių rinktinės p-ko Juozo Šiaučiulio, iš Montreolio, paskaita. Paskaita buvo įdomi, gerai paruošta ir, tikiu, kiekvienam šauliui, šaulei paliko atmintį. Po paskaitos kalbėjo miesto burmistras Jim Gordon ir daugiakultūros organizacijos p-kas P. Torrence. Be tos organizacijos piniginės paramos (\$1,500) suruošti tokio masto minėjimą mažai mūsų kuopai būtų buvę neįmanoma. Sveikino Toronto "Vlado Pūtvio" kp. p-kas St. Jokubaitis, kuris padėjo Sudbury įkurti šaulių kp., "Algirdo" šaulių kp. Hamiltone p-kas P. Kanopa, Aldona Urbonavičienė "Neringos" kuopos vardu, "Baltijos" kp. vardu

Čiurlioniečiai gieda per mišias, 40 metų sukaktuvių minėjime. V. Bacevičiaus nuotr.

p-kas J. Zavys. Juozas Šiaučiulis "Maironio" kuopai įteikė savo darbo šaulių ženklą. Sveikino latvių atstovai. Buvo perskaityti sveikinimai iš Detroito ir Čikagos. Aktyvioms kp. šaulėms, Birutei Stankienei ir Audronei Albrechtienei, St. Jokubaitis įteikė garbės pažymėjimus. Į kp. įstojo ir priesaiką davė Agota Prancūnienė. Į kp. įstojo taip pat keletas naujų šaulių, kurie jau Lietuvoje buvo šauliai, — Jonas Prancus, Stasys Druskis, Juozas Mrozevičius. Virginijui Lumbiui, kuris Pabaltiečių šaudymo varžybose laimėjo sidabrinį medalį, buvo iškilmingai įteiktas medalis. Įteikė "Baltijos" j.š. kp. p-kas J. Zavys. Virginijus pasižadėjo pasitempti ir ateinančiais metais laimėti aukso medalį. Oficialiąją dalį baigė p-kas Juozapavičius padėkos žodžiu ir visų sugiedotu Tautos himnu.

Meninę dalį atliko vyrų choras "Aras" iš Toronto, vadovaujamas Vaclovo Verikaičio. Akomponavo Stasys Gailevičius. Koncertas buvo trijų dalių ir labai aukšto lygio, pajavirintas sol. V. Verikaičio arijomis. "Aras" padovanojo Sudburio šauliams savo ženklą.

Po koncerto visi susėdo prie turtinai ir skoningai padengtų stalų. Skanūs patiekalus paruošė pačios šaulės: Audronė Albrechtienė, Agota Prancūnienė, Birutė Stankūnienė, Elena Tolvaišienė, Liucija Griškūnienė, Juzė Gatautienė. Stalus aptarnavo Sudburio studentės: Jūratė Tolvaišaitė, Aldutė Stepšytė, Rūtelė Cebatorytė, Lucija Albrechtaitė, Marytė

Rudytė, Monika Nudžiūnaitė ir Linda Labuckienė.

Šokiams grojo geras orkestras. Ištroškę galėjo atsigaivinti bufete.

Sekmadienį, rugsėjo 14 d., Christ The King bažnyčioje kun. Sabas atnašavo šventas mišias už žuvusius ir mirusius savanorius-kūrėjus ir šaulius. Prie altoriaus gėles atnešė torontiškos Marija Jokubaitienė ir Irena Pečiulienė, nes Sudburio šaulės buvo labai užimtos. Bažnyčioje didingai skambėjo "Aro" 38 vyrų gražūs balsai ir sol. V. Verikaičio solo giesmės. Vėliavas nešė uniformuoti šauliai. Pamaldos baigtos giesme "Marija, Marija" ir Tautos himnu.

Choristai ir svečiai buvo pakviesti į ukrainiečių salę pietų. Salėje pasakyta kalbų, išreikštos padėkos, skambėjo "Aro" atsisveikinimo dainos. Šis minėjimas ir koncertas praskaidrino mūsų kolonijos gyvenimą, įnešė įvairumą. Jei ne šauliai, gyvenimas būtų bevertis.

Skaudu, tačiau, kad atsiranda ir tokių lietuvių, kurie būdami pensininkų amžiaus, marias laiko turėdami, visus kritikuoja, bet patys nei į vieną parengimą neatsilanko. Jei vyresnieji, gyvenę nepriklausomos Lietuvos gyvenimu, neranda reikalo dalyvauti lietuviškoj veikloj, tai kam reikia kritikuoti jaunimą, jaunimą gimusį jau svetur, kad jis neprisideda. Laikas dirbti vieningai, sutartinai ir viską aukoti tėvynei Lietuvai.

Jadvyga Labuckienė

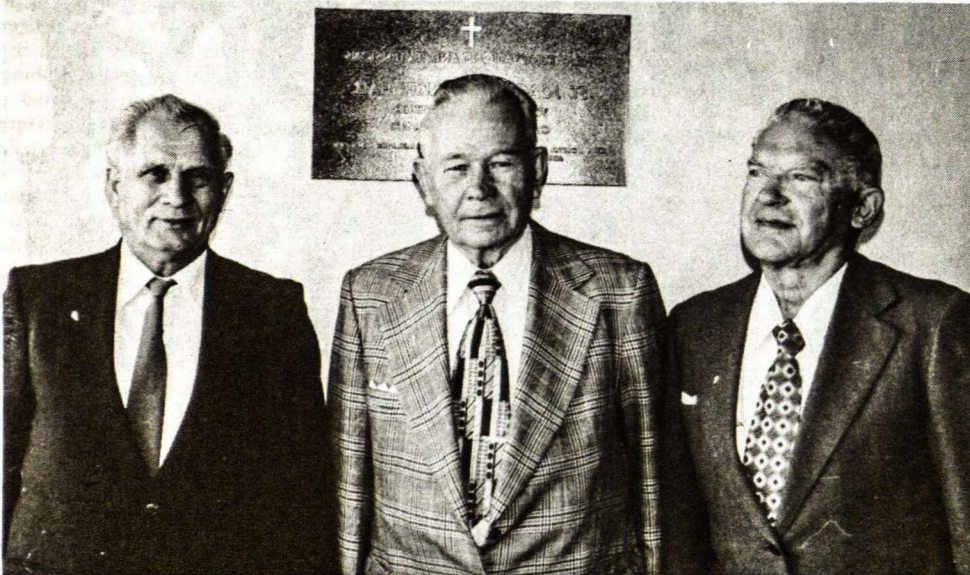
Šaulių kuopos susirinkimas

Sydney "Dariaus ir Girėno" šaulių kuopos narių eilinis-informacinis susirinkimas įvyko 1980 m. spalio 19 dieną, Lidcombe parapijos salėje, kurį pradėjo š.k. pirmininkas St. Pačėsa ir pakvietė sekretoriauti Kost. Ankų. Pateikta darbotvarkė buvo priimta be pakeitimų. Po trumpo š.k. pirmininko pranešimo, pradėta svarstyti kiti darbotvarkės punktai.

Vietoj pasitraukusio iš valdybos J. Lizdenio, vienbalsiai patvirtintas, kooptuotas valdybos narys, nepriklausomos Lietuvos šaulys-veteranas J. Gatavičius. Šaulių kuopos valdybos kandidatu vienbalsiai išrinktas Pranas Dailidė. Apie šaulių kuopos vėliavos įsigijimo reikalą, referavo š.k. pirmininkas St. Pačėsa ir pabrėžė, kad 1981 m. vasario 15 dieną sueina 5 metai nuo š. dalinio įsisteigimo Sydnejuje, todėl jau laikas įsigyti vėliavą, nes be vėliavos šaulių dalinys negali tinkamai reprezentuoti, valdyba dėd pastangas, kad per 5 metų veiklos jubiliejų vėliava būtų įgyta ir iškilmingai pašventinta. Po trumpų diskusijų, susirinkimas, dauguma balsų, nutarė, kad šaulių kuopai vėliava yra būtina reikalinga ir pavedė tą reikalą š. kuopos valdybai vykdyti.

Nesant klausimų ir naujų pageidavimų, baigdamas susirinkimą š. k. pirmininkas S. Pačėsa, prašė visus šaulius jausti šaulišką pareigą gausiau dalyvauti susirinkimuose, minėjimuose ir kt. kultūrinuose parengimuose. S. P.

Sydney Dariaus ir Girėno šaulių kuopos valdyba, iš kairės: kultūros reikalams vadovas J. Gatavičius, pirmininkas Stasys Pačėsa ir kasininkas Kost. Ankus

A.A. ALFONSAS GAILIUS

Po sunkios ir ilgos ligos š.m. spalio 28 d. mirė Alfonsas Gailius. Alfonsas buvo gimęs 1911 m. Židikuose, Mažeikių apskr. Amerikoje išgyveno 31 metus.

Velionis paliko liūdinčią žmoną Veroniką, seserį Marcelę Mackienę ir kitus gimines bei draugus Amerikoje ir okupuotoje Lietuvoje.

A.a. Alfonsas priklausė Cicero jūrų šaulių kuopai "Klaipėda", Korp! Vyrija Plieinas, Cicero lietuvių meškeriojų klubui ir valstiečių liaudininkų sąjungai

Spalio 30 d., 7 val. vakare Vasaitis-Butkus šermeninėje įvyko atsisveikinimas su velioniu. Prie karsto stovėjo tautinė ir kuopos vėliavos. Uniformuoti šauliai visą vakarą nešė garbės sargybą. Uniformuotas karste gulėjo a.a. Gailius. Rožinį sukalbėjo šaulys kun. B. Rutkauskas. Cicero jūros šaulių kuopos "Klaipėda" vardu atsisveikino p-kas K. Milkovaitis.

— Mirties atveju nelengva yra ką nors paguodžiančio ar raminančio pasakyti šeimos nariams, — kalbėjo K. Milkovaitis. — Tikėkime, kad susitiksime geresniame, šviesesniame pasaulyje. Mūsų tikėjimas į pomirtinį gyvenimą tesustiprina ir duoda vilties, kad mirtis yra tik slenktis į amžiną gyvenimą. Atėjus ir mūsų mirties valandai, Alfonsas pasitiks mus iš anapus su šviesia šypsena veide.

P-kas Milkovaitis pastebėjo, kad velionis buvo labai pareigingas, drausmingas ir šauliškam darbui atsidavęs žmogus. Į šaulių kuopą įstojo 1966 metais. Daug kartų buvo išrinktas į kuopos valdybą. Ejo kuopos korespondento pareigas, kol liga privertė jį trauktis iš veiklos. Trumpą laiką jis ėjo II sekretoriaus pareigas LŠST Centro Valdyboje. Už nuopelnus Šaulių S-gai buvo ap-

dovanotas Šaulių Žvaigždės medaliu.

BALFo vardu su velioniu atsisveikino dr. B. Motužienė. Valstiečių liaudininkų s-gos vardu St. Paulauskas. Pasirodo, kad Paulauskas su Alfonsu buvo seni draugai dar iš nepriklausomos Lietuvos laikų. Velionis lankė Kretingos progimnaziją (keturių klasių), o vėliau persikėlė į Klaipėdą ir čia baigė pilną gimnazijos kursą. Būdamas Klaipėdoje, priklausė jūros skautams. Paulauskas paminėjo, kad su juo susipažino jau 1923 metais. Abu tuo metu priklausė Klaipėdos skautų tuntui. Vėliau Gailius studijavo Kaune techniką, bet nebaigęs persikėlė į Alytų ir čia baigė miškininkų mokyklą. Vėliau buvo girininku Tauragės apskr. Alfonsas jau ir Lietuvoje buvo aktyvus šaulys. Paulauskas pastebėjo, kad Kaune, švenčiant Šaulių S-gos 20 metų sukaktį, vėl susitiko su Gailium, atvykusiu iš Tauragės. Po daugelio metų nesimatymo, seni draugai vėl susitiko Cicero.

Spalio 31 d. a.a. A. Gailiaus karstą uniformuoti šauliai nunešė į Šv. Antano parapijos bažnyčią. Gedulingas pamaldas atlikė ir tai progai pritaikytą pamokslą pasakė kun. B. Rutkauskas. Ilga mašinų virtinė palydėjo velionį į amžino poilsio vietą — Lietuvių Šv. Kazimiero kapines. Čia kun. Rutkauskas sukalbėjo paskutines maldas. Laidotuvės užbaigtos Tautos himnu. Tautinę vėliavą, kuri dengė a.a. Alfonso karstą, kuopos vicepirm. Juozas Mikulis perdavė našlei Veronikai Gailienei. Po to, visi buvo pakviesti į restoraną užkandžiams.

Skaudūs šie metai "Klaipėda" jūros šaulių kuopai, nes jau trečią aktyvų narį teko išlydėti į amžinybę. Kas juos pakeis? Mažėja mūsų gretos...

Ap. Skopas

EUGENIJŲ KARPAVIČIŲ AMŽINYBĖN IŠLYDĖJUS

Šm. rugpiūčio 4 d., Sydney mieste, Australijoje, mirė Eugenijus Karpavičius, buvęs Lietuvos policijos valdininkas, Šaulių Sąjungos narys.

Velionis buvo gimęs 1906 m. Tiflise, Rusijos carų okupuotoj Gruzijoje. Po bolševikų revoliucijos, 1920 m. su tėvais

grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Zarasuose. Baigė progimnaziją, Technikos mokyklos elektros ir auto mechanikos kursus. Atitarnavęs karinę prievolę, įstojo į Policijos Aukštąją mokyklą, kurią baigęs tarnavo nuovados viršininku Žemaitijoje.

Eugenijų susipažinau 1936 m., kai jis buvo Mosėdžio nuovados viršininku Kretingos apskrityje. Tada jis aktyviai reikėsi vietos šaulių būrio veikloje. Ypatin-gai mėgo šaudymo sportą. Todėl nenuostabu, kad kas metai laimėdavo Šaulių Sąjungos "Geram šauliui" ženklą. Taip pat, 1938 m. policijos šaudymo pirmenybėse laimėjo II vietą.

Vėliau buvo perkeltas į Kulius nuovados viršininku ir trumpą laiką buvo paskirtas Kulių šaulių būrio vadu. Atgavus dalį Vilniaus krašto, buvo perkeltas į Vilnių, rezervo technikos būrio vadu. Bolševikams okupavus Lietuvą, buvo atleistas iš tarnybos. Nors buvo agentų sekamas, bet jam pavyko išsispalstyti. Išvijus bolševikus, vėl grįžo į policijos tarnybą. Ėjo Kėdainių policijos vado padėjėjo pareigas ir vėliau — Biržų apskrities policijos vado.

Laisvalaikiu Eugenijus mėgo gilintis į radio sritį ir fotografavimą. Lietuvoje bendradarbiavo spaudoje: "Policijoje" ir "Trimite". Šios srities neapleido pasitraukęs į Vokietiją bei Australiją. Čia jis bendradarbiavo Australijos ir Amerikos lietuvių spaudoje. Kaip foto bendradarbis laimėjo Amerikos "Lietuvių Die-nų" foto konkursą.

Eugenijus buvo švelnaus būdo, taktiškas, pareigingas, drausmingas. Jam rūpėjo sąžiningai atlikti pareigas, bet ne karjerizmas. Todėl tiek tarnyboje, tiek privačiame gyvenime jis įsigijo pagarbos. Tokių asmenų išsivijoj reikalinga šiais laikais, kurie dirbtų pozityvų darbą, bet ne karjeristų — skaldančių organizacijas.

Šio tauraus lietuvių paskutiniams atsisveikinimui susirinko bažnyčioje ir kapinėse gausus būrys tautiečių, per 200 asmenų. Prie Lietuvos tautinės vėliavos budėjo ramovėnų garbės sargyba.

Likusiai Eugenijaus šeimai reiškiu gilią užuojautą. Osvaldas Žadvydas

"KARIO" REDAKTORIUI

Lydime "Tremties Trimito" redaktorės Stefos Kaunelienės pasižadėjimą pagerbti Čiurlionio Ansamblio 40 metų dainos ir liaudies instrumentų 40 sukaktį ir maestro Alfonso Mikulskio 50-ties metų kaip muziko, dirigento, kompozitoriaus sukaktį.

Priede: Money Order 165.00 dol.

Reiškiame gilią pagarbą

Juozas Augaitis
iždininkas

Vincas Tamošiūnas
pirmininkas

SAVANORIO UŽRAŠAI

(*Netolimos praeities atsiminimai*)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

(*Pradžia "Kario" Nr. 5*)

Pravedus kvotą paaiškėjo, kas kurstė kareivius išeiti su ginklais ir atidaryti kalėjimą. Tai vienas rusų kariuomenės puskarininkis ir vienas naujokas, neseniai pašauktas į kariuomenę. Jie buvo kariuomenės teismo nubausti kaip bolševikų agentai. Pulko adjutantas pasakojo, kad buvo gautas pranešimas apie kareivių sukilimą Kaune, o kitą dieną tokie veiksmai pasireiškė ir Alytuje. Bolševikų agentai buvo gerai suorganizuoti ir jų veikla pulke tęsėsi. Kartas nuo karto, komunistų lietuviškas laikraštėlis "Kareivių Tiesa" buvo išmėtomas kareivinių rajone ir net pačiose kareivinėse.

Po šio nelemto įvykio pulko vadas susirūpino, nors tas įvykis didelės žalos ir nepadarė. Pradėjo kviesti žymius mūsų visuomenininkus su paskaitom. Pirmoji buvo pakviesta S. Čiurlionienė. Ji kalbėjo keletą kartų. Kai kalbėjo II batalionui, man teko jos paskaitoje dalyvauti. Paskaita buvo gerai paruošta, įdomi. Bataliono kariai atydziai klausėsi. Paskaitininkė paminėjo svarbesnius įvykius senojoje Lietuvoje ir dabartinius mūsų santykius su kaimynais. Ji liudijo, kad nepriklausomas gyvenimas Lietuvoje bus šviesesnis, kad seimas jau išleido žemės reformos įstatymą, pagal kurį dvarai bus išdalinti ir žeme bus aprūpinti kariai savanoriai bei bežemiai. Ši žinia stipriai nuteikė klausytojus ir jie audringai paplojo. Baigusi paskaitą S. Čiurlionienė pažadėjo atsakinėti į klausimus. Naujokas Kupstas turėjo klausimą. Jis žemaičiuodamas stebėjosi, kad jeigu mes turime valstybę ir valdžią, tai kam reikalinga kariuomenė, kurios išlaikymas sudaro daug kaštų? Prelegentė atsakė, kad jos kaimynas pateikė ūkišką klausimą. Ji gerai žinanti, kad žemaičiai yra sumanūs ūkininkai, nes ji pati esanti žemaitė. Ji sutinkanti, kad kariuomenės išlaikymas pareikalauja nemaža lėšų, bet Lietuvos valstybę ir valdžią turime tik kariuomenės dėka. nebūtų kariuomenės — nebūtų ir Lietuvos. Todėl skirtos lėšos kariuomenei išlaikyti, pateisinamos. Dabartinė Lietuvos padėtis yra netikra, nes mes neturime sienų su didžiaisiais kaimynais. Mūsų kariuomenė privalo budėti ir mokytis naudoti ginklus kol nevelu, kad ištikus reikalui būtų pasiruošusi stoti į kovą. "Kovoti už savo žemę yra prasminga". Tais žodžiais prelegentė užbaigė.

Vėliau su paskaitomis lankėsi ir daugiau žymesnių visuomenininkų, jų tarpe Vienuolis-Žuškauskas. Kitų nebeprisimenu.

Buvau dėkingas savo bataliono vadui mjr. J. Gaudešui, kad mane paskyrė bataliono švietimo vadovu, kadangi labai mėgau dirbti su kareiviais švietimo sektoriuje. Mjr. Gaudešius buvo karštas patriotas, pasižymėjęs kovose ir patyręs karininkas, bekompromisinis švietimo programos vykdytojas ir pats dalyvavęs komisijoje švietimo programai paruošti. Jo iniciatyva bandyta suorganizuoti vakarinius kursus lietuvių kalbai pagilinti prie Alytaus gimnazijos, kuri buvo įsikūrusi čia pat, kareivinių rajone. Lietuvių kalbos kursai buvo pageidaujami, nes dauguma pulko karininkų, kurie buvo tarnavę rusų kariuomenėje, tai sykliai rašyti nemokėjo, arba tik silpnai mokėjo. Kursų steigimas atpuolė, kadangi pulkas gavo įsakymą pasiruošti žygiui. Mat, tuo metu prie mūsų rytinės sienos kariavo bolševikai su lenkais.

Lankydamas kuopas mokymo reikalais, turėjau progą arčiau susipažinti su bataliono karininkais, ypač su kuopų vadais. Su jais tekdavo padiskutuoti tarnybos uždavinius, metodus ir iniciatyvą tuos uždavinius vykdyti drausmingai, su atsakomybės jausmu. Geras išpūdis paliko apie 5-tos kuopos vadą kpt. K. Sprangauską ir 6-tos kuopos vadą kpt. M. Rėklaitį. Tai buvo taurūs lietuviai patriotai, aukštos doros, teisingi ir gabūs kariškų dalykų žinovai. Jie pasiekė generolų laipsnius. Man malonu prisiminti kaip anų metų gerus pulko bendradarbius ir kartu liūdna, kad jie jau iškeliavo amžinybėn.

Gauta žinia, kad pulkas pasiruošų žygiui, pagreitino apmokymo tempą, ypač naujokų, kurių į pulką buvo papildomai įlieta. Reikėjo nutraukti švietimo pamokas, o jų vietoj mokyti vartoti ginklus.

Paminėsiu dar vieną netarnybinį įvykį apie ltn. T., kuris buvo anksčiau užsimintas, kaip atkaklus Lietuvos Karo Mokyklos auklėtinių pravaržuotojas "smetančikais". Jis nebuvo baigęs Karo Mokyklos, tik už pasižymėjimą kautynėse, rusų kariuomenėje, pakeltas karininku. Kadangi jis mėgdavo "papletkavot" ir supykinti karininkus vieną su kitu, dažnas vengdavo su juo susitikti netarnybos metu. Vieną šeštadienį pulko Ramovėje susitikome, kaip susitarę, net 5 "smetančikai", būtent leitenantai: Biržys, Kraupas, Kvedaravičius, Šveikauskas ir aš. Suėjom visi į atskirą kambarį pasivaikšinti. Tik susėdom prie stalo, kai pravėręs duris ir pamatęs mus ltn. T. šuktelėjo: "Čia smetančikai!" Ltn. Biržys, sėdėjęs arčiau durų, pakilo, paėmė jį už parankės, įsivedė į kambarį

ir uždare duris. Be jokių kalbų pasodino jį ant sofos, paskui pavertė jį ir tarė: "Kas stipresnis, imkite diržus". Bematant vienas prispaudė kojas, kitas galvą, o likę kirtu diržais per kelnes. Aš, nors buvau priešingas fiziniams veiksams, solidarumo dėlei irgi kirtau keletą kartų. Baudžiamas nešaukė, nerėkė, tik prašė baigti, ir buvo baigta. Pakilęs nuo sofos dar atsiprašė, sakydamas, kad dabar jis žino, už ką gavo diržų. Paprašytas prie mūsų stalo prisėsti, atsisakė. Norėjo tuojau išeiti, nes buvo susijaudinęs, išraudęs. Jam išeinant ltn. Biržys įspėjo, kad šitas dalykas liktų tarp mūsų. "Jeigu sužinos pulko vadas, tai nukentėsi pats". Ltn. T. nesiskundė. turbūt suprato, kad nukentčia ne tas, kuris davė, bet tas, kuris gavo. Ltn. Biržio iniciatyva suorganizuota bausmė išėjo į naudą abiem pusėm. Ltn. T. prikando liežuvį. Nuo to laiko daugiau neteko girdėti nei replikų, nei pletkų.

KOVOSE SU LENKAIS

Bolševikams pasitraukus iš Vilniaus, pulkas gavo įsakymą užimti barą Merkinės - Nočios - Rodūnės apylinkėse. Iš Alytaus pajudėjo 1920 m. liepos 15 d. kryptim: a) Alytus - Daugai - Varena, ir b) II batalionas Alytus - Alovė - Merkinė.

Mūsų II batalionas savo žygį pradėjo ankstyvą gražų rytą. Sėkmingai pražygiavom Alovę ir Butrimiškes, sustojom kryžkelėje ties Meškučiais, kur kelias iš Nemunaičio kerta Alytaus - Merkinės vieškelį. Šituo keliu žygiavo bolševikų kariuomenė, susimaišiusi su gurguolės vora, kurios nesimatė nei galo, nei krašto. Voros ūkiški vežimai buvo pakrauti manta, rakandais ir moterimis su vaikais. Čia įvyko incidentas. Bataliono vadas mjr. J. Gaudešius prijojo arčiau voros ir ieškojo bolševikų pareigūno, norėdamas pasikalbėti, bet nerado su kuo kalbėtis, o laukti, atrodo, negalėjo. Pašaukė mane (aš tuomet priklausiau b-no komandavimo grupei), liepė pastatyti dvi poras patrulių abipus kelio ir sustabdyti bolševikų vorą. Patruliai įsakymą tuojau įvykdė. Batalionas pajudėjo pirmyn, o jo vadas su savo štabu sustojo šalia kelio ir stebėjo žygiuojančius.

Tuo metu iš bolševikų voros pusės pakilo dulkės ir privažiavo mažas fordukas, iš kurio išsiritu juodai apsirengęs, per petį pasikabinęs naganą, bolševikų pareigūnas. Prisiartinęs prie mūsų patrulio užklausė, kuris čia viršininkas. Patrulis parodė mjr. Gaudešių, kuris buvo ant arklio. Bolševikas prisiartinęs su bataliono vadu nepasisveikino, bet ištraukęs iš portfelio kažkokį raštą, pradėjo kalbėti, reikalaudamas sustabdyti

mūsų dalinį ir leisti sujungti jų vorą. Mjr. Gaudešius užklausė su kuo jis turi garbės kalbėtis? Bolševikas atsakė, kad jis esąs 20-tos, ar kurios kitos (nebeatsimenu) armijos komisaras. Mjr. Gaudešius trumpai paaiškino, kad dėl terminuoto uždavinio sustabdyti savo dalinio negali, kad žygis truks apie valandą ir po to kelias bus laisvas. Toks paaiškinimas komisaro nepatenkino, Pakeltu balsu išrėkė, kad taika pasirašyta, kad susitarta duoti jiems teisę keliauti netrukdomai. Į tą repliką mjr. Gaudešius atsakė trumpai: "Savo teritorijoje pirmenybę turime mes". Tuo dialogas ir užsibaigė. Komisaras išvykdamas pagrasino, kad jis įrodysiąs, kaip susitarimas reikia vykdyti. B-no vadas į pagrąsinimą reagavo: dėl viso ko paliepė pastatyti po du sunk. kulkosvaidžius abipus vieškelio. Batalionas sėkmingai pražygiavo ir komisaras nebegrįžo. Tuomet liepiau kulkosvaidžius pakrauti į vežimus ir įsijungti į b-no užpakalinę saugą. Atsigrįžęs mačiau, kad bolševikų vora pajudėjo pirmyn savo keliu. Priartėjus prie Merkinės sustota atokiau. B-no vadas sušaukė kuopų vadus ir paaiškino uždavinį, būtent reikės saugoti Merkinės - Ratnyčios barą nuo užplūstančių bolševikų. Turimomis žiniomis Merkinėje tebesilaikė lenkai, todėl reikės ją užimti. Jei teks susiremti su lenkais, puolimas turės vykti abipus vieškelio: 4-ta kuopa skleidžiasi į vilnį kairėje vieškelio pusėje, o 5-ta kuopa — dešinėje. 6-ta ir 2-ra sunkių kulkosvaidžių kuopos pasilieka atsargoje. Į priekį pasiųsti žvalgybą, kuri, užtikus priešą duos sutartą ženklą. Slenkant Merkinės link, po gero pusvalandžio pasirodė žalia raketa. Tai buvo sutartas ženklas, kad Merkinėje priešo nėra. Ketvirtai ir penktai kuopoms buvo įsakyta susirinkti į vietą. Batalionas įžengė į Merkinę tankinėje rikiuotėje. Vietos gyventojai pranešė, kad lenkai iš miestelio pasitraukė tik prieš valandą laiko. Merkinės gyventojai sutiko mus draugiškai, su sveikinimais ir gėlėmis. Nebeprišimenu, kaip ilgai teko stovyklauti dzūkiškoje Merkinėje, bet kad stovyklauti buvo smagu dėl gyventojų draugiškumo, tai ir šiandieną prisimenu.

Batalionas gavo naują uždavinį ir vieną gražų, ankstyvą rytą Merkinę palikom. Žygiavome plentų į Ucieką, per žaliuojančius laukus ir girias. Uciekoje sustojom. Čia aš gavau atskirą uždavinį. Mano kuopos vadas vyr. ltn. Povilaitis paliepė paimti I sunk. kulkosvaidžių būrį ir prisistatyti 5-tos kuopos vadui kpt. K. Sprangauskui, iš kurio turėsiu gauti tolesnius nurodymus. 5-tos kuopos vadas priskyrė savo kuopos būrį. Jis įsakė užimti Druskininkus kur turimomis žiniomis, tebebuvo bolševikai, ir saugoti bei ginti Druskininkų

- Ratnyčios barą. Iš Uciekos, su užtvara, saugumo dėlei, žygiavau mažesniais keliais per Zagelių, Narevo ir Melniko sodžius, iš anksto gerai išžvalgęs tas vietas. Užėmę Druskininkus, ten neradome nei bolševikų, nei vietos gyventojų. Buvo tuščia, kaip iššluota. Dėl viso ko, buvo patikrinti visi namai. Tikrinant vietos klebonijos pastatus, vyrai užtiko dvi vištas, kurios išgašdintos ėmė kudakuoti. Stebėjomės, kaip jos galėjo gyvos išlikti. Visų vilų ir didesnių namų durys buvo paliktos atdaros, vilos apiplėštos. Nuo sofų nuplėšyti pliušai, aksomai, sukulti veidrodžiai. Viskas suversta ant grindų: patalinės, indai, knygos, stiklai ir kt., Vienoje vietoje buvo labai sužalotas daktaro kabinetas. Mediciniški įrankiai, laboratoriniai stiklai, tubos ir kt. sutrypti, sudaužyti gulėjo ant grindų kambaryje, kuris buvo paverstas išviete.

Kitoje Nemuno pusėje, šalia Druskininkų, randasi Baltasiškių sodžius, kurio dauguma gyventojų buvo lietuviai. Ten pasiunčiau žvalgus parinkti žinių. Grįžę žvalgai pranešė, kad Baltasiškiuose bolševikų daug nebuvo, tik atskirai po vieną ar po du atvykdavo sudžiun prašydami maisto.

Sargybas pastačiau atokiau nuo kelių, nematomoje vietoje, kurias dažnai patikrindavo pasiųsti patruliai. Patruliai tapogi pristatydavo į užtvarą sargybų sulaikytuosius. Kol stovyklavome Druskininkuose, beveik kasdieną sargybos sulaikydavo po vieną ar po du bolševikus pereinant mūsų pusėn. Kiekvienas jų aiškino tą patį, kad siunčiami pirkti maisto ar pašaro, bet kiekvienas iš jų nešėsi po maišą komunistinės literatūros lietuvių kalba. Buvo sulaikytas ir vienas be akcento kalbąs lietuviškai, pavarde Radvilavičius, nuo Šiaulių. Paklaustas ar jis lietuvis, atsakė, kad ne. Į klausimą dėl ko neša maišą komunistinės literatūros, atsakė, kad jis mėgina ją iškeisti į kiaušinius, duoną ar ką kitą. Turėjau įsakymą tokius "pirklius" pristatyti į bataliono štabą su palydovais.

Bestovyklaujant Druskininkuose, pradėjo gana nedrąsiai rodytis vietos gyventojai. Kai po kelių dienų lenkų Druskininkus palikome, beveik visi gyventojai jau buvo sugrįžę.

Tuo metu gavau įsakymą vykti į Marcinkonis ir įspėjimą žygyje laikytis atsargumo. Marcinkonis pasiekėm laimingai, nors apylinkėje buvo lenkų raitelių. Čia radau savo kuopą ir kitus bataliono dalinius su kuriais žygiavome toliau per Liepaičius, Kašetus į Nočią. Nočioje radome savo B-no štabą ir daugiau pulko dalinių. Čia nepasilikome. Kitą dieną gautas įsakymas 5-tai

ir 2-ai sunk. kulk. kuopoms apsisototi istoriniame Šaurų dvare, už keletos kilometrų į rytus nuo Nočios, Rodūnės valsč.

Šaurų (Scawry) dvare pakankamai pailsėjome, nes čia buvo apščiai patalpų. Dvaro savininkas Žilinskas sakėsi esąs Lietuvos bajoras, mokąs lietuviškai kalbėti, bet su mumis kalbėjo lenkiškai. Sakė, kad šiame dvare yra gimęs ir aukęs jo giminietis istorikas Teodoras Narbutas. Po kelių dienų šią gerą stovyklą reikėjo palikti. Gavau naują uždavinį vykti pas 5-tos kuopos vadą su būriu sunk. kulkosvaidžių. 5-tos kuopos vadas kpt. Sprangauskas priskyrė man savo kuopos vieną būrį ir įsakė su užtvara vykti į Altasių vietovę, kurią užėmus reikėsią ginti ir saugoti tiltą pet Dītvos upę. Šita vietovė randasi į vakarus nuo Žirmūnų — Lydos vieškelio, tarp Gudelių ir Varkūnų sodžių. Užėmęs vietovę patyriau, kad tai gražus dvaras, bet tuščias, nei gyvos dvasios, kaip ir Druskininkuose. Kai apžiūrėjom dvaro rūmus, pamatėm, kad ir čia siautėta bolševikų. Pirmo aukšto didelėje salėje būta muziejaus. Stiklinėse spintose sudėtos įvairios senienos gerokai išmaišytos. Stiklinių spintų durys užrakintos, tad stiklai išmalti. Vienoje tų spintų visos lentynos buvę nukrautos kaukolėmis. Jų gera pusė išmėtytos ant grindų. Sienos buvo nukabinėtos lenkų karalių ir kitų didžiūnų tapytais paveikslais. Jų daugumą radom sužalotų. Gražiai įrėmintas unijos paveikslas, kuriame pavaizduota vytis, erelis ir kiti herbai, liko nepaliestas.

Pirmiausia, svarbiose vietoje pastačiau sargybas. Po to nužymėjau gynimosi poziciją, nes buvau painformuotas, kad šioje apylinkėje bastosi lenkų raiteliai ir užpuldinėja. Pasiunčiau dvi grupes žvalgų į Žirmūnų ir Lydos pusę. Grįžę žvalgai pranešė, kad viename dvare Lydos apylinkėje randasi lenkų raitelių pulko štabas. Lenkų raitelius gyventojai vadina raudonkelniais. Žvalgai sužinojo apie mūsų stovyklos dvaro savininką (kurio pavardės neatsimenu). Jis esąs Pilsudskio draugas. Pats Pilsudskis esą lankydavosi šitame dvare.

Sustiprintą žvalgybą siūsdavau kas dieną du kartu, o naktį patruliuodavom apylinkę ištisai. Vieną dieną rytiniai žvalgai skubiai grįžo ir pranešė, kad artimiausiame sodžiuje Norkūnuose, 1-1.5 km atstume, gyventojai matė prajojantį didelį būrį lenkų raitelių. Sustiprinau budėjimą. Buvom pasiruošę sutikti užpuolimą. Parašiau štabui pranešimą apie pasirodžiusius lenkų raitelius netoli užtvaros. Kasdieną žvalgai pranešdavo panašias žinias, kad lenkų raiteliai pasirodydavo tai šė, tai ten, vis arčiau. Bet puolimo nesulaukėm.

Sulaukėm tik įsakymą palikti tuščią dvarą ir su užtvara bei stipresne apsauga vykti į Rodūnę. Čia radau savo kuopą ir sužinojau, kad turėsime vykti Trakų link. Neprisimenu, kuriais keliais patekome į Rūdiškes, bet ten ilgiau nepasilikome. Kuopos vadas lankėsi štabe ir grįžęs mus apšvietė, kad mūsų batalionas turės vykti į Varėną, kad į pietus nuo Varėnos lenkai yra sutelkę stiprias jėgas, kad Varėną su apylinkėm gins III pėst. divizija, kurios sudėtyje 1-as, 3-čias pulkai ir vienas 6-to pulko batalionas. Kitą rytą batalionas pajudėjo Varėnos link. Iš Rūdiškių žygiavome be kliūčių iki pavakarių. Buvo gauta žinia, kad B-no priekinė sauga ties Mergėzeriu susikovė su lenkais. Buvo užaliarmuota kulk. kuopa, bet pavojus greit praėjo. Lenkai pasitraukė ir B-nas atvyko į Naująją Varėną. Tik ką atvykus, mano kuopos vadas paliepė paimti 1-mąjį būrį su 4 sunk. kulkosvaidžiais bei didesnę kiekį amunicijos, tuojau prisistatyti 4-tos kuopos vadui kpt. Dunduliui, davė įsakymą užimti Senąją Varėną ir iš ten ginti Merkio upės slėnį, per kurį yra galimas lenkų puolimas. Nuvykęs į vietą užėmiau nurodytą poziciją ir pasiunčiau keletą vyrų pažvalgyti upės slėnį bei apylinkę. Grįžę žvalgai pranešė, kad lenkai stiprinasi — kasa apkasus kitoje Merkio pusėje, daugiau į pietų vakarus nuo Sen. Varėnos. Drauge su būrininkais parinkom gynimosi poziciją. 4-tos kuopos būrį išdėstėm abiejose pusėse vieškelio Varėna - Perloja. Sunk. kulkosvaidžiams ugniavietes parinkom Sen. Varėnos bažnyčios šventoriuje, kuris buvo aptvertas akmenine tvora, o prie tvoros buvo graži senų klevų alėja. Plačiai išsišakoję klevai gerai dengė kulkosvaidžių ugniavietes, o nuo šventoriaus buvo puikus matomumas į Merkio slėnį. Kai kulkosvaidžius uždėjau ant akmeninės tvoros, paliečiau prisišaudyti. Po prisišaudymo nustatyta, kad kulkosvaidžiai slėnį dominuoja kryžmine ugnimi. Užtvaros kaimynu iš kairės buvo pažymėta 6-toji kuopa, o kas iš dešinės — nebuvo nurodyta. Iš to pasidariau išvadą, kad mūsų užtvara saugo bataliono ar pulko dešinį sparną. Buvom visai pasiruošę sutikti priešą, bet toji diena praslinko ramiai.

Lenkų puolimas prasidėjo kitą dieną. Ankstyvą rytą slėnyje buvo pastebėtas gyvas judėjimas mažų grupelių su tamsiai mėlynom uniformom. Manyta, kad tai milicija, bet vėliau sužinojom, kad tai yra gen. Hallerio dalinys iš Prancūzijos. Tos grupelės, patekę į mūsų kulkosvaidžių kryžminę ugnį, greit pradingo. Kiti, pasislėpę po krūmais, kurių čia buvo apščiai, negalėjo pajudėti iš vietos. Negalėdami pulti per slėnį,

po poros valandų lenkai susitelkė į pietinę slėnio pusę, iš kur pradėjo smarkiai šaudyti, daugiau nukreipdami ugnį į 4-tos kuopos būrio poziciją. Mes taipogi sutelkėm visą ugnį į pietinį slėnį. Prasidėjo lyg pozicinis karas. Nežinojom kaip ilgai mes galėsime jį tęsti. Padėtį išryškino pulko vadas mjr. Skorubskis. Nepaisydamas stiprios ugnies, jis atėjo į mūsų užtvarą, apžiūrėjo kulkosvaidžių ugniavietes ir užtvaros pozicijas. Tai buvo keliolika minučių po dešimtos valandos. Pagyrė, kad ugniavietės ir užtvaros pozicijos gerai pritaikytos gynimuisi. Išvykdamas, suformulavo maždaug tokį įsakymą: "poziciją reikėtų išlaikyti maždaug iki 12 val., kol pulko daliniai pasitrauks į naujas pozicijas prie Bobriškių". Pulko vadą patikinau, kad iki nurodyto laiko, t.y. iki 12 val., mes pajėgsime pozicijas išlaikyti, nes šaudmenų turime pakankamai.

Mano spėliojimas, kad mūsų užtvara gina gana svarbų strateginį punktą, pasitvirtino. Lenkų veržimasis stiprėjo ir stiprėjo, nepaisant mūsų žudančios ugnies. Du kulkosvaidžius nuėmiau nuo šventoriaus tvoros ir perkėliau į būrio poziciją, kad stabdytų kiek lenkų veržimąsi. Artėjant 12 val., lenkai atsidūrė prie būrio pozicijų už apie 200 metrų. Mes šaudėm visu smarkumu. Įsakiau uždėti durtuvus. Greit po to būrininkas paklausė kada bus galima pradėti atsitraukimą. Jau buvo likę tik 5 min. iki 12 val., kai būrininkui daviau įsakymą pradėti atsipalaidavimą, leidžiant vyrams slinkti po du vieškelio grioviais ant Bobriškių kelio. Du kulkosvaidžiai ant šventoriaus tvoros visu pajėgumu turėjo palaikyti būrio atsipalaidavimą, o du kulkosvaidžius nuo būrio pozicijos įsakiau tuojau nuimti, pakrauti į vežimus, vamzdžiais atsuktai į užpakalį, kad traukiantis būtų galima atsišaudyti. Kai būrys artėjo prie Bobriškių kelio, liečiau nuimti ir pakrauti kulkosvaidžius nuo šventoriaus. Kulkosvaidžių vežimai, sustatyti vilnyje, pajudėjo paskui būrį. Atsišaudydami, kad ir netaikliai, stabdė lenkus. Atsitraukus kokį kilometrą, lenkų nebesimatė. Atrodė, kad lenkai Bobriškių nepuls. Atkaklus pozicijos gynimas ir išlaikymas iki nurodyto laiko, leido pulko daliniams pasitraukti į naujas pozicijas. Per šias kautynes du 4-tos kuopos būrio vyrai buvo sužeisti. Bobriškiuose radau savo kuopą. Kuopos vadas liepė parašyti pranešimą apie Varėnos kautynes, ką tuojau ir atlikau, užpildydamas du lauko knygutės lapus.

(*Savanorio Užrašų II dalis bus spausdinama 1981 m. "Kario" puslapiuose.*)

Afganų žemė buvo trypiama persų, mongolų, britų ir pagaliau rusų, kurių publicistas Trojanovskis, 1918 metais siūlė kelią į Indiją per Persiją ir Afganistaną. Derybose su vokiečiais prieš II Pas. karą Molotovas pareiškęs, kad vietovės į pietus nuo Baku ir Batumo, link Persijos įlankos, turi būti pripažintos pagrindiniu rusų interesų objektu. (The N.Y. Times January 13, 1980).

Kai kurių istorikų nuomone, II Pas. karo pirmieji šūviai buvo paleisti 1931 metais, kai japonai užpuolė Mandžiūriją, sekė 1936 m., italams užpuolus Etiopiją, po to vokiečiams pajudėjus Austrijon, Sudetuona, Čekoslovakijon, Lenkijon. III Pas. karo (?) pirmieji šūviai, spėjama, yra rusų invazija Afganistanan (J.J. Hagerty, Afganistan — The Great Game).

Afganistanas — apie ketvirtis milijono kvadratinų mylių kalnuotos žemės plotas, pietvakarinėje Azijos dalyje, išsprautas tarp persų vakaruose, rusų šiaurėje ir pakistaniečių rytuose ir pietuose. Pietinėje pusėje, vos apie 450 km ruožas apgyventas baludžistaniečiais (gentis, kurios dalį vakaruose užėmė persai, rytuose pakistaniečiai, šiaurėje dalis įeina į Afganistaną ir pietuose atsišlieja į Arabų jūrą), yra rusų invazija Afganistanan, skiria Afganistaną nuo Arabų jūros ir Omano įlankos.

Afganistaną sudaro apie 19 milijonų gyventojų, susidedančių iš įvairių genčių. Religiniai — beveik visi musulmonai susidedantys iš dviejų sektų: sunitai, kurių Afganistanane yra apie 80%; apie 35 milijonai šiitų šakos yra iranietiniai; baludžistaniečiai ir kurdai daugumoje yra sunitai. Religiniai skirtumai dažnai būna tarpusavio nesantaikos priežastimi. Kraštas decentralizuotas vietinių genčių grupių, kurias jungia sektų religija. Beraščių — apie 90%.

Rusų invazija Afganistanan vadovavosi, pirmoje eilėje, ideologiniais pagrindais: kova tarp rusiško komunistinio imperializmo ir kapitalizmo. Jau nuo 1920

metų afganistaniečiai socialistai nuolatos lankydavosi Maskvoje ir kai Afganistanan prorusiškam komunistui Aminui grėsė pavojus netekti valdžios, rusai pabijoję nustoti istorinio buferio pietuose ir tuolaikinio tramplyno šuoliui į Indiją ir Arabų jūrą, nes ir amerikiečiai atsidūrę konflikte su Iranu pradėjo tvirtintis Arabų jūros aplinkoje, tikslu laiduoti saugų alyvos transportavimą iš Persų įlankos.

Užėmę Afganistaną, rusai priartėjo prie Arabų jūros ir kiekvienu atveju gali blokuoti amerikiečių alyvos transportus iš Persų įlankos. Pasiruošimą blokada rušai pradėjo įsteigdami karines bazes Berbera Somalijoje (apie 1500 mylių nuo Persijos įlankos), pietiniame Yemene ir pietinėse Afrikos iškyšulio pakraščiuose. Invazijai dirva jau iš anksčiau buvo paruošta, pasiūnčiant virš 5,000 sovietinių civilinių ir kariškų patarėjų, prokomunistinei Afganistanan valdžiai pagalbon.

Rusų invazijai į Afganistaną, 1979 m. gruodžio 27 d. buvo pasiūsta dešimts divizijų su pagalbiniais daliniais ir oro pajėgomis, viso apie 90,000 kovotojų, kuriuos, daugumoje sunkauso transporto lėktuvais, buvo išskeldintos po visą Afganistanan valstybės plotą. 105 šarv. pėst. div. užėmė Afganistanan sostinę Kabulą ir kaimyninius miestus Jalabadą ir Sina-dadą. 5 šarv. pėst. div. — Farahą, apie 80 km į rytus nuo Irano sienos. 16 š.p.d. — Kunduzą, šiaurės rytinėje Afganistanan dalyje prie Rusijos sienos (ties Tadžikų respublika), kelių apsaugai iš Rusijos į Kabulą. 66 š.p.d. — Heratą, šiaurės vakarinėje Afganistanan dalyje, Apie 100 km į rytus nuo Irano sienos. 357 š.p.d. į rytus nuo 66-tos divizijos Herato rajone. 360 š.p.d. — Kandahare, pietrytinėje Afganistanan dalyje. 201 ir 346 šarvuotų pėstininkų divizijos išsidėstė krašto viduryje tarp Kubulo ir Herato, Sindanado lėktuvų bazės tiesioginei apsaugai ir Farahororo, prie Irano sienos. Vyriausia invazijos vadovietė — Termeze (Turkestane, prie pat Afganistanan sienos), turi tiesioginį ryšį su Krem-

lium. Pagrindiniai rusų tiekimo ir transporto keliai iš Turkmenijos eina per Toghondį ir per Termezą iš Uzbekistanan. Tiekimui ir transportui naudoti sunkauso transporto lėktuvai Il-76 po 45 tonas talpos ir An-22 lėktuvai 80 tonų talpos. Pažymėtina, kad Afganistanane nėra geležinkelio, keliai negrįsti, blogi tiltai — mažos kėlimo galios, vietovė daugumoje kalnuota, minkšta žemė, pietinėje krašto dalyje dykumos, likusioje dalyje vyrauja Hindukušo kalnynas iki 7750 m aukščio; temperatūra svyruoja nuo 50° C karščio vasarą ir 25° C šalčio žiemą (toje pačioje vietoje). Krašte mažas kritulių kiekis.

Rusų šarvuotą diviziją sudaro apie 10,000 kovotojų su 266 tankais ir 400 pėstininkų šarvuotųjų; invazijos metu rušai panaudojo 1,850 tankų ir 2,700 pėstininkų šarvuotųjų. Oro paramą sudarė 5 eskadrilės MiG-21 naikintuvų (apie 75 lėktuvai) ir viena eskadrilė MiG-23. Priešlėktuvinė apsauga susidėjo iš SAM-7 ir SAM-8 raketų baterijų. Kandahare buvo Su-17 naikintuvų — bombonešių grupė ir Yak-28 žvalgybos lėktuvų bazė.

Rusų invazijos metu, apie 200,000 afganistaniečių sukilėlių buvo išsisklaidę visame valstybės plote: kalnuose ir pietinėse lygumose, kuriuos rėmė sunitų vadai Mollzadeh, tuo metu buvęs Irane. Rankiniais ginklais pagalbą siuntė iš Irano sunitai, pakistaniečiai ir vėliau kiniečiai. Afganistaniečiai buvo labai reikalingi pėstininkų prieštankinių ir priešlėktuvinių ginklų, kurių labai mažai turėjo net jų reguliari kariuomenė.

Rusų ginklais aprūpinta ir rusų instruktorių apmokyta, priešinvazinė Afganistanan kariuomenė turėjo 170 kovos lėktuvų, 200 tankų T-34 ir 500 T-54 ir T-55 sunkesnių tankų, 400 pėstininkų šarvuotųjų, 900 artilerijos pabūklų. Afganistaniečių kariuomenėje iš anksčiau buvo inkorporuota apie 5,000 instruktorių, paimtų iš Sovietų Sąjungon inkorporuotų musulmonų tautų, daugiausiai tadžikų ir uzbekų, kurie mokėjo kai kurias afganistaniečių tarmes. Jis buvo sutelkti tuose centruose, kur buvo numatyta iškelti pirmieji desantai ir tiekimas. Prieš sukilėlius, rusai bandė panaudoti afganų kariuomenę, kurios pradžioje buvo apie 100,000 kovotojų, tačiau, jau pirmomis rusų invazijos dienomis, daug afganų perėjo į sukilėlių pusę, kai kurie nusišėdami su savim ir pėstininkų lengvus ginklus, gi didelė dauguma, išsivaikščioję tiesiogį namus. Po kurio laiko afganų kariuomenės liko tik apie 35,000, kurią rusai išskirstė tarp savų dalinių policinei tarnybai ir apsaugai. Paminėtinas 1980 m. sausio 1 d. įvykis Bala Zharo mieste, kur ten buvusiai 26 af-

ganų parašiutininkų divizionai rusai įsakė atiduoti ginklus, jiems atsisakius, rusai jėga nuginklavo ir Kabulo vyriausybės įsakymu, divizioną išformavo. Kitas atsitikimas — Ghazani provincijoje iš keturiolikto afganų šarvuoto diviziono pas sukilėlius pabėgo du vienetai, apie 400 kovotojų.

Afganų sukilėlių pasipriešinimas okupantams yra labai skurdus, nors moralė ir aukšta (afganistanietis turėdamas ginklą didžiuojasi. Tas ginklas dažnai eina per kartas, kaip palikimas; dažniausiai rankų gamybos). Sukilėliai turi du sunkiai išsprendžiamus uždavinius: bendros vadovybės ir pėstininkų ginklų su ryšio priemonėmis. Reikalinga veiksminga laisvų valstybių pagalba ne vien priemonėm, bet ir instruktoriais.

Pasekmingesni sukilėlių pasipriešinimai rusams yra Hindukušo kalnuotose vietose, ypač Bamiano provincijoje, kur gyvena virš milijono kalnų gyventojų. Didesnį aktyvumą sukilėliai rodo Badachšano srityje ir Konarha, Paktia, Nangarharo provincijose, kurios yra išilgai Pakistano sienos; iš Pakistano gauna šiek tiek paramos ginklais. Nežiūrint rusų pastangų šias sritis izoliuoti, sukilėliams, turintiems gautos struktūros pagalbą — kalnus, sekasi lengviau ten išsilaukyti ir iš ten užpildinėti rusų voras, arba atskirus atsparos postus, daryti keliuose klišius.

Į afganistaniečių mokyklas rusai surenka vietas gyventojus politiniams paruošimams, bandydami įtikinti reikalingumą ir didelę naudą naujos komunistinės santvarkos. Sukilėliai tokias vietas užpildinėja ir rusų duomenimis, virš 1,200 mokyklų yra sunaikinta, daug instruktorių išžudyta. Kolaborantus sukilėliai beatodairiniai naikina, neatsižvelgdami, nors jie būtų ir musulmonai.

Pabėgėlių pranešimais, prieš sukilėlius rusai naudojo dujas. Iš lėktuvų arba helikopterų virš žemės paviršiaus susprogdinamos dujinės bombos, paskleidžiančios dujų debesis, kurie mažų lašelių pavidale nusileisdavo ant žemės įsispraudami į kiekvieną plyšį. Tokių dujų paliestas asmuo suparaližuojamas ir po kurio laiko miršta. Apyventas vietas ir sukilėlių susitelkimus, rusai puldavo napalmo bombomis, raketomis ir sunkaus kalibro kulkosvaizdžiais, panaudodami MiG-21 naikintuvus ir šarvuotus Mi-24 helikopterius, po to iškelavo desantininkus atgabentus Mi-6 helikoteriais, kurių kiekviename tilpdavo po 75 kovotojus su ginklavimu. Tokių puolimų vietose, rusų desantininkai naikino kiekvieną žemės paviršiuje sutiktą asmenį — beginklius moteris ir vaikus.

Nežiūrint rusų didelio ginkluotų jėgų kiekio (apie 100,000 kovotojų), nuo 1979 metų gruodžio 27 d., devynių mėnesių laikotarpyje, rusams sukilėlių pasipriešinimo palaužti nepavyko ir jie neįstengė krašto paimti savon kontrolės. Amerikiečių dieninės spaudos nuomone, rusai gali Afganistane laikytis kiek jiems patiks, tačiau jie niekad neatsieks laimėjimo prieš afganistaniečių sukilėlius.

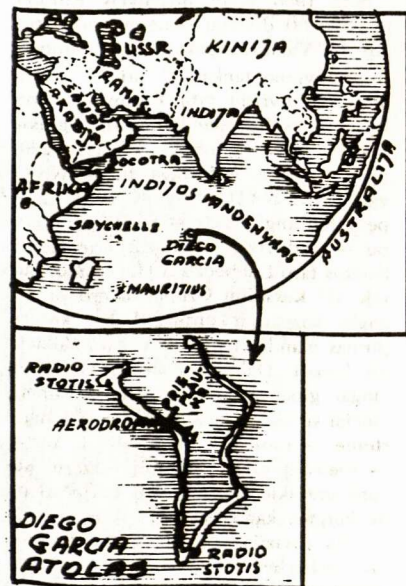
— Anglams apleidus Indijos vandenyno bazes, net Viduržemio jūroje II Pas. karo metu pagarsėjusios Maltos salos įtvirtinimus, kurių vokiečiai neįstengė sunaikinti, Indijos vandenyno aplinkoje susidarė tarytum tuštuma, į kurią laiku suskubo įsibrauti rusai. Didėjant Artimųjų Rytų krizei ir vis labiau toje srityje pasireiškiant rusų agresijai, kuri rimtai grąšina amerikiečių ekonominiams reikalams, blokuojant alyvos tiekimą iš Persijos įlankos aplinkos, amerikiečiai sukruoto sudaryti karinę bazę, kur nors Indijos vandenyno srityje. Jau nuo 1966 metų, amerikiečiai iš britų išsinuomavo penkiasdešimčiai metų Diego Garsia salą-atolą, kur investavę virš 180 milijonų dol., šiuo metu baigia įrengti laivyno — aviacijos bazę, iš kurios bus aprūpinami Indijos vandenyne plaukiojantieji amerikiečių karo laivai ir skraidantys lėktuvai. Iki šiol buvo naudojamos bazės Viduržemio jūroje, atstu apie 3,200 mylių — 5,100 km ir Filipinuose, atstu 3,600 mylių — 5,700 km.

Koralų padermės salą, 1523 metais atrado portugalas Diego Garcia. Ji yra ištęstos U raidės pavidalo, apie 36 mylių — 58 km ilgio, pločio vidurkis neviršija 400 metrų — ketvirčio mylios, paviršius — apie 14 pėdų — virš 4 metrų nuo jūros vandens lygio (vidurkio), kurį audrų metu plauna bangos. Šiaurinėje (vakarinėje dalyje) ir pietinėje salos dalyje įrengtos radijo siuntimo ir priėmimo stotys. Vakarinėje šakoje, iš vidinės pusės pastatytas laivų dokas — prieplauka apie 45 pėdų — 14 metrų gylio, kur gali įplaukti didieji transporto laivai ir lėktuvnešiai (U.S.S. Eisenhower ir Constellation, šiuo metu plaukiojantieji Indijos vandenyne). Ten pat įrengtas 12,000 pėdų — apie 3,600 metrų ilgio lėktuvams kilimo-nusileidimo takas, tinkamas sunkiems transporto ir karo lėktuvams (C-5A, C-141 transporto ir P-3 "Orion" tolimos žvalgybos lėktuvams, su specialiais įrengimais sekti povandeninius laivus). Bazėje yra apie 1,800 žmonių tarnybos personalo, kurie turi visus kasdieniam gyvenimui reikalingus įrengimus, su maudyklose baseinu imtinai, nes salą supančioje jūroje yra daug ryklių.

Pernai, liepos mėn. pradžioje iš JAV Wilmington, N.C. į Diego Garcia bazę išplaukė septyni sunkaus transporto laivai pakrauti tankų, pėstininkų šarvuotųjų, šaudmenų, maisto ir kitų reikmenų, JAV Prezidento numatytais 100,000 desantinėms jėgoms, greito veikimo atveju.

Reikia pastebėti, kad greta žemynuose turimų bazių Adeno įlankos pietrytinėje dalyje, Socotra saloje, kuri priklauso pietiniam Jemenui, rusai jau turi savo laivyno bazę (Adeno įlanka yra rytinis Raudonosios jūros tęsinys į Indijos vandenyną), ir 1,200 mylių — apie 2,000 km į vakarus nuo Diego Garcia nedidelėje Seyshelle saloje rusai bando steigti savo laivyno bazę.

— Amerikiečiai ruošia šaulius taikliam šaudymui (iki 1,000 metrų atstumo). Kautynių šaudymui ruošiami du kovotojai: šaulys ir sekėjas. Pagrindinę kautynių šaudymo dalį sudaro prisišaudymas. Sekėjas apskaičiavęs atstumą iki taikinių, įvedęs pataisus dėl vėjo, atmosferinio slėgimo ir šviesos, taikiklio duomenis perduoda taikytojui — šauliui. Taikymo taškas parenkamas apie 50 metrų, bet kurioje taikinio pusėje. Jei pirmo šūvio kludymas yra taikinio atstume, šaulys nekeisdamas duomenų ir įremties, nes ginklo pasukimo kampas yra labai mažas, antru šūviu kliudo taikinį. Esant reikalui po pirmo šūvio daromos giluminės pataisos, perkeltiant taikymo tašką kiton taikinio pusėn taip pat 50 metrų. Trečiu šūviu taikinytis turi būti išvestas iš rikiuotės.

N A T O E S M Ė

B. B.

Pasibaigus Tolimųjų Rytų kariniams konfliktams, kuriuose amerikiečiai aktyviai dalyvavo, jų gyvybiniai ekonominiai interesai persimetė į Artimuosius Rytus ir į Europą. Čia šiuo metu amerikiečiai veliasi ekonominėse problemose, kurios atrodo tik amerikiečių reikalas, tačiau užnugaryje slėpi rusai, kurie, gen. A. Goodpaster žodžiais, kalba labai tyliai ir taikingai, tačiau užnugaryje laiko didelį vėzdą, kuris kasdien didėja ir darosi pavojingesnis. Vyriausios jungtinių ginkluotųjų jėgų vadas Europoj tai sakydamas išryškino šiandieninę rusų tarpautinės politikos strategiją, kurios pasekmes linksta rusų naudai.

Kai rusų laivyno manevrų priedangoje buvo baigta 35 metus trukusi Vietnamo drama — 50,000 žuvusių amerikiečių auka ir bilijoniniai nuostoliai vertybėmis, tai pagal spaudos pasisakymus, būta mažiau nuostolių, negu auto eismo nelaimėse vienu metų bėgyje. Panaikinta karinė prievolė, mažinamos gynybos sąmatos, stabdomas modernių ginklų gamimas ir išradimai. Belgija, Vakarų Vokietija, Olandija sutrumpino karo tarnybos laiką; Kanada atitraukė iš Europos jgulas, anglai mažina gynybos sąmatas. NATO šiaurinis sparnas visą laiką nepakankamai saugus; taip pat pietiniame sparne turkų — graikų konfliktas išves vieną narį iš NATO organizacijos. Prancūzai tebesilaiko nuošaliai nuo NATO gynybos planavimų.

Nuo 1956 metų nustatytas Europos gynybai 30 divizijų skaičius, dabar turi vos 23. Varšuvos pakto naudai santykis 3 prie vieno tankais, 2 prie 1 artilerija ir 60 divizijų rytų Europoje, kurios be išimties turi standartinį rusų ginklavimą, visą aprūpinimą ir kautynių taktinį parengimą. Priešinga būklė NATO valstybėse. NATO gynybos šiaurinę grupę valdo anglai su taktine aviacijos grupe — vadovietė Gladbach prie Reino. Ruožas tarp Luebecko ir Hamburgo šiaurėje iki Kasselio. Grupę sudaro pirmas anglų korpas ir pirmas belgų korpas, pirmas olandų ir pirmas Vakarų Vokietijos korpai. Daliniai išmėtyti neproporcingai ginamam ruožui. Centre amerikiečiai su vadoviete Mannheime ir Ramsteine — ruožas tarp Kasselio ir austrų — šveicarų sienos. Pietinį sektorių sudaro amerikiečiai ir vakarų vokiečiai po du korpus; kanadiečių grupę ir prancūzų dvi divizijos su vadoviete Badene Šios valstybės turi savo atstovus, rusų apsuptame Berlyne.

NATO jėgų viršininkas yra pareiškęs, kad šiuometinis išdėstymas ir lanksčios gynybos taktika patenkinų dabartinius pradinius reikalavimus, žinoma, pagerinus jėgų apmokymą ir padidinus žemės ir oro dalinių ginklavimą. Tai galima tvirtinti bazuojantis žydų-arabų karų patyrimais, pritaikius kai kuriuos jų elementus Europos sąlygoms. Paminėtina, kad judrios gynybos pagrinde yra visų rūšių prieštankiniai ginklai, tačiau ir geriausių ginklų ir tinkamiausio išdėstymo gynybos ruožas gali būti pralaužtas, tinkamai paruoštu telktiniu puolimu. Priešpuoliams gali būti sėkmingai naudojami tik tankai. Pėstininkų prieštankiniai ginklai tinkami jų pačių apsaugai prieš vietinius tankų puolimus. Centriniam ruože priešpuoliui būtų panaudoti anglų "Swingfire" tankai, amerikiečių "Tow" ir "Dragon", taip pat "Carl Gustav" raketų svaidytojai ir įvairios prieštankinės granatos, priedui, aviacijos naudojamos, televizijos pagalba vairuojamos, bombos — raketos, prieštankiniai helikopteriai "Lynx", "Cobra". Oro jėgų panaudojimo uždaviniai ir bendravimas kautynių metu vyktų pagal pėstininkų nurodymus. Vienas iš stambiausių klivinių yra standartizavimas ginklų ir priemonių. Šiuo metu yra jau daug ir apibendrinimų — visi tankai, išskyrus anglų "Chieftains", naudoja tokius pat šaudmenis, taip pat ir 105 ir 155 mm artilerija ir pėstininkų ginklai. Lėktuvus "Phantom" turi trys valstybės ir F 104 — keturios. Labiausiai suvienodinta priešlėktuvinė apsauga — nuo šiaurės iki Turkijos. Dabartiniu metu ieškoma bendro tankų modelio, kuris turi išplaukti iš amerikiečių — vokiečių ir anglų bendradarbiavimo.

Organizaciniai manoma apsisototi ant tautinių korpusų, brigadų ir divizijų, tačiau ši sistema susidurs su vadovavimo ir bendradarbiavimo sunkumais, nes telkimas jėgų svorio centre išeinant iš tautinių ribų (teritorijos) sudarys daug nepatogumų. Varšuvos pakto valstybės tokių sunkumų neturi — organizaciniai, taktiniai, ginklavime ir aprūpinime viskas standartizuota pagal rusus. NATO valstybėm dar ilgai užtruks iki savanorišku principu bus parengti kadrai ir daliniai pagal vieną standartą, kuris šiuo metu galutinai dar nenustatytas. Nemažu kliviniu bus tautinis ambicijos, pirmavimo pavydas ir kitos demokratinės privilegijos.

Strateginė apimtis — apie 800 km

frontas, su giluma apie 140 km (iki Reino upės). Išpėjimo laikas, permetimas dalinių į pozicijas ir jose išsilaukimas iki atvyks reikalinga pagalba iš Anglijos ir USA, atsižvelgiant, kad visa tai turi eiti per politinius kanalus — nutarimus, taip pat priešo trukdymą užfrontės zonoje iš oro ir desantais, veiksminga jėgų telkimo problema šiuo metu yra neišspręsta. Čekoslovakijos okupavimas, Kubos krizė, Vengrijos pavergimas, Berlyno blokada parodė, kad NATO jėgos buvo toli nuo sovietų jėgų demonstravimo vietos; todėl nebuvo paskelbta nei parengties padėtis. Kas, pavyzdžiui, galėjo užtikrinti, kad 1968 m. rugpjūčio mėn., Čekoslovakijos ginkluotos okupacijos metu, jėgų telkiniai iš Rytinės Vokietijos nepasuks Vakarinės Vokietijos link. Tiesa, centriniam sektoriuje šiuo metu yra apie 200,000 amerikiečių, gerai ginkluotų ir su patyrimu kautynėse Vietname. Anglų pirmas korpas susideda iš gerų profesionalų karių su geru ginklavimu. Vakarų Vokietijos daliniai turi gerus kovotojus su tėvų karingom tradicijom, ginkluotus vakariečių ginklais. Belgų ir olandų korpai, turėdami pakankamai laiko pasiruošti, turėtų būti pajėgūs kautynių reikalavimams. Oro jėgos yra gerai aprūpintos, personalas gerai paruoštas, su dideliu patyrimu praeities kovose.

Varšuvos pakto kariai, tiesa, gerai parengti, gerai ginkluoti, tačiau nėra viršžmogiai, tuo labiau, kad kovingumas ribotas ir gal nevisai užtikrintas, žinant valstybių inkorporavimo sąlygas ir tautinius nusistatymus.

NATO jėgos, dėl vietovės ir ploto sąlygų, turi būti nuolatios parengties stovyje, nes pavojaus atveju nebus laiko strateginiams pasirengimams ir manevrams. Kautynių daliniai turi būti iš karto ten, kur jie turės vykdyti gynybos uždavinius, su pilnai parengtais kovotojais ir pilnu ginklavimu, nes mobilizacijai ir organizavimui jėgų telkiniams nebus laiko (gen. Farber).

Apgaileėtina, kad demokratinėse santvarkose, krašto gynyba nustumiama į šalį taikos metu, galvojant, kad problema praeis, jei nebus į jas veliamasi, anot amerikiečio senatoriaus iš Massachusetts pareiškimo — kam eikvoti pinigų bereikalingam ginklavimui ir išlaikymui kariuomenės užsieniuose, kai mūsų krašte yra nedarbas, netvarka miestuose ir šlubuojanti ekonominė padėtis. Mes žinom, kad komunizmas savo nusistatymo nepakeitė sunaikinti demokratinis kraštus. Jei kraštas vertina ką kitą daugiau negu laisvę, jis ją ir praras, ir jei tos vertybės yra pinigai ar patogumas — su laisve prarandama ir jos.

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGA R A M O V Ė

Centro Valdyba

Cleveland, 1980 m. lapkričio 5 d.

BENDRARAŠTIS Nr. 134 (2)

Liečia:

1. Lietuvos kariuomenės šventės minėjimą,
2. LKVS "Ramovė" naujus garbės narius,
3. Skyrių narių susiklausymo reikalus,
4. Skyrių valdybų rinkimus,
5. Knygą "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės",
6. Ginklų Fondo steigimą,
7. LKVS "Ramovė" 3 metų veiklos leidinį ir
8. Įvairius reikalus.

1. Lietuvos kariuomenės šventės minėjimas

LKVS "Ramovė" Centro Valdyba sveikina visus ramovėnus, kūrėjus savanorius, Klaipėdos atvadavimo dalyvius, buvusius Lietuvos kariuomenės karius, Lietuvos laisvės kovotojus ir partizanus plačiame pasaulyje bei pavergtoje tėvynėje, linkėdama Lietuvos kariuomenės šventės progą visiems ryžto ir išvermės tvirtai stovėti Lietuvos laisvės atgavimo kovotojų avangardo pirmose gretose. Tik tvirta kovinga dvasia, darnus susiklausymas ir vienybė atkovos brangiai tėvynei Lietuvai nepriklausomybę.

2. LKVS "Ramovė" nauji garbės nariai

LKVS "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavime š.m. gegužės 24-25 d.d. Clevelande, buvo nutarta pakelti į Sąjungos garbės narius šiuos ramovėnus: Vytautą Šalkūną, Melbourno Australijoje ilgametį pirmininką ir Leoną Bilerį, post mortem, New Yorko skyriaus veiklųjį narį.

Sveikiname garbės narį Vytautą Šalkūną ir linkime jam daug sveikatos ir jėgų ir toliau taip energingai aukotis Sąjungos uždavinių įgyvendinimui.

Prisimindami a.a. Leoną Bilerį, prašome jam Aukščiausiojo malonių laiminti jo amžinąją buveinę.

3. Skyrių narių susiklausymo reikalai

Centro Valdyba gauna nusiskundimų dėl pasireiškiančio skyriuose nedrausmingumo: skyriaus valdybon išrenkami buvę žemesnio laipsnio kariai ir vien tik dėl to nevysi skyriaus nariai nori tokiai valdybai paklusti. LKVS "Ramovė" yra visų buvusių Lietuvos kariuomenės karių, be laipsnių skirtumo, organizacija ir dėl to teisėtai išrinktai valdybai visi skyriaus nariai privalo paklusti.

4. Skyrių valdybų rinkimai

Centro Valdyba gavo pasiūlymų leisti rinkti skyrių valdybas 2-jų metų kadencijai. Šio klausimo teigiamas sprendimas galimas tik atitinkamai pakeitus Sąjungos statutą, o tai gali atlikti tik skyrių atstovų suvažiavimas.

5. Knyga "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės"

Knyga paruošta spaudai. Jos vardyną sutiko paruošti ramovėnas Pranas Karalius. Kviečiame dar kartą visus ramovėnus talkon. Padidinkime savo materialinius įsipareigojimus, nepagailėkime vieno kito dolerio šiam gal vienam iš didžiausių Sąjungos užmojų.

6. Ginklų Fondo steigimas

LKVS "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavime š.m. gegužės 24-25 d.d. Clevelande, Sąjungos narys Antanas J. Audronis supažindino suvažiavusius atstovus apie reikalą steigti Ginklų Fondą. Suvažiavimas pavedė Centro Valdybai išsiaiškinti tokio fondo steigimo galimybes.

Centro Valdyba savo posėdyje svarstė Ginklų Fondo steigimo reikalą ir nutarė išsiaiškinti teisinę padėtį dėl tokio fondo steigimo prie LKVS "Ramovė" Centro Valdybos.

7. LKVS "Ramovė" 30-ties metų veiklos leidinys

Toks leidinys buvo jau anksčiau nutartas išleisti su būdingesnėmis nuotraukomis. Centro Valdyba prašo visų skyrių valdybas prisiųsti visą turimą medžiagą: nuotraukas, veiklos aprašymus ir t.t. iki 1980 imtinai — iki 1981 m. birželio 1 d. Skyriai, kurie yra jau prisiuntę medžiagą anksčiau, prašomi ją papildyti iki 1980 m. imtinai.

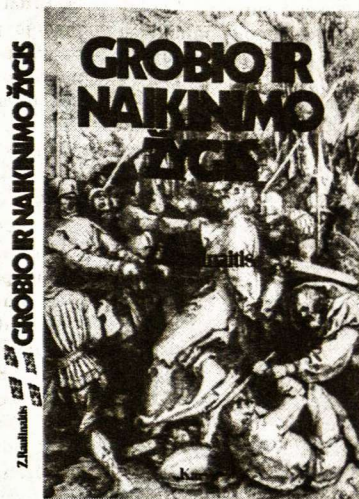
8. Įvairūs reikalai

Skyrių atstovų suvažiavime Clevelande buvo nutarta papildyti Sąjungos statutą ta prasme, kad Klaipėdos atvadavimo dalyviai laikomi pilnateisiais LKVS "Ramovė" nariais.

Laukiame iš skyrių informacinių žinių, pranešimų apie mirusius skyrių narius bei visus kitus pasikeitimus, laimėjimus, rūpesčius.

Jurgis Malskis
Sekretorius

Antanas Jonaitis
Pirmininkas

Kūrėjui-sav. Broniui Tvarkūnui Marija Raugienė įteikia gėles. Kairėje LKVS "Ramovės" Philadelphijos sk. pirm. J. Stelmokas. Nuotr. Aušros Bagdonavičiūtės

Philadelphijoje gražiai paminėta Lapkričio 23-ji

Philadelphijos ramovėnai, nežiūrint neigiamai veikiančios gyvenimo slinkties, tebėra aktyviųjų, čia besireiškiančių lietuviškų organizacijų eilėse. Be dalyvavimo bendrosios veiklos pastangose, jie Philadelphijoje kasmet surengia Lapkričio 23-sios minėjimą. Šiomet minėjimas įvyko lapkričio 16 d. Jis praėjo su gražiu pasisekimu.

Minėjimo išvakarėse Lietuvių radijo programa — Bendruomenės Balsas — paskyrė dalį savo laiko šiai reikšmingai Lietuvos istorijoje dienai pagerbti. Programos metu buvo duota karinių maršų, o žodinę dalį užpildė ramovėnas V. Cruzdys, ryškindamas Lietuvos laisvės kovų prasmę.

Sekmadienį, t.y. lapkričio 16 d., minėjimas prasidėjo pamaldomis Šv. Andriejaus parapijos bažnyčioje, dalyvaujant vietos lietuvių patriotinėm organizacijom su vėliavomis, kurias prie altoriaus padėjo gausus, tautiniais drabužiais pasipuošusių, moterų būrys, kuris šiemet buvo gausesnis, kaip ankstesniais metais, mat čia, Philadelphijoje, susiorganizavęs

Tautodailės institutas propaguoja tautinių drabužių dėvėjimą panašiomis progomis ir, gal būt, tas skatinančiai veikė ir šia proga.

Mišias, skirtas už žuvusiuosius Lietuvos laisvės kovotojus, atnašavo kun. K. Sakalauskas. Jis pasakė ir puikų pamokslą, pritaikytą šiai dienai. Savo pamokslą pradėjo primindamas Dovydą ir Galijotą. Plėtodamas mintį, priminė Lietuvos nepriklausomybės kovotojų ryžtą aukotis už laisvą Lietuvą, o kartu ir dabarties lietuvių, pavergtoje tėvynėje ir išeivijoje, visom galimom pastangom siekti Lietuvai laisvės. Tai buvo vienas gražiausių pamokslų, kokį kun. K. Sakalauskas, šioje parapijoje dirbdamas, yra pasakęs.

Pagrindinis minėjimas įvyko Šv. Andriejaus parapijos salėje tuoj po pamaldų. Salė buvo gražiai papuošta, o scena ryškino dienos prasmę.

Kadangi šis minėjimas buvo pajvairintas iš Baltimorės atgabenta trečiosios kartos lietuvių paroda, kurią sudarė Lietuvos kariuomenę liečiantieji eksponatai (o jų buvo per 100!), žmonės galėjo ją apžiūrėti, o taip pat, tuo pačiu metu ir pasivaišinti.

Minėjimą pradėjo LVS "Ramovės" Philadelphijos skyriaus pirmininkas J. Stelmokas, priminęs Lapkričio 23-sios prasmę. Kun. K. Sakalauskui sukalbėjus minėjimo pradžiai skirtą žodį, pagrindinę minėjimo kalbą pasakė J. Gaila, buvęs JAV LB krašto valdybos pirmininkas.

Jis savo žodyje stipriai užakcentavo Lietuvos kariuomenės vaidmenį, ne tiktai nepriklausomybę atgaunant, bet ir jos reikšmę Lietuvos laisvės metais. Jį patį asmeniškai, kaip jis sakė, pačioje ankstyvoje jaunystėje labai stipriai veikė skaitiniai apie laisvės kovas, apie savanorius, o taip pat ir gražus įspūdis bežvelgiant į to meto karį. Jį, jaunuolį, net širpas purtęs, kai jis 1940 metais išvydo raudonarmietį, kuris buvęs vertas tik pasigailėjimo, lyginant jį su Lietuvos kariu. Kalbėtojas stipriai tvirtino, kad nepasipriešinimo bolševikinei okupacijai 1940 metais atsakomybė krinta ne Lietuvos kariui, bet to meto vyriausybei. Jis reiškė neabejotiną viltį, kad Lietuva laisvę atgaus ir kad ją vis tiktai vėl teks lietuviui kariui ginti.

Meninę minėjimo dalį atliko įvairaus amžiaus moterys, paskaitydamos įvairių

Philadelphijos ramovėnų suruoštame Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukakties minėjime baltimoriečio, 3-čios kartos lietuvio, H. Gaidžio, Lietuvos kariuomenę liečiantieji eksponatai, kurių dalis čia matoma.

Nuotr. Aušros Bagdonavičiūtės

autorių patriotinės poezijos. Skaityme dalyvavo: D. Muraškaitė, R. Pliuškonytė, G. Gečytė, D. Jakienė, T. Stiklorienė ir M. Raugienė, o skaitymą suorganizavo J. Stelmokas. Šitokia minėjimo meninė dalis čia buvo maloni ir graži naujovė.

Po meninės dalies buvo pagerbtas savanoris-kūrėjas, Vyčio Kryžiaus kavalierius, karo invalidas Br. Tvardūnas, sulaukęs 80 m. amžiaus. Jį daugelis prisimena iš Kauno Karo Muziejaus vakarinių apeigų, kurias, jam vadovaujant, atlikdavo karo invalidai.

Minėjimas praėjo sklandžiai ir paliko gražų įspūdį.

B. Rgs.

Hartfordo ramovėnų skyriaus valdyba 1980 m., iš kairės, sėdi: Adolfas Maslauskas - sekretorius, Petras Simanauskas - pirmininkas, Juozas Beniūnas - kontrolės kom. pirm. Stovi, iš kairės: Vytautas Petravičius - kasininkas, Antanas Kuprys - vėliavos saugotojas, Pranas Stankus - vicepirm., Pranas Krisčiokaitis ir Justinas Guntulis - kontrolės komisijos nariai

A.A. ALINOS SKLĖRIENĖS ŠVIESIAM ATMINIMUI

Vėl išaugo naujas kapas ir vėl brangus mums žmogus iškeliavo amžinybėn.

Šiais metais, rugsėjo 3 d. atsiskyrė su šiuo pasauliu Alina Kuprevičiūtė-Sklėrienė, pulkininko Alfonso Sklėriaus našlė.

Jau iš pat jaunystės mūsų draugystė tęsėsi per visą gyvenimą, iki paskutinės valandos, kuri perskyrė mus ant visados šioje žemėje.

Alina, arba Alė, kaip ją vadino artimieji, išaugo dr. Mykolo Kuprevičiaus šeimoje, kaip vienintelė duktė savo trijų brolių tarpe. Jos tėvas dr. Kuprevičius už politinę veiklą, ypač už slaptos literatūros iš Mažosios Lietuvos platinimą, buvo ištremtas iš Lietuvos ir paskirtas gydytoju Simbirsko gub. tarp čuvašų, ir vėliau — vyr. gydytoju Samaros ligoninėje.

Tik po 1905 metų revoliucijos, 1906 m. dr. Kuprevičius su šeima grįžo Lietuvon. Savo politinės veiklos jis, tačiau, neapleido ir vėl buvo suimtas, tardomas, bet išteisintas ir paskirtas į Biržų ligoninę vedėju. Ten aplink jį susibūrė lietuviškoji inteligencija. Jis suorganizavo dramos ir dainos "Lyros" d-ją. Muzikas S. Šimkus, tada dar jaunas studentas,

organizavo bažnytinius chorus. Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios gen. superintendantas, profesorius dr. Povilas Jakubėnas, nuoširdžiai skatino juos. Tai tokioje patriotiškoje ir meniškoje atmosferoje išaugo Kuprevičių vaikai.

1910 m. mes abi įstojome į Šiaulių gimnazijos antrąją klasę. 1914 metai buvo lemiami mums visiems. Prasidėjo karas, dr. Kuprevičius buvo mobilizuotas, paskirtas ordinatorium ir karo ligonines: Kaune, Daugpilyje ir Smolenske. Šeima galutinai apsigyveno Smolenske ir tenai Alė baigė gimnaziją ir muzikos mokyklą. Smolenske mirė jos motina.

Greit po to, su visa tremtinių banga, dr. Kuprevičius su vaikais grįžo Lietuvon ir apsigyveno Žagarėje, kur turėjo namą. Tenai Alė kurį laiką mokytojavo, dėstė lotynų ir lietuvių kalbas gimnazijoje. Netrukus išvažiavo į Kauną. Tenai mes vėl susitikome ir gyvenome kartu. Alė priėmė į konservatoriją, pianino klasę, pas muzikę Laumenskiene.

1922 m. Alė ištekėjo už, tuomet buvusio majoro, Alfonso Sklėriaus. Kariškas gyvenimas paprastai yra nepastovus, taip kad jiems reikėjo neretai keisti gyvenimo vietas. Ištekėjusi Alė turėjo palikti konservatoriją, nes negalėjo skirtis su vyru. Keletos metų bėgyje, jau

noje Sklėrių šeimoje gimė dvi dukters: Aldona ir Jūratė.

Už atžymėjimus Tėvynės Laisvės kovoje, Alfonsas Sklėrius gavo žemės ir Kėdainiuose pasistatė patogų namą, užvedė sodą ir daržą. Alė dalyvavo karininkų šeimų draugijose, ruošdavo priėmimus ir pati dalyvaudavo renginiuose kaip pianistė.

Ji buvo visuomet santūri ir savo taktiškum elgesiu mokėjo įnešti orumo į visuomeninę veiklą. Į intrigas ir apkalbas stengdavosi neįsivelti. Tai buvo svetima jos sielai. Dėlto turėjo pagarbą ir pasitikėjimą tų, kurie su ja santykiavo.

Su atėjusia bolševizmo banga iširo šeimos laimė. Tada Sklėriaus šeima persikėlė į Kėdainius, kur ir apsigyveno savo naujame name. Neužilgo pulkininkas Sklėrius, 2-jo artilerijos pulko vadas, gavo paskyrimą į Lentvarį (prie Vilniaus). Alė pasiliko Kėdainiuose ir laukdavo vyro savaitgaliais.

Deja, praėjus kiek laiko, plk. Sklėrius, kaip ir daugelis mūsų aukštųjų kariškių, buvo sovietų išvežtas, neva tai į aukštuosius kursus, į Maskvą, ir iš tenai nebegrįžo.

Neužilgo atėjo vokiečiai ir išstūmė sovietus iš Lietuvos. Alė liko viena su savo dukterimis. Gavo darbą gimnazijoje, kur dėstė lotynų ir vokiečių kalbas.

Hartfordo, Connecticute, ramovėnai susirinkimui pasibaigus

Alina Sklėrienė, 1926 m. nuotr.

Plk. Alfonsas Sklėrius, suimtas ir žuvęs Sov. S-goje. 1926 m. ntr.

Greta to, duodavo privačiai muzikos pamokas. Artėjant vėl bolševikų frontui, ji paliko Lietuvą ir išvyko Vokietijon su abiem dukterimis. Atsidūrė prancūzų zonoje. Karui pasibaigus emigravo į Kanadą ir visos trys apsigyveno Toronte.

Gyvenimas naujam krašte nebuvo lengvas. Nelaimės ir čia ją persekiojo. Vyresnės dukters Aldonos vyras, talentingas skulptorius Vytautas Raulinaitis, tragiškai žuvo auto katastrofoje.

Paskutinius 25 metus, su mažomis pertraukomis, kartu su dukterim Jūrate ir anūku Algiu, Alė gyveno su mumis, mudviejų su vyru namuose.

1979 m. ją netikėtai ištiko smūgis, buvo paraližuota ir turėjo būti patalpinta Providence Villa institute. Dar po keleto pasikartojusių smūgių, š.m. rugsėjo 3 dieną, ji atsiskyrė su šiuo pasauliu. Palaidota Šv. Jono kapinėse, Missaugaugoje rugsėjo 6 dieną. "Mes mylėjome ją gyvą, nepamiršime jos ir po mirties".

Valerija Anysienė

ALFONSAS SKLĖRIUS

Ištrauka iš rašytojo Juozo Paukštelio knygos "Dažnai prisimenu juos".

1924 metų rudenį Vaižgantui suėjo šešios dešimtys.

Eidamas į salę, Vaižgantas, direktoriaus lydymas, užsuko į mokytojų kambary su mokytojai susipažinti . . .

Tuo tarpu visų dėmesį patraukė savotiškai idiliškas, nes truputį jaudinantis paveikslas. Tais metais gimnazijoje per savaitę dėl karinio parengimo, pamokas turėjo Kėdainiuose stovėjusio artilerijos pulko karininkas Alfonsas Sklėrius, žinomo dailininko Kajetono Sklėriaus brolis. Tai buvo visais atžvilgiais įdomus, puikus vyras. Išsilavinęs, labai daug skaitęs, mėgstant muziką, meną, pats neblogai piešęs akvarele (lankęs Kauno meno mokyklą). Ir išvaizdos buvo neeilinis, gražaus, gražaus stoto, šviesplaukis, gražus, o būdo tikras rytų aukštaitis, šnekus, linksmas, mokąs anekdotus pasakoti, kompanijoje nepamainomas. Su juo buvau nuoširdžiai susibičiuliavęs, išstius

vakarus prasėdėdavome, ar parke pravaikščiოდavome "filosofuodami". Jis taip pat labai laukė atvažiuojančio Vaižganto. Mat, abu jie buvo svėdasiškiai, artimi kaimynai, Vaižgantas iš Malaišių kaimo, o Sklėrius iš Kunigiškių.

Dabar mokytojų kambaryje sveikindamasis Sklėrius ir pasisakė kas esąs. — Alfonsukas, — nudžiugo Vaižgantas, apkabino, prisiglaudė galva balta, ir toks mažas, prie šio jauno augaloto kariškio — Cipriokas — glostė jo rankovę (Sklėriaus tėvas buvo vardu Ciprijonas) — koks vyras užaugai. O kai aš jaunas pas jus, pas brolių Kajetoną užeidavau, pats dar vienais marškinėliais, plikais stibliais bėginėdavai. . .

LAIŠKAI KARIUI

Negalėdamas dalyvauti rengiamoj Čikagos ramovėnų "Kariui" paremti kavutėj, paramos intencija, siunčiu pensininko skatiką — 15.00 dol. auką.

K. Dabulevičius

Lietuvos kariuomenės Atkūrimo sukakties minėjime, Brooklyne, Apreiškimo parap. salėje, lapkričio 23 d. pagerbiami kūrėjai-savoriai. Birutėčių sk. pirm. M. Klivėckienė, asistuojant Andrei Volodkevičiūtei ir Jonui Jankauskui, prisega gelę kpt. P. Jurgėlai. Greta stovi kpt. J. Kiaunė, J. Zarasukas ir kpt. J. Jankus. L. Tamošaičio nuotr.

DĖL LIETUVIŲ LEGIONO

“Karys” 8 nr. spalio mėn. 1980 m. p. Stelmokas trumpai ir aiškiai yra iškėlęs klausimą, kaip galima greičiau pradėti organizuoti Lietuvišką Legioną, kuris, straipsniu autoriaus žodžiais tariant, yra būtinas Lietuvos nepriklausomybei garantuoti, ypatingai, kai dabar esame išvakarėse didelių pasaulinių konfliktų.

Legiono organizavimą ir jo išlaikymą turi prisiimti savo atsakomybėn “Lietuvių Karių Veteranų S-ga Ramovė”. O čia tai ir atsiranda begalinių rūpesčių, kad ir šių eilučių autorius priklausydamas minimai S-gai, taip pat neša bent dalį atsakomybės už taip plačios apimties darbuotę, steigiant Lietuvišką Legioną. Tegul Dievas apsaugo, kad tik būtų viskas tvarkoje.

Tačiau, kaip atrodo, tokie ir panašūs užplanavimai gali būti iš anksto pamerkti nepsisiekimui. Pirmiausia, tai labai abejotina, ar kuri nors valstybė

duos sutikimą organizuoti kokius tai kariškus dalinius. Sudaryti kad ir brigados dydžio dalinį iš lietuvių savanorių, niekuomet nepavyks (gal tik būtų galima papildyti esamais lietuviais pensininkais...). Tokiu būdu atpuola klausimas ir dėl sunkiųjų ginklų, kurie būtų perkami “Lend Lease” tvarka. Toliau, kaip sakoma, tarptautinėje arenoje, o ypač Amerikoje, yra daug kas padaryta Lietuvos nepriklausomybei užtikrinti, tai tokio užtikrinimo bent kol kas nesimato. Nesenai spaudoje teko skaityti, kad vienas iš prezidento Carterio artimesnių padėjėjų maždaug taip išsireiškė: “lietuviai turi kietas galvas, bet jos yra tuščios”. Taigi, kaip atrodo čia daug ir aiškiai pasakyta. Ir pati Amerika, į kurią yra dedamos laisvojo Vakarų pasaulio viltys, nėra paslaptis, autoritetingų asmenybių nuomone, ji yra gerokai nuėjusi žemyn, ypatingai, kiek liečia kariuomenės pajėgumą. Čia nesenai buvęs Izraelio kariuomenės vadas išsireiškė, kad

Amerikos kariuomenei yra reikalinga ir šviežio kraujo ir geresnių smegenų. Maždaug panašios nuomonės yra ir kaikurie Amerikos kariuomenės aukštesnieji viršininkai. Jų nuomone, kariuomenės didesniam pajėgumui sutvirtinti, neatidėliojant reikalinga bent dalina mobilizacija. Tad apie kokį karą šiandieną gali būti kalbos, kur būtų numatomas greitas ir Lietuvos išlaisvinimas? Apie III Pasaulinį karą atsiranda nuomonių, kad toks karas jau vyksta nuo pat pabaigos II Pasaulinio karo.

Pats karas šiais laikais vyksta ne taip, kad mes įpratę stebėti. Be sunkiųjų ir lengvųjų ginklų, lėktuvų ir laivų, net prie tokio apsiginklavimo, dar papildomai naudojama tam pačiam tikslui — laimėti karą, apgaulė, smurtas, sprespauda ir pan. Kaip pasirodo, šitokios papildomos priemonės gana efektingai gelbsti kare. Gal laikui bėgant Vakarai praregės, kad pasauliniai įvykiai klostosi ne jų naudai, ypač kad ir Artimuose Rytuose, kur naf-

tos ištekliai yra gyvybiniai reikalingi ir tik čia gali įvykti lemiami karo veiksmai, tik ne kur tai Pabaltijyje, kad išlaisvinus ten pavergtus kraštus. O pagaliau, jei vieną dieną iš Lietuvos ir būtų pašalintas bolševikinis okupantas, tai jo vietą tuojau pasistengtų užimti kitas toks, — tai lenkai, kurie nuo amžių nebuvo lietuvių draugais. Šiuo metu jie yra pakankamai pajėgūs savo užmačioms įvykdyti, o tikėtis iš kur nors paramos, nėra ko ir galvoti. Taigi, pasauliniai įvykiai taip netikėtai, ir reikia pasakyti, žiauriai vystosi, kad bent kiek daugiau aplinkumoje pasižvalgius, nesunkiai gali praeiti visokios iliuzijos tremtyje pradėti organizuoti legionus, brigadas ar panašiai.

Salietis

LAIŠKAI KARIUI

Kario Redakcijai,

Siunčiu "Kario" žurnalo prenumeratą už 1981 m. 12 dol. ir auką paremti jo leidimą 8 dol.

Graziai išleidžiamas žurnalas ir jį mieilai skaitau. Linkiu visam štabui sėkmės.

Su pagarba

EMA PUŠNERAITIENĖ

Gerbiamas p. redaktorium, "Kario" 1980 m. spalio 8 numeryje tilpo Jurgio Gediminėno piktas kontroversinis straipsnis.

Buvo gera ir tikslu, kol žurnalas neįsileisdavo į tarpveiksminius ginčus, kurie laikraštinėje spaudoje visiems nusibodo ir įkryėjo iki gyvo kaulo. Kariui ir šaulių eilėse yra visokių grupių šalininkų ir tas nelemtas straipsnis sukėlė mūmyse ermiderį, o be to, žemina "Kario", kaip rimto žurnalo vertę.

Valia kiekvienam turėti savo nuomonę, bet lygiai valia ir rimtam žurnalui išlaikyti rimtį ir orumą. Jei Gediminėnas nori viešumoje pasireikšti, gali naudotis laikraščiais, kurie tokius kiršinančius straipsnius toleruoja, bet tik ne mūsų žurnale "Karyje".

Tą viską apsvarstę, prašome Jus, p.

redaktorium, ateityje tokių kontroversinių straipsnių "Karyje" netalpinti.

A.L.K.V.S-gos "Ramovė"
Detroito skyriaus valdyba

"Kariui", paminėjusiam 60-ties veiklos metų jubiliejų ir žengiantį 61-sius metus

Nuoširdžiai sveikinu redaktorių, bendradarbius ir visą "Kario" štabą, kad nepalūžote darbo kelyje, ir pilnai tikiu, kad kaip praeityje, dabartyje, taip ir ateityje, tęsite tą, taip nepelningą, bet garbingą darbą ir toliau.

Tik jūsų dėka "Karys" nesuplonėjo, bet suriebėjo, ir tuo "Kario" skaitytojai gali tik didžiuliotis.

Jame randame istorinių, kultūrinių, šauliškų ir kariškų žinių. Kartais pasitaiko ir mirusių, pažįstamų karių pavardės, kurių kituose žurnaluose ar laikraščiuose sunku pastebėti.

Kad "Karys" būtų tobulas ir pajėgtų išpildyti savo karinę prievolę, jį turėtų remti bet kokio rango buvęs karys.

Linkiu redaktoriui, bendradarbiams ir visam "Kario" štabui, geros sveikatos ir išstvermės. O, garbingos organizacijos žurnalui "Kariui" žengti tuo keliu, kuris veda tiesiai į mūsų visų numylėtą Tėvynę Lietuvą.

Labai gaila, kad iš šaulių veiklos daugiausiai figūruoja tik dviejų miestų šauliai, būtent: Čikaga ir Detroitas. Kanadoje priskaitoma 9 šaulių kuopos, bet iš jų veiklos mažai ar retai pasitaiko aprašymų.

P. Polgrimas, Kanada

Stasys Kuzmickas-Kuze, "Kario" 1980 m. Nr. 6., aprašo Lietuvos Karo Mokyklos XII laidą. Pabaigoje jis rašo: "Šiandien, rašant šiuos prisiminimus, galimas dalykas, kad padariau kaikurių netikslumų. Būčiau labai dėkingas, jei kas padarytų atitinkamus pataisymus". Tuos pataisymus galėtų padaryti jo laidos draugai ar baigusieji XIII laidą. Jei tokių neatsirastų, kaiką pataisyti norėčiau aš, baigęs XIV laidą.

XII laidos baigusiujų sąrašė pažymėti: Klemka Adolfas ir Lenkauskas Leonas.

Jie baigė ne XII, bet XIII laidą 1931 m. A. Klemka mirė 1976 m. Toronte, Kanadoje, o L. Lenkauskas, kiek teko girdėti, 1941 m. buvo išvežtas į Sibirą. XII laidą baigęs Nacickas Stasys, berods, žuvo Sibire.

1930 m. KM 2-ros kuopos vadu buvo kpt. A. Gaušas, o po jo — kpt. A. Urbšas, kuris greitai buvo pakeltas į majoro laipsnį. 1930-32 m. KM mjr. Raudonikio nebuvo. Jis buvo 5-me pėstininkų pulke bataliono vadu. KM gydytojas buvo ne plk. Janulevičius, bet plk. Janulionis. Jis vėliau buvo paskirtas Karo ligoninės viršininku.

Dėl laipsnių — galima suklysti. KM XIV laidai topografiją dėstė mjr. Kriškėičūnas, kuris vėliau, kaip Topografijos skyriaus viršininkas, buvo pakeltas į pulkininko laipsnį. S. Zaskevičius 1930 m. KM dėstė pėstininkų taktiką. Jis į KM ateidavo civiliniais drabužiais. Po kelių mėnesių jis jau atvykdavo gen. štabo karininko uniformoje ir plk. ltn. laipsniu. Vėliau buvo pakeltas į pulkininko laipsnį, o, berods, 1940 m. pabaigoje buvo pakeltas į generolo laipsnį. KM inspektorius J. Juodišius buvo pulkininkas leitenantas. Kai buvo paskirtas artilerijos pulko vadu, jis buvo pakeltas į pulkininko laipsnį. Vėliau, kai buvo paskirtas KM viršininku, jis buvo pakeltas į generolo laipsnį.

Pilnai suprantama, kad po 50 metų sunku viską gerai atsiminti. Gal ir aš ne viską pataisiau, ypač, kad XII laida yra ne mano laida.

J. Vaičieliūnas

DĖMESIO BUV. V.D.U. STUD. KORP! RAMOVĖNAMS

Spaudai yra baigiamas paruošti leidinys apie V.D.U., Kaune, "Studentų Atsargos Kariainų Korp!" "Ramovė".

Buv. nariai prašomi atsiųsti atsiminimų, fotografijų, apie mirusių korporantų likimą. Taipgi pažymėti, kiek egz. to leidinio norėtų turėti.

Atsiliepinimus prašom siųsti leidinio redaktoriui:

Mr. J. Karka

54 Burrows Ave.,

Islington, Ont. M9B 4W7, Canada

DĖMESIO PRENUMERATORIAI!

Prenumeratos mokestis 1981 metams yra 13 dol. Sumokant iki sausio 1 d. — tik 12 dol. Pusei metų — 7 dol., atskiras "Kario" numeris — 1.50 dol.

1979 M. AUKOTOJAI VOKIETIJOJE
(Šis sąrašas nebuvo laiku paskelbtas, at-
siprašome aukotojus ir "Kario" platintoją
Juozą Nevulį)

Banaitis Antanas — 4.00 dol.	Kurgonas Viktoras — 2.00
Barasas Jurgis — 2.00	Kusleika Domas — 2.00
Bendoraitis Kazimieras — 2.00	Miniauskas Mikas — 5.00
Budreika Bernardas — 5.00	Navickas Balys — 5.00
Endrikaitis Arno 5.00	Nevulis Juozas — 10.00
Jusevičius Algirdas — 7.00	Turla Antanas — 2.00
Kaladzinskas Antanas — 2.00	Veiverys Simas — 8.00
Kirkilionis Petras — 2.00	Vencius Zigmus — 10.00
Kotkis Pranas — 2.00	Vilčinskas Z. — 5.00

AUKOJO KARIUI:

Spalis, 1980

\$500.00:

Tėvai Pranciškonai, Brooklyn, NY

\$200.00:

LKVS "Ramovės" sk., Waterbury, CT

\$60.00:

Ž.&Z. Jurys, Richmond Hill, NY
LKVS "Ramovė" Centro Valdyba,
Cleveland, OH
LKVS "Ramovė", Hartford, CT

\$50.00:

P. Uknes, Brooklyn, NY

\$25.00:

LKVS "Ramovės" sk., Rochester, NY

\$15.00:

M. Dambrauskas, Prescott, AZ

\$10.00:

J. Jurkėnas, Worcester, MA
L. Krajauskas, St. Petersburg, FL
M. Tumas, Oak Lawn, IL

\$8.00:

P. Matulionis, Sturgis, MI
S. Stanevičius, Canada
K. Toliušis, Canada

\$5.00:

A. Gudonis, Dunedin, FL
B. Ščepanavičius, Canada

\$3.00:

V.J. Crickett, Chicago, IL

R. Karutis, Amsterdam, NY
J. Revas, St. Petersburg, FL

\$2.00:

A. Budzinauskas, Waterbury, CT

\$1.00:

J. Papečkys, Argentina
Dr. J. Šidagis, Sebewaing, MI

Lapkritis, 1980

\$165.00:

"Stasio Butkaus" š. kp., Detroit, MI

\$57.00:

L. Pabrėža, Illinois

\$50.00:

V. Mieželis, Arizona (A.A. Gen. Stasio Pundzevičiaus atminimui)

\$48.00:

V. Sutkus, V. Vokietija

\$25.00:

"J. Daumanto" š.kp., Los Angeles, CA

\$24.00:

I. Šadauskas, Illinois

\$20.00:

B. Užemis, Arkansas

\$15.00:

K. Dabulevičius, Illinois

\$12.00:

A. Delta, M.D., Illinois
J. Gruodis, New York

\$10.00:

A. Budreckas, Illinois
M.&J. Kiaušai, New Jersey
P. Lapienė, Illinois

\$8.00:

P. Polgrimas, Canada
E. Pušneraitienė, Illinois

\$7.00:

J. Skaudys, Nebraska
J. Šepetyš, Michigan
S. Tiškevičius, Illinois

\$5.00:

G. Balanda, Michigan

\$4.00:

M. Povilaitis, New York

\$3.00:

U. Grinčius, Ohio
K. Jasiulevičius, Illinois
J. Klimavičius, New York
A. Krinickas, New York
B. Raugas, New Jersey
M. Vinclovas, Ohio

\$2.00:

M. Galeckas, Illinois
A. Mikoliūnas, Ohio
M. Puskarskis, IL
J. Venckus, CA
J. Vinciūnas, Illinois

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.53566